

EESTI KOOL

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 3

Märts 1939

V aasta

SISU:

- Vabariigi Presidendi tänuavaldus.
Miina Härma 75. sünnipäeva puhul.
- M Meusi:** Tasu kasvatusvahendina.
P Vaarask: Situatsioonide meetod võõrkeele õpetamisel.
P. Vaarask: Lihtsustatud kodune lektüür inglise keele alal.
A. Velmet: Koorilaul koolis.
H. Meri: Algkooli orkester uutele alustele.
T. Paomets: Algkooli orkestrite literatuuri probleeme.
M. Uik: Õppeaad koolliaia osana.
Helmi Jürisoo: Võimlemistunde algkooli I ja II klassile.
A. Veiderma: Õpetaja kutsekoolis.
J. Kiiwet: Majanduslik kutseharidus Rahvusvahelisel Kutsehariduse Kongressil.
St. Truchim: Poola koolikorraldus.
J. Port: Ajakiri „Eesti Loodus“.
V. Kruus: E. Muuk — Eesti koollisõnaraamat.
J. Uustalu: J. Käis — Esimesed vaod.
Mitmesugust.

TALLINN

HARIDUSMINISTEERIUMI VÄLJAANNE

Kuni 1. aprillini k. a.

on võimalik soodustatud hinnaga ette tellida 10 algupärasest eesti muinasjuttu loomadest lastele. Iga muinasjutt ilmub iseseisva raamatuna, 2—5-värviliste illustratsioonidega eesti kunstnikkudelt.

ILMUNUD:

Rebase vembud
Hunt ja ute
Õde-venda, rebane ja vanapagan
Kanapetja rebane
Nõmm põleb

ILMUMAS:

Rebane hanekarjas
Hunt ja kitsetalled
Tõrvane härg
Vana häätegu pole vaja mäletada
Härja maja

Ettetellimisel kuni 1. aprillini maksavad kõik 10 lasteraamatut

5 kr. 50 s.

ja saadetakse tellijaile korraga kätte. Pärast ilmumist maksavad samad raamatud umb. 7 kr. 50 s.

Ilmus

Prof. A. Adler:

Ilmus

Inimesetundmine

Inimeste iseloomude peategurid ja nende areng. Tõlk. D. Hint. Elav Teadus 85/86. 212 lk. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.

Meie keegi ei oma palju inimesetundmist. Ometi saaks selle abil kergendada läbikäimist ja vältida kokkupõrkeid kaasinimestega. Kaks võimalikku teed on inimesetundmise õppimiseks: kauaaegsed rikkalikud kogemused ja teoreetiline ettevalmistus. Kogemused võivad kujuneda alles elu lõpupoolel nende juures, kes seisavad pidevalt elu voolus. Teine tee on lahti kõigile, kes huvi tunnevad selle vastu.

Käesolevas raamatus jagab üks parimaid asjatundjaist — individuaalpsühholoogia looja ise — oma teadmisi, vaateid ja praktilisi kogemusi. Sügavamalt-põhjendatud tähelepanekuid on vaevalt mujalt leida ja raamat kuulub oma ala esimeste hulka.

EESTI KIRJANDUSE SELTS

Aia 19, Tartu, tel. 6-01, posti jooksev arve 20-36.

Ar 939P
Eesti

Ei ole ükskõik, kuidas Teie esinete kuulajaskonna ja klassi ees. Teie esinemisviisist ja kõnest oleneb ettekantava aine selgus ja kuulajaskonna reageerimine.

Praktilisi juhiseid esinemiseks pakub Teile äsja II trükkis ilmunud

J. RUMMO

Kõneoskus

Hind Kr. 2.50.

Raamat on hädavajalikuks käsiraamatuks igale õpetajale ja seltskonnategelasele.

Müügil kõigis suurimais raamatukaupluses.

K.K.Ü. „TÖÖKOOL“

TALLINN, Pärnu maantee 28

RAKVERE, Tallinna tänav 24

KVALITEET INGLISE SIGARETID

WINDSOR

10 tk. — 25 senti

ELBA

10 tk. — 20 senti

Tubakatehas **H. ANTON JA KO**

INGER

Vanimad ja suurimad õmblusmasinateehased maailmas. Asut. a. 1851.

Kroonitud üle
500 korra kõrgei-
mate auhindadega.

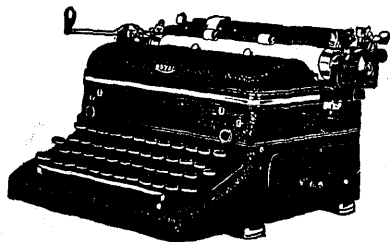
Õppevahendite asjas.

Teatavasti õppevahendite hulka kuulub ka õmblusmasin. Vastavate ettekirjutuste täitmiseks need koolid, kus veel puudub õmblusmasin, kuulavad selles suhtes maad; rohkem aga teevad seda masinate müüjad. Kuna koolid üsna tihti on seotud määratud summaga, siis sageli ei saa kõne alla tulla moodne, tänapäeva kvaliteetmasin, vaid pigemini ollakse sunnitud leppima summa poolest vastuvõetava objektiga. Ka Singer müüb odavaid masinaid, isegi väga odavaid, kuid need ei saa õppiiva noorsoo suhtes tulla kõne alla, kuna ellu astudes ükski noorik ei ostaks endale masina, millel ei saa kõiki neid töid teha, mis tingitud tänapäeva nõudmisist.

Enne lõplikku otsust tutvuge vana ja hea Singer-margiga. Nõudke lähemaid seletusi ja kutsuge meie esindaja enda poole, kes suuliselt täiendab ülalöeldud faktide varal.

SINGER ÕMBLUSMASINATE ÜHISUS.

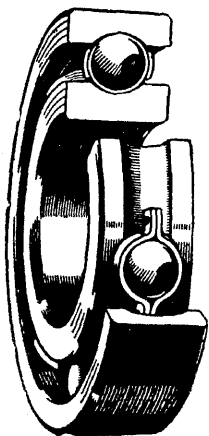
UUS MUDELI AMEERIKA KIRJUTUSMASIN

ROYAL

Esindaja: **V-d LOUN JA SCHITIKOV,**

TALLINN, NIGULISTE TÄNAV 18, TELEFON 434-37.

SKF

kuullaagrid

TOTAL

universaal-tulekustutaja

PEAESINDUS ja LADU:

LINKE JA MARTINSON

Tallinn, Vene t. 11-a

Telef. 432-86 ja 432-58.

O.-Ü. RIIETURITE ÜHISKAUBAMAJAS

R. Ü. K.

SAADAVAL

KEVADHOOAJA

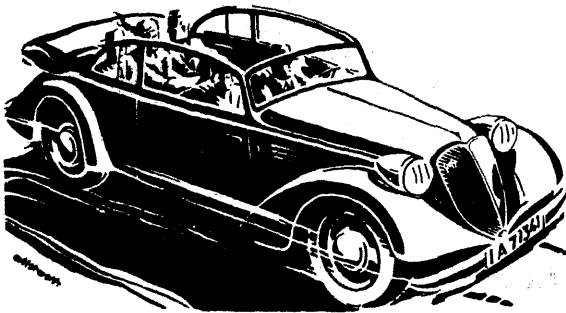
UUDISMUSTREID

TALLINN,
S. Karja 19. Tel. 455-77.

TARTU,
Aleksandri 5. Tel. 16-20.

NAUTIDA SÕIDUMÕNUSID...

Rõõmu ja kosutust leida oma sõitudel — see on iga autoomaniku soov.

Sõitke õhujahutusega
1,5-liitrilisel **Stöwer-
Greif**'il. Suurim käigu-
kindlus. Hoiab eesku-
julikult teed ja on
kindel kurvidel. Kasulik
ja usaldatav.

Tutvuge meie väljapanekutega.

Peaesindus **A/S. MERCANTILE**

Tallinn, Vabadusväljak 3. Telefon 436-73.

Haridusministeeriumi poolt kinnitatud

puhtvillast tumehalli
õpilaste ülikonnariiet

v a l m i s t a b

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

Iga kangas kannab vabriku märki ja riide
nimetust, mida ostmisel palume tähele panna!

SEEMNEÄRI

NURMSALU-LAURI & Ko

Tartus, Suurturg 17. Tel. 10-96.

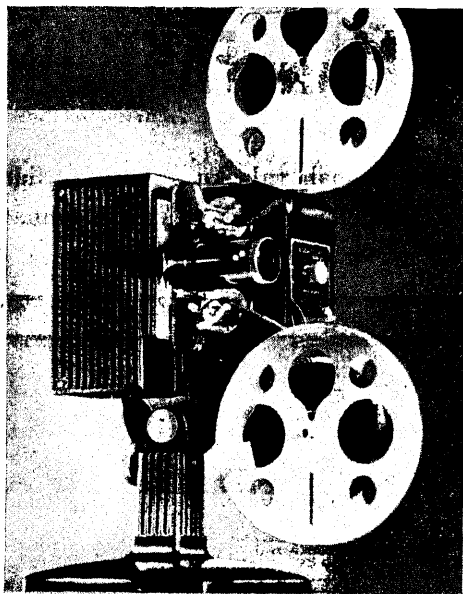
**Soovitab hästiidanevaid puhtasordilisi aed-
ja juurvilja, lillede, ristiku ja telse seemneid.**

Noori viljapuid ja sõstrapöösaid. Vaarika- ja
maasikataimi. Aiandus- ja mesindustarbeid.
Tolmutamiseks: kaltsiumarsenaati, dustu-
rani. Pritsimiseks: viljapuukarbolineumi,
kasoraani, tubakaekstrakti, solbani. Puhtimi-
seks: germisani, uspuluni, cerasani.

HINNAKIRJAD SAADEKSE NÕUDMISEL TASUTA.

KODAK Ltd. LONDON

soovitab koolidele 16-mm kitsasfilmi
projektsioonaparaati
„KODASCOPE MUDEL GA“.

Ülalmainitud kitsasfilmi projektsioonaparaati tarvitatakse enamikes koolides üle maailma Tänu soliidsele ehitusele korpuses kui ka üksikutes osades on see aparaat eriti vastupidav ka kõige suurema töökoormatuse juures. Viie vahetatava objektiivi ning kolme lambi tõttu on võimalik soovivat filmi projekteerida suuremates ja väiksemates ruumides saavutades sealjuures selgeid teravaid mittevilkuvaid pilte, omab seadeldise aeglase ja kiire pildi projekteerimiseks, edasi-tagasi liikuvuse, ning ka liikumata piltide näitamiseks, viimase juures filtri seadeldis filmi rikke kaitseks. Seadeldis filmide tagasi poolimiseks, automaatne valgustamine filmi sisustamise juures. Erikruvi abil saavutatud liikuv korpus, tsentraliseeritud õlitamine, imekerge käsitusviis.

Kitsasfilm on täiesti tuleohutu.

Märge: Meie juurest ostetud Kodaki projektsioonaparaat mudel GA on tarvitusel Tallinna Noortemeeste Kristlikus Ühingus.

Täpsemaid teateid annab kohalik KODAK Ltd. esindus.

H. S A H M E

FOTOTARVETE KAUPLUK, TALLINN,
HARJU 27, TEL. 481-14.

EESTI KOOL

HARIDUSMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 3 Tallinn, 20. märtsil 1939 V aasta

Vabariigi Presidendi tänuavaldus õppejõududele, kultuur-, noorsoo- ja haridustegelastele, õpilastele, noortele ja lastevanematele.

Eesti Vabariigi iseseisvuse 21. aastapäeva ja Vabariigi Presidendi 65. sünnipäeva puhul on õppejõud, kultuur-, noorsoo- ja haridustegelased, õpilased, noored ja lastevanemad õppeasutuste ning organisatsioonide kaudu ja ka otseselt kõigist kodumaa kohtadest tervitanud Vabariigi Presidendi Vabariigi aastapäeva puhul ja õnnitelnud teda suurel tähtpäeval tema isiklikus elus ning saatnud temale parimaid ja südamlikemaid õnnesoove, Neis tervitustes ja õnnitlustes on avaldatud Vabariigi Presidendile suurimat lugupidamist ja sügavaimat austust, tänatud teda Eesti Vabariigi eduka juhtimise ja rahva elu õnneliku edendamise eest ning soovitud temale palju jõudu riigielu edaspidiseks juhtimiseks meie kalli kodumaa õitsenguks ja head tervist ning palju õnne isiklikus elus.

Vabariigi Presidendi nimel teatan kõigile tervitajaile ja õnnesoovijaile, et Vabariigi President tänab Teid tervituste ja õnnitluste eest. Vabariigi Presidendile on neis tervitustes avaldunud õpilaste ja noorte palav isamaarmastus ja töörõõm ning kõikide suur töötahe ühistes sihtides. Vabariigi President on suure huviga lugenud õpilaste ja noorte tervitusi ja õnnitlusi; neis on olnud palju ilusaid mõtteid ja südamesoojust, palju õilsat ja meeldivat.

Palun õppeasutuste juhatajaid edasi anda Vabariigi Presidendi tänu tervituste ja õnnitluste eest õpetajaile, kultuur-, noorsoo- ja haridustegelastele, õpilastele, noortele ja lastevanematele.

Tallinnas, 2. märtsil 1939.

A. Jaakson,
Haridusminister.

Miina Härma 75. sünnipäeva puhul.

„Kõiki neid lilli, mis mulle on annetatud, tahan panna Eesti tuleviku arvele — uue, suurema, parema Eesti tuleviku arvele“, lausus meie kõrgesti lupupeatav hõbepäine lauluema Miina Härma temale osutatud otsatute tunnustuse- ja poolehoiuavalduste puhul ta 75. sünnipäeva austamiskontserdil, seistes „Estonia“ kontsertpoodiumil keset värvikaimat lillemerd.

Nooruslikud tunded on Miina Härmale ikka olnud eriti südamelähedased; nii austamisaktuse sõnavõtsuki löid nad esmajoones välja — ja mitte väiksema otsekohesusega kui laulus „Noor olla on kevadet rinna sees kanda“, millega lugupeatav juubilar meie rahvale on kinkinud vahest ühe kauneima aarde oma suurepärasest helisevast lilleaiast. Niisuguste kõrgeväärtuslike kinkidega on Miina Härma õnnestanud meie rahvast juba rohkem kui 50 aasta jooksul. Ja need oma siiralt mõjuva iluga on jäänud tõeliselt hinnalisiks aardeiks — nii õilsaiks, et on juba evimas sugupõlvede päranduse tähtsust. See ongi, mis Miina Härma isiku ja ta loomingu asetab erilisse aupaistesse, nagu selles kõige selgemini võisime veenduda äsjamöödunud juubelipidustusilgi, kus lugupeatav helilooja sai rahvalt ja seltskonnalt selliste austuseavalduste osaliseks, nagu enne seda ükski meie heliloojaist pole veel saanud.

Tulevik, palavalt armastatud kodumaa parem tulevik, on olnud juba lapsepõlvest peale Miina Härma suurimaks püüdeks ja elu sihiks. Eks sellest räägi selgemat keelt juba üks ta esimesi laule „Õitse, kasva, ela“, mille ta on loonud 16-aastase tütarlapsena ja milles ta siiraima ning innukaima kaasa-elamisega väljendab isamaalisi tundeid — lootust ja usku kodumaa paremasse tulevikku, mis on jäänud ta lipukirjaks tänapäevani.

Sellise vankumata usu algallikana tuleb märkida kõigepealt Miina Härma vanemate kodu — Kõrveküla koolimaja Raadi vallas Tartumaal, kus Miina Härma isa oli kooliõpetajaks. Seal Miina Härma 9. veebruaril 1864 nägi esmakordselt päevavalgust. Erksalt tolleaegseile püüetele reageeriv kodu, kus arenes elav läbikäimine niisuguste ärkamisaja tegelastega nagu J. W. Jannsen ja pasunakooride isa D. O. Virkhaus — avaldas otsest mõju ka Miina Härma tuleviku ja ta isiksuse kujunemisele. Muusikalisest ümbrusest (D. O. Virkhausi üritused) ja koduseist perekondlikest muusikaharrastusist, enne kõike aga muidugi kutsumusest, võrsuski tõsisemaid tahteid, ja pärast seda kui ta dr. K. A. Hermann'ilt oli saanud mõningat süstemaatilisemat õpetust klaverimängus ja muusikateoorias, aga ka julgustavat ergutust, astus Miina Härma 19-aastase neiuna Peterburi konservatooriumi õppima orelimängu ja kompositsiooni. 26-aastase neiuna ta lõpetas selle õppeasutuse meie esimese diplomaeritud naishelikunstnikuna. Sellele järgnes rida orelikontserte nii kodumaal, kui ka mitmeis Saksamaa linnades ja siis peatumine tolleaegses Eesti vaimse elu tsentrumis Tartus, kus Miina Härma otse imekspandava selgejoonelisusega tolleaegseist muusikalisist vajadusist ja tulevikuväljavaateist aru saades kõigepealt asutas omanimelise segakoori, mille ettekandevõimed ta arendas tähelepanudava tasemeni. See lauluüksus oma üle maa ulatuva kontserditegevusega sai õigupoolest üheks esimeseks tõhusamaks oma muusika levitajaks ehtsamal kujul.

Kui nüüd põgus pilk heita meie möödunud aegade muusikalistele saavutustele, siis seal Miina Härma evib tähtsa koha.

Miina Härma tähtsus meie muusika arenguloos kerkib esile kõige pealt heliloomingulisel, või konkreetsemalt öeldult koorilaulu loomingul

alal. Et seda mõista, selleks peab teadma, et enne Miina Härmat eesti muusika produktsioon, mis piirduski peamiselt vaid koorilauludega, ei evinud õigupoolest mingit iseseisvat ilmet, vaid olles teatavate asjaolude tõttu sattunud saksa sentimentaalselt roosiliste mõjude alla, ujus täiel voolul nendega pärivett. Kui siis möödunud sajandi viimse dekaadi paiku, mil Miina Härma esimese ja seni eesti ainsa naisheliloojana lõpetas Peterburi konservatooriumi, ta sulest hakkas ilmuma mõningaid laule ja suuremaidki teoseid, siis need otsekohe paelusid teatava värskusega väljenduses ja kuidagi kodusema, isegi kargema ja mehisema ilmega. Kuigi Miina Härma laulud oma väljenduse tehnikas mõnikord pole vahest lõplikult siledad, äratavad nad ometi teenitud tähelepanu kõigepealt oma otsekohe- suse, siiruse ja südamliku soojusega, millised omadused reedavad nende tekkimise tõelist inspiratsiooni.

Puht - muusikalisest seisukohast eriliseks huviobjektiks tohiks olla Miina Härma eesti rahvalaulude transkriptsioonid, mis meie kooriliteratuuris on ainulaadsed ja seda nimelt oma vormi struktuurilt. See ainulaadsus avaldub kõigepealt nende rapsoodilises avaruses ja teiseks ka nende mahlakas rahvalikkuses. Oma sellelaadses loomingu- sus Miina Härma eelistab rahva primitiivse viisi originaalsuse säilitamise või etnograafiliselt tõetruu varieerimise asemel rohkem selle ilmekamat frag- mentide sünteetilist kujundamist tervikuks, samuti ka omapoolset ümberku- jundamist ja edasiarendamist, nagu öel- dud — rapsoodilises laadis, ja see ongi, mis annab ta lauludele avara ja oma elulisusega ühtlasi ka kaasakiskuva ilme, mida tuleb kõrgelt hinnata. Vähesel

määral ta kasutab rahvamotiivistiku sugemeid küll oma harmoonias, püsides seal enamasti tavalistes normides; aga peab siiski märkima, et selles on värvi ja soojust ja see üheskoos eelmainituga annabki Miina Härma sellelaadsele loomingu- le oma kindla ilme. Mainitagu siin kas või selliseid ehtsalt rapsoodi- lisi tundelaule, nagu „Kui ma olin väiksekene“, „Tule koju“ ja isegi tantsu- laule „Pulma lust“, „Pidu hakkab“, „Tuljak“, samuti rahvaviisi motiivistikul väljaarendatud ja populaarseks saanud tooteid „Ei saa mitte vaiki olla“ ja „Kus on kurva kodu“ — need kõik annavad selgeima tõestuse Miina Härma loomingu- lise käsitluse parimas mõttes rahvalikust ilmet ja elulisusest. Kui siia veel lisada, et ka Miina Härma originaallaulud — mainitagu siin selliseid tooteid nagu põhjamaise värvikuse ja tusedusega köitvad „Enne ja nüüd“ ja „Meeste laul“ ning õrnailmelist, rahvaviisi sugemeid kasutavat „Mis sa nopid, neiukene“, ka spontaanset patriotismi väljendav lõppkoor „Kalev ja Lindast“, eriti kui need asetada nende tekkimisaja raamistikku, evivad ilme, mis on vaba tol ajal nii tugevasti juurdunud sentimentaalsuse pinnal püsivast muusikalisest mentaliteedist, siis alles selgub Miina Härma loomingu tähtsus.

Miina Härma.

Nii Miina Härmat, arvestades ta loomingu läbilöövat ja püsivat mõju, tuleb pidada õigupoolest tähtsaimaks pioneeriks meie rahvusmuusika taas-elustamise ja populariseerimise alal. Sellisena on hinnatavad ta teened ka muusika praktilisel alal, eriti koorijuhina, kellena ta omanimelise kooriga omal ajal on üritanud mõjuküllaseid ettevõtteid.

Seda kõike on Miina Härma teinud õilsameelse aateinimesena, — möödudes ainelistest hüvedest, mis meie tolleaegset muusikalist kutsetegevust veel kuidagi ei suutnud kanda. Esimese õhinaga see intensiivne muusikaline tegevus kestis 12 aastat, siis Miina Härma siirdus Kroonlinna, kuhu jäi töötama järgneva 12 aasta jooksul organistina ja koorijuhina. Ent siis ta jälle pöördus kodumaale, kus muusikaelu oli vahepeal võtnud kandvama ilme ja nüüd juba pakkus ka mõningaid reaalsemaid võimalusi. Kodumaale asudes kutsus Miina Härma jälle ellu ja rakendas tööle omanimelise laulukoori, kuid nüüd juba suuremate muusikaliste ülesannete kallale. Ka ei või märkimata jätta Miina Härma tegevust muusikaõpetajana koolides. Rohkeid aastaid on Miina Härma töötanud Tartu Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumis lauluõpetajana ja sel kohal meie koolimuusika õpetuse vajadusi tundes avaldanud mõningat õppekirjandustki sel alal. Süstemaatilise tööna mainitud valdkonnas tuleb märkida „Laulmisõpetust koolidele“, mis peale otsekohese laulumaterjali esitab ka mitmesuguste muusikaliste seikade praktilise läbitöötamise.

Viimasel aastakümnel on Miina Härma pühendamas suuremat osa oma noorusvärskest energiast Tartu Helikunsti Seltsi ja selle ülal pidada oleva Tartu Kõrgema Muusikakooli eest hoolitsemisele. Viimatinimetatud õppeasutuse direktor H. Laksberg märgib sel puhul: „Ärkamisaegse andumusega on ta hoolitsemas nimetatud organisatsioonide majandusliku heakäigu eest, soetades ja hankides annetusi, toetusi jne. Sihikindla kultuuripoliitikuna on ta kujundamas kummagi asutuse siseelu selliselt, et nad suudaksid Tartu muusikaelu keskustena täita oma kultuurilisi ülesandeid parimate tagajärgedega. Lauluemaliku armastusega on ta nõu ja jõuga toetamas ja kasvatamas meie järeltulevat noort helikunstnike peret ja sisendamas neisse usku, et inimene on ainult siis täiuslik, kui ta elab ja töötab oma rahvale“.

Miina Härma oma auväärse ea kestel on elanud ja töötanud ainult oma rahva parema tuleviku kasuks ja sellisena ta jääb meie kultuuri arenguloos suure eeskujuna püsima.

Siinkohal tõsisemas imetluses, sügavaimas austuses ja siiraimas tänumeeles saadame oma otsekoheseimad ja südamlikumad heasoovid kõrgealusele eesti lauluemale, kes oma ülla ja kauni kunstiga meie muusikale on andnud palju värskust ja samaga ühtlasi rahvale valmistanud unustamatult palju ilu- ja rõõmuhetki.

Tasu kasvatusvahendina.

Meinart Meiusi.

Kasvataja peamine ülesanne on kasvandiku enda tegevuse juhtimine: õige suuna andmine, hoogsamale tegevusele virgutamine, tarbe korral ka takistamine, vajalike vahendite muretsemine, töövõtete õpetamine jne. Kõige raskem küsimus selles ülesandes on kahtlemata, kuidas võita lapse enda tahet just sellisele tegevusele, nagu kasvataja seda kasvandiku arenemise seisukohalt peab kõige soovitamaks. Et kasvandik alati tahaks sedasama, mis kasvataja, sellist ideaalset juhtumit vaevalt kunagi esineb. Seepärast tuleb leida võtteid lapse tahte mõjustamiseks, nii et see langeks ühte kasvataja omaga.

Probleemi üksikasjalikumaks lahtiarutamiseks lähtume näitest. Laps peaks kooli tunniplaani ja töökava järgi asuma lahendama matemaatikaülesandeid, kuid ta ise tahaks meeleldi minna jääle uisutama. Kuidas saaksime siin mõjustada lapse tahet, et ta sisemisest vastupidisest tõmbejõust hoolimata ometigi asuks lahendama matemaatikaülesandeid?

Puht-mehaaniliste seaduste järgi peame tõmbejõu matemaatiliste ülesannete lahendamiseks tegema tugevamaks, kui seda oli tahe minna uisutama. Seda võime saavutada kas esimest tendentsi kõvendades või teist nõrgendades või teostades mõlemaid korraga. Esimene nõue pedagoogile on, et ta püüaks soovitatavat tegevust, praegusel juhul matemaatikaülesannete lahendamist, teha lapsele niivõrd meeldivaks ja huvitavaks, et see ületaks kõik muud püüded, mis last antud hetkel kisivad mujale. Kuid jäädes realistlikule pinnale, peame kahjuks nentima, et tihtigi ei suuda eneste poolt esitatavat tegevust nii kaasakiskuvaks teha, et see võidaks kõik muud tendentsid. Järelikult peame kasutama ka teist võimalust, s.t. võistlevaid tendentsi nõrgendama. Võimalusi selleks on mitmeid. Meie näite puhul võime asja nii korraldada, et tal poleks kaaslast, et uisud või muud vajalikud esemed puuduksid või poleks korras jne.

Nii võime küll jõuda selleni, et kasvandik loobub uisutamisest, kuid see ei garanteeri veel, et ta hakkaks lahendama matemaatikaülesandeid, sest uisutamise asemele leitakse kergesti mõni teine tegevus, mis samuti on meelitatav kui koolitund. Peaksime siis võib-olla enne kõrvaldama terve rea muid motiive, kui laps hakkaks lahendama matemaatikaülesandeid.

Sellist välise olukorra muutmist, mis lapses hävitaks kasvataja poolt mitted soovitava tegevuse meelitatavuse, ilma et kasvandik selles teadlik oleks, tuleb küll pidada kõige soovitamaks nende tegevuse motiivide kustutamiseks, mida kasvataja antud hetkel ei taha lubada, kuid see oleks liiga raskelt teostatav. Peame seepärast haarama uute võtete järele, mis küll on kunstlikumad, kuid mõjuvad kiiremini ja efeksemalt. Selliste võtetena tunneb pedagoogika teooria kui ka praktika eeskätt tasu ja karistust.

Need taotlevad samuti kas ühe tendentsi kõvendamist või teise nõrgendamist, tasu esimest, karistus viimast. Tõsi küll, et tasuga me ei tõsta huvi tasutava tegevuse kui niisuguse vastu, kuid tahet tasutava tegevuse sooritamiseks kõvendame sellega, et ühendame selle nõrga huviga, mis lapsel algul oli, veel mõne teise tendentsi, mis oma iseloomult võib olla muidu hoopis erisuunaline. Näiteks, kui lubame lapsele maiustusi ülesannete lahendamise puhul, siis pole huvi iseendast matemaatika vastu veel kasvanud, vaid ainult

teine tõukejõud — saada maiustusi — on pandud liikuma huviga matemaatika vastu ühes suunas. Samale teele võime tasude abil juhtida lisaks veel mitmesuguseid muid sisemisi tõukejõude. Avaliku kiituse ja autasude abil võime sinna juhtida auahnuse, hinnangute teatavaks tegemisega v istlustahte jne. Lubades lapsele peale ülesannete lahendamist teha talle endale huvitavaid tegevusi, võime omalt poolt soovitava tegevuse teha koondada koguni sellega võistlevaid motiive. N ndaviisi võime tasudega soovitava tegevuse koondada väga mitmesuguseid jõude sooritamiseks, mis summeerudes võivad ületada igasuguse konkureeriva motiivi.

Samasuguse efekti võime saada kasutades tasu asemel karistust. Karistus jällegi ei s venda huvi asja vastu, kuid karistuse ähvarduse abil võime kõik teised tegevused teha niivõrd vastumeelseks, et järele jäab ainult meie poolt soovitav üks. Siin on võimalik käia väga lühikest teed: ei karistata selle eest, et kasvandik teeb üht või teist, vaid seepärast, et ta jättis teatava ühe ülesande tegemata. Seega on tõmbejõud k igiks tegevusteks, mis takistavad soovitava teostamist, üheainsa karistuse ähvardusega nõrgestatud, kui mitte h vitatud. Ja kui ähvardav karistus on küllalt tugev, siis suuremas enamikus sooritatakse kasvataja poolt nõutav tegevus.

Seega võime lapse tegevuse juhtimises niihästi tasu kui ka karistusega saavutada samasuguseid tagajärgi. Tekib seepärast küsimus, kumba neist tarvitada. On autoreid, kes kaitsevad ainult tasu, teisi, kes tasule jätavad karistuse kõrval väga vähe ruumi, mõned ei soovita kumbagi, kuid enamik lubab mõlemaid. Vastavad statistilised uurimused näitavad siin teatavat huvitavat pilti. L. Frankl nendib statistiliste andmete p hjal¹⁾ koduse kasvatuses koht, et teoreetiliselt eitavad karistust kui ka tasu 80,7% vanemaist (emasid), seega pooldajaid on ainult 19,3%, seevastu tegelikke tarvitajaid on aga 84%, kusjuures mittetarvitajate hulka on loetud ka väga vähesel m aral tarvitajad. Sellest 19,3-st %-ist omakorda pooldavad karistust 35% ja tasu 65%²⁾. Tasu pooldajaid on seega ligi 2 korda enam. Samal ajal on aga huvitav, et tegelikult tarvitatakse karistust tervelt kolm korda rohkem kui tasu³⁾ — kuni 10 aastani isegi üle kolme korra, peale 10 aasta natuke üle kahe korra enam.

Koolikasvatases on olukord vististi küll samasugune. Vaevalt leidub neid, kes tasu täiesti eitaksid, küll aga tunneme karistuse eitajaid. Kuid pole vist ka kahtlust, et koolis tegelikult tarvitatakse karistust mitu korda rohkem kui tasu.

Umbes samasugust pilti näeme ka pedagoogilises kirjanduses. Frankl loetleb eespool tsiteeritud raamatus 131 tasu ja karistust käsitlevat kirjutust, kuid nende hulgas leidub ainult üks ajakirja artikkel, mis on pühendatud ainult tasu küsimusele. Neid aga, kus tasu esineb pealkirjas koos karistuse või mõne muuga, esineb neli. Samal ajal aga leiame seal 32 kirjutust, mis on pühendatud ainult karistusele, peale selle kirjutused, kus karistust k sitellakse koos muude küsimustega. Samasuguse pildi saame, kui läbi lehitseme meie pedagoogilised ajakirjad „Eesti Kool“ ja „Kasvatus“. Esimeses me ei leia kolme aastakäigu kohta ühtki artiklit tasu kohta, karistuse üle aga kaks. „Kasvatuses“ me ei leia 18 aastakäigu (paari aastakäiku ei olnud käepärast) kohta samuti ühtki kirjutust, kus tasu oleks asetatud niivõrd tähtsale kohale, et seda oleks pealkirjas mainitud, küll aga karistuse üle samuti kaks kirjutust.

¹⁾ L. Frankl, Lohn und Strafe. Jena 1935, lk. 15.

²⁾ S.s. lk. 8.

³⁾ S.s. lk. 52.

Kui aga tasu ja karistuse paremusi kaalutella nende pedagoogilise väärtuse seisukohalt, peaksime kergesti tulema otsusele, et tasu tuleb eelistada karistusele.

Tasu eelistamist nõuab kõigepealt inimarmastuse moment. Me teame, et iga inimene on tasu puhul õnnelik ja karistuse puhul õnnetu. Kui aga, nagu eespool mainisime, sama eesmärgi on võimalik saavutada niihästi tasu kui ka karistuse kaudu, siis inimarmastuse nõudest lähtudes peame eelistama tasu.

Samuti peame tasu eelistama pedagoogilis-psühholoogilistel motiividel, sest tasu valmistab rõõmu, tõstab elutahet, endastlugupidamist, ettevõtlikkust, julgust jne. Karistus seevastu masendab, tekitab vaenu, hävitab töötahte ja muudab inimese pikapeale pessimistiks ja arglikuks.

Aga millega seletada siis asjaolu, et karistus tegelikus kasvatuses ometigi niivõrd domineerib, võrreldes tasuga?

Üheks põhjuseks, mis meid esimeses järjekorras meelitab tarvitama karistust, aga mitte tasu, tuleb pidada asjaolu, et karistuse tarvitamine on hõlpsam. Kergemini kättesaadavate tasuvormide juures nagu kiitus ja tunnustus, on vaja väga suurt pedagoogilist takti, muidu võib nende tarvitamine anda oodatavale otse vastupidiseid tulemusi. Ülejäänud tasu vormid aga on enamikus seotud majanduslike kuludega, milleks pole tihti ressursse.

Teiseks sunnib see olukord, milles õpetaja kasvatus töö juures viibib, psühholoogiliselt mõistetavalt palju kergemini karistuse kui tasu juurde. Kui kasvataja tahab kasvandiku tegevust muuta, siis on kahtlemata kõige lihtsam seda teha vastava käsu või korralduse kaudu, ja õpetaja seepärast kasutabki eeskätt neid võtteid. Kuid käsku ei täideta igakord ja siis järgneb juba nagu endast mõistetavalt karistus. Kui aga õpilane kõik need nõuded täidab, mis kool esitab, siis see tundub normaalsena; ta teeb vaid seda, mis ta tegema peab, mille eest loomulikult tasu pole vaja. Tasust saadakse nii aru, et seda tuleb anda ainult erakordsete saavutuste eest, nagu kooli lõpetamisel *cum laude* jne. Kuid meie nõuded on harilikult niivõrd suured, et nende täitmisel jääb ikka ennem puudu-kui ülejääke, ega ole seepärast põhjust tasu määramiseks, küll aga karistuse tarvitamiseks.

Edasi võiks vahest tasu vähese tarvitamise põhjuseks pidada teatavat kasvatajate lühinägelikkust. Kui kord õpilane oma ülesande on täitnud, milleks siis veel tasuda; eesmärk on saavutatud, milleks veel vahendeid otsida. Kuna antud hetkel on kõik korras, siis see ei virguta mõtlema tulevikule. Karistus aga järgneb siis, kui midagi on jäetud tegemata või on tehtud halvasti, s.t. kui midagi on korras ära — ja see olukord loomulikult juba sunnib otsima teatavaid vahendeid, ja et midagi just oli korras ära, siis eeskätt karistust. Tasu aga suundub enam tulevikku, millest me ei tea, kas vastavat vahendit vaja on; kui polnud vaja seni, siis võib loota, et pole vaja ka tulevikus, ega ole siis ime, kui me tasusid nii kergesti ei tarvita.

Neid asjaolusid arvestades on mõistetav, et seal, kus kasvatus lastakse minna loomulikku rada, mis igal juhul läheb nõrgema vastupanu suunas, pidi kasvatus tarvitama rohkem karistusi kui tasusid. Kui aga asuda kasvatusvõtete teadlikule ja kaaluteldud valikule, arvestades nende pedagoogilist väärtust, peaksime printsiipselt eelistama tasu karistusele, nagu seda juba eespool rõhutasime. Tõsi küll, et ka tasul kasvatusvahendina on teatavaid puudusi, kuid need puudused pole kaugeltki nii tõsised, nagu seda mõnede teadlaste poolt väidetakse, ega ole need puudused samuti välditamatud.

Toome mõned tuntud kasvatusteadlaste arvamused tasu poolt ja vastu. Teatavasti olid tasude suuremaid pooldajaid jesuiidid ja filantropistid. Seevastu aga väidab Mathias⁴⁾, et „tänu Jumalale on need pehmed ja filantropistlikud ajad möödas, kus sisemise äraostmisega avati kurjale tahtele väravad. Suhkruleivaga, teenetetahvliga, ordenitega, aunimedega ja preemiatega ei tee meie aeg enam tegemist — ja see on hea. Tasu mõjub neile vaiksetele iseloomudele, kes ilma jäävad, kuid on väärilisemad kui need, kes ette trügivad, väga halvasti“.

Samasuguseid etteheiteid ja ühes sellega tasu suhtes väga suurt ettevaatuse nõuet leiame paljude kasvatusteadlaste juures. Sellise eitava suhtumise motiiv on üldjoontes sama. Nimelt sundivat see asjaolu tasu eitama või vähemalt olema sellega ettevaatlik, et ta hävitavat kõlbelise teo enda väärtuse. Kasvandik tasu mõjul ei hinda ega toimetama kõlbelist tegu enam seepärast, et see on kõlbeline, vaid seepärast, et selle eest tasutakse. Ja kui ei ole enam tasu, siis ei ole ka tegu. Eitajad nõuavad, et kõlbeline oldagu kõlbluse kui niisuguse pärast — kõlbeline tahe toetugu kohusetundele, aga mitte tasu lootusele. Viimasele toetumine tähendaks kõlbelist tunnet hävitada, aga mitte seda kasvatada.

Eelmisest sammu kaugemale läheb teine oluline vastuväide, millisena on toodud asjaolu, et tasude abil piitsutatakse üles lapse animaalseid tendentse, selle asemel et neid maha suruda, nagu seda väidab juba J. Locke.

Esimene vastuväide rõhutas kõlbelise tahte hävitamist, teine vastupidiste tendentside kõvendamist.

Samal ajal aga leiame autoreid, kes asuvad risti vastupidisel seisukohal. Kammrad väidab⁵⁾, et peame tunnustama ka laste erisugust eetikat. Kui juba täiskasvanul on raske teha head ainult hea pärast, siis veel raskem on see lapsel. Seepärast kasvataja peab lapses kõvendama heale suunduvaid motiive. See ei tähenda aga headust osta, vaid seda võidule aidata. Tasud on vahendid, millega kõrvaldatakse takistusi ja ületatakse nõrkusi; neid tuleb anda kui arstirohtu, s.t. harva ja mõõdukas doosis. Pika aja jooksul ja ülemääraselt tarvitatuna toovad nad kahju. Kui ehtne iseseisev kõlbeline tahe on arganud, on tasud kitsamas mõttes ülearused.

Last ei saa võrrelda täiskasvanuga, ütleb Weimer⁶⁾, neil puudub veel sisemine mõõdupuususüüme, ja nad peavad oma tegusid hindama väliste mõõdupuude järgi; nad peavad alles õppima, mis on hea ja mis kuri. Õiget tegu tuleb neile esitada kiiduväärsena — teist karistusväärsena.

Vaadeldes neid esitatud seisukohti, näib, et niihästi tasu poolt kui ka vastu on toodud kaaluvaid argumente. Lähemal analüüsimisel aga jõuame siiski arusaamisele, et väited tasu poolt on enam õigustatud kui väited selle vastu.

Kõigepealt peame tähendama, et tasu eitajad oma järeldusis tihti lähevad palju kaugemale, kui seda võimaldavad nende eneste poolt püstitatud eeldused. On vaid väidetud, et tasu abil ei saa kasvandikke kõlbeliselt kasvatada, kuid ilma pikema järelemõtlemiseta üldistatakse seda väidet kogu kasvatuskohta. Kõlbeline kasvatus pole aga veel kogu kasvatus. Kui tasu mõjul näit. mõni õppeaine korralikult läbi töötatakse, siis võib see olla küll kõlbluse seis-

⁴⁾ Praktische Pädagogik, V Aufl. München 1918, lk. 204.

⁵⁾ Schwartz, Päd. Lexikon, lk. 443.

⁶⁾ Weimer, Schulzucht. Leipzig 1919, lk. 101.

kohalt väärtuseta, kuid kogu kasvatuse eesmärgi seisukohalt on sellel ometigi suur väärtus.

Aga ka kõlbelse kasvatuse osas võime nentida, et tasu eitajate argumendid ei ole küllalt põhjendatud. Peatume kõigepealt esimese väite juures, et tasu hävitab kõlbelse tahte.

Siin peame esiteks tähendama, et ei saa tõesti mööda minna Weimer'i väitest, et väikesel lapsel puudub veel arusaamine sellest, mis on hea ja mis halb. Oma tegusid ta õpib hindama alles ümbruskonna hinnangute mõjul. Alles sellega, et ümbruskond teatavaid tegevusi kiidab, teisi laidab (tarvitades tasu ja karistust), areneb lapse välja tema süüme. Kui puuduks kaaskodanike heakskiitmine või laitus (mis on juba tasu ja karistuse vormid), jääks vististi kogu kõlbelse elu tsestrumsüüme kujunemata. Seega ka tasul on oma suur osatähtsus kõlbelse kasvatuse alusmüüride rajamisel.

Teiseks võime ütelda, et ka seal, kus arusaamine heast ja kurjast on juba selge, kuid hea tahe on veel nõrk järjekindlaks kõlbluseks, evib tasu suure abistava väärtuse. Selles tasu vastased kõige rohkem kahtlevad. Neil on õigus, et sel juhtumil kui näiteks mõni heategu sooritatakse maiustuste või kingituste saamise lootuses, pole kõlbeline tahe veel sugugi tugevnenud, kuid et heategu sooritati, see evib süiski pedagoogilise tähtsuse. Kui lapse süüme on normaalselt arenenud, siis ta kindlasti tundis rõõmu sellest, et ta sooritas kõlbelse teo. Väliste tasu kõrvale astub seega veel sisemine tasu, rõõmutunne endaga rahulolu näol. Nii on tasu lapse enda nõrga tahte toetamine, aga mitte selle hävitamine, nagu tasu vastased väidavad. Kui toe mõjul sisemise tasu motiiv on kasvanud küllalt tugevaks, on väline tasu ülearune.

Küll aga võib tasu mõju muutuda negatiivseks siis, kui tasudega liialdatakse. Et lapse kohusetunne seepärast väheneks, et temale kohuse täitmise eest tasutakse, on küll vaevalt usutav, küll aga võib juhtuda seda, et laps jätab oma kohuse täitmata selleks, et survet avaldada kasvatajalt tasu „väljapressimiseks“. Seda aga juhtub ainult siis, kui tasu tarvitatakse niivõrd sageli, et see tundub juba lapsele normaalsena, et ta iga teo eest peab saama tasu. Sellega ühenduses kerkib esile saadud tasu väärtuse võrdlemine nähtud vaevaga ja teinekord kauplemine tasu suuruse ümber. Ja kui nõutavat „hinda“ ei makseta, siis järgneb streik — väljapressimine. Siin polegi aga süüdi niivõrd tasu kui niisugune, vaid tasu ebaõige kasutamise viis. Liialt tarvitatuna võib parimgi arstirohi osutada elukardetavaks. Kui me aga tasu tarvitame harva ja selleks, et lapsele näidata meie hindavat suhtumist tema tegevusse, mitte aga selleks, et see oleks kuidagi materiaalselt ekvivalentne lapse poolt nähtud vaeva eest, siis pole põhjust karta kõlbelse tahte hävitamise hädaohtu.

Isegi ka sel juhtumil, kui laps sooritab kõlbelse teo ainult välise tasu pärast, ei puudu tasul kõlbelse kasvatuse väärtus täielikult. Sel puhul võib tasu kõlbelsele kasvatusele osutada suuri teeneid nn. eesmärkide heteroogonia seaduse alusel. See seadus ütleb, et teatava eesmärgi taotlemist alatakse ühel motiivil, kuid hiljem võib asenduda esialgne motiiv uuega. Näiteks hakatakse õppima võõrkeelt, et astuda äriteenijaks, kuid keel hakkab huvitama ja endise motiivi asemele astub uus — õpitakse keelt keele enda pärast, sellepärast et ta on huvitav, ja äriteenijast saab keeleteadlane. Selle seaduse alusel võime õigustada väga paljusid kasvatuse võrteid, millede suhtes muidu on kaheldud. Ka tasu saab õigustuse selle seaduse alusel. Laps algul töötab küll tasu saamise motiivil, kuid selle asemele võib astuda varsti uus — armastus asja enda vastu. Me näiteks küll maiustuste, küll kiituste, küll muude tasudega

viime lapse nii kaugele, et ta õpib lugema, aga kui lugemisekunst juba on kord selge, siis ta loeb juba meeleldi huvist asja enese vastu.

Lugemaõppimise kohta öeldu maksab ka kõlbelisel alal. Tasude (või karistuste) abil viime lapse kõlbeliste tegudeni ja seda sooritades ta alles õpib tundma kõlbelise teo sisemist väärtust. Tõsi küll, et igakord see lootus ei täitu, ja sellises olukorras võib kergesti õigeks osutuda vastaste väide, et lapse tähelepanu koondub niivõrd välisele tasule, et teo enda sisemine väärtus ei tulegi meelde, ja kui tasu enam ei anta, siis lakkab ka vastav tegevus. Kuid kaotada pole ka midagi, sest ei saa hävitada kõlbelist tahet, mida veel polnudki. Küll võib aga loota, et paljudel juhtumeil see kõlbeline tahe elustub. Et mõnedel juhtumel ka tasu, samuti nagu muudki võtted, võib jääda mõjutuks, on muidugi võimalik.

Vaatleme edasi teist argumenti tasu vastu, mille järgi tasu kõvendavat kasvandikus animaalseid tendentse, tehes seega kasvandikku ebakultuursemaks. Selle hädaohu tõelisest suurusest ja vältimise võimalustest arusaamiseks peatume lähemalt tasu tarvitamise mõju psühholoogiliste aluste juures.

Tasu peab ellu kutsuma teatava jõuallika, mis sunniks kasvandikku ette võtma temale muidu ükskõikset või koguni vastumeelset tegevust. Tõsi on seejuures asjaolu, et meil pole tasuga võimalik esile kutsuda täiesti uut jõuallikat, vaid saame ainult juhtida juba olemasolevaid energiasid või neid ellu äratada latenssest olekust. Ainult selline võte, mille vastu lapsel juba teatav huvi või tarvidus on olemas, võib lapsele tunduda tasuna ja seega kutsuda lapses välja tegevustakte. Näiteks 100 kr. raha aastasele lapsele pole mingi tasu, samuti nagu Kuke-aabits pole mingi tasu algkooli lõpetajale, pigem vaid pilge — seega karistus. Tasu tarvitamise psühholoogiliseks eelduseks on seega lapses peituvate tarviduste olemasolu. Iga tasu on järelikult õpilase teatava tarviduse, resp. tarviduste rahuldamine.

Psühholoogia aga õpetab meile, et tõenäoliselt iga või vähemalt enamik inimeses peituvast tendentsidest muutuvad seda intensiivsemaks, mida enam neid rahuldatakse, muutuvad kirgedeks tuttava põhimõtte järgi: „süües tõuseb isu“. Nii võib teatava huviala harrastamine muutuda kireks, nagu sportimine, kinos käimine, ilukirjanduse lugemine, teatava teadusala harrastus, alkoholi tarvitamine, maiustuste tagaajamine, võimu taotlemine jne. Lapses esinevad tasu vastaste arvates ainult algelised, animaalsed tarvidused, kultuurised aga veel puuduvad, ja neid animaalseid tarvidusi tuleb enam maha suruda kui edendada, et tõusta nende üle valitsejaks. Tasuga aga krüvime neid just üles. Seega on tasu kasvatuslik väärtus enam negatiivne kui positiivne.

Peame mõnna küll seda, et tasudega tugevdame lapse tarvidusi, kuid ei saa nõustuda sellega, et see oleks igal juhtumil negatiivne. Väga tihti küll eriti varasemate kasvatusedlaste poolt on väidetud, et lapse loomulikud kalduvused tuleb murda, välja suretada, et inimene siis neist sõltumatult iga oma sammu saaks määrata mõistusega — olles alles selliselt kõlbelisteks tegudeks vaba. Kuid tänapäeva vaade ei ole enam nii intellektualistlik. Mõistusele ei omistata enam jõuallika, vaid teenäitaja tähtsust. Tõukejõu andjaiks ja suuna määrajaks inimese tegevusele on aga mitmesugused tendentsid, milledest juba eespool on kõneldud. Seepärast ei tule sünnipäraseid kalduvusi mitte hävitada; — see tähendaks kogu tegujõu hävitamist. Muidugi pole nende hävitamine võimalikki, vähemalt neis madalamate tungide osas, mille hävitamist eeskätt rõhutatakse.

Oleks siiski jälle ülearune väita, et me kõiki tendentse peame edasi aren-
dama, vaid tuleb teha valik; teatavaid tendentse, mis kasvatuses eesmärgiga
on kooskõlas, tuleb kõvendada, teisi aga hävitada (või neid õilistada, millisele
võimalusele osutab moodne psühholoogia).

Juba varakult leiame lapses mitmesuguseid positiivseid tendentse, mil-
lele edasiarendamine on aina tervitatav. Mainime näiteks lapse üldist tege-
vustahet, mis väikelapse juures loomukohaselt avaldub mängus. Kui me
tasume lapsele sellega, et loome suuremaid võimalusi talle armsate tegevuste
teostamiseks, siis ei peitu sellises tasus mingit hädaohtu; pole vist põhjust
karta, et tegevustung kasvaks liiga suureks, ega vist ka seda, et tegevustung
ka lapseest välja jõudes jääks ikkagi avalduma ainult mängus. Käsikäes
üldise arenemisega asendub see iseendast uute tegevusvormidega.

Tegevustungile toetuva tasumise moodus oleks ka koolis täiesti või-
malik, näiteks tiivustades õpilasi intensiivsemale tööle sellega, et võtta teatav
aine osa läbi kiirema ajaga kui harilikult, et siis ülejäänud aega kulutada õpi-
laste soovi kohaselt, kas jalutuskäiguks, mänguks või muuks huvikohaseks
tegevuseks.

Edasi võiksime samasuguseist positiivseist tendentsist mainida näit.
uudishimu, loomistahet ja mitmesuguseid vaimseid huve lektüüri, käsitöö,
joonestamise, muusika jne. vastu. Vaevalt on põhjust karta nende tendentside
üleliigse elustumise hädaohtu. Kõigile neile võime seepärast üles ehitada tasude
tarvitamist.

Nende kõrval võime mainida teisi tendentse, mis iseendast pole nega-
tiivsed ja mida seepärast ei tarvitse välja suretada, kuid mida ei maksa siiski
kõrgele kruvida. Neist oleks mainida näiteks maiustuste otsimist, auahnust,
võistlustahet jt. Ka nendele võib toetuda tasude tarvitamisel, kuid seda juba
ettevaatlikult.

Eespool mainitust erinev seisukoht tuleb omistada seksuaaltungile.
Viimane on ju loomulik ja positiivne, kuid loomuliku arengu juures juba
küllalt tugev, seepärast pole vaja seda süvendada, vaid vastupidi, selle arene-
mist tuleb pidurdada. Pidi ju isegi nüisugune vaba loomuliku kasvamise apostel
nagu Rousseau selles ainukeses punktis tegema erandi ja nõudma siin kasvata-
jalt looduse tegevusele vastuastumist.

Üksikuil juhtumeil, leidub neidki tendentse, mille arenemist ei tule
mitte ainult pidurdada, vaid mida tuleb võimalikult välja juurida, nagu sadist-
likke või masohistlikke, kuritegevuslikke, alkoholi tarvitamise jne. kalduvusi,
kleptomaaniat, suitsetamist jt.

Et viimatilootelduile kui ka seksuaaltungile ei mõtle keegi üles ehitada
tasude tarvitamist, on endastmõistetav ega ole neid võimalusi vististi ka keegi
kasutanud.

Sellist lapsele omast tendentside liigitust aluseks võttes võime ütelda,
et tasude tarvitamisel ei peitu lapse tarviduste liigse üleskrüvimise mõttes
kaugeltki sellist üldist hädaohtu, nagu mõnikord arvatakse. Mõnel juhul on
see üleskrüvimine otse positiivne väärtus ja seega kasvatuses ülesanne. Teistel
juhtumitel on see kas täiesti kahjutu (mäng) või soovitatav ainult teatava mää-
rani ja üksikuil ülejäänud juhtumeil vaid kahjulik. On seepärast ka tasu puhul
vaja tunda lapse individuaalseid omadusi, nagu üldse kasvatuses, et teada
milliseid tasusid valida ja millistest loobuda.

Ka seal, kus positiivsed tendentsid on liiga nõrgad, et nendele rajada
tasude tarvitamist, pole me veel tasu kasutamises täiesti lootusetus seisukorras.

Sel puhul võime toetuda ka negatiivsetele tendentsidele. Teatava taktika juures on ebasoovitavate tendentside ülespiitsutamise hädaoht üsna väike. See taktika seisneb selles, et me tarvitaksime väga mitmekesiseid tasusid, nii et iga tasu toetuks erisugusele sisemisele tendentsile, millega igat üksikut tendentsi riivaksime üsna harva. Kui ne näiteks tahame tasude abil virgutada last midagi õppima, siis me ei tohiks selle taktika järgi igapäev last virgutada näit. maiuste ostmisega, vaid teeme seda ainult üks kord, teine kord tasume kiitusega, kolmas kord kingitusega, neljas kord millekski tegevusvabaduse andmisega jne. Sellisena jääb negatiivsete tendentside ülespiitsutamise hädaoht üsna väikeseks. Kui me aga seejuures oleme välja kutsunud teatava kultuurse tegevuse, võime loota, et edaspidi see tegevus hakkab iseendast huvitama. Seega olema kasvandikus elustanud teatava kultuurse tendentsi. Ja on mõni kultuurne tendents elustatud, siis võime edaspidi juba toetuda neile, jättes negatiivsed tendentsid uinuvasse olekusse, või püüdes neid tarbekorral uuesti maha suruda, kui neid siiski oldi juba liialt üles kruvitud.

Eelöeldut kokku võttes võiksime nentida, et tasus ei peitu üldiselt nii suurt hädaohtu, nagu seda vastased püüavad väita. Tundub, et ei ole probleemi küllalt üksikasjadeni läbi analüüsitud, ei ole jõutud õigetele põhialustele ja seepärast on tehtud järeldused ka ekslikud. Tuleb aga silmas pidada eespool püstitatud juhtnööre, et seal, kus võimalik, tarvitatagu tasusid, mis toetuvad positiivsetele tendentsidele, ja kui see pole võimalik, tuleb hoolitseda tasuvormide mitmekesisuse eest, ega tohi nende tarvitamisega liialdada.

Olles tasu põhimõtteliselt õigustanud, tuleks edasi vaadelda üksikuid tasu liike, ja nende erinevat väärtust, kuid see oleks juba omaette peatükk, mida ei saa enam mahutada käesoleva kirjutuse raamidesse.

Situatsioonide meetod võõrkeele õpetamisel.

Paul Vaarask.

Situatsiooni kontekst.

Võõras keel väljendab võõrast kogemust, võõrast mõtteviisi, võõraid harjumusi.

Iga keel on komplitseeritud väljendusvormide süsteem, mis on tekkinud praktilises käitumisprotsessis. Et läheneda mööda neid keerukaid väljenduslabürinte võõrale mõtteviisile ja seda vahenditult tajuda, on vajalik jälgida vastava keele käitumuslikku külge.

Selles protsessis kujunevad närvisüsteemis hoopis uued harjumuskompleksid, mis ei ühti emakeele funktsioonide keskusega.

Nagu iga üksiku sõna tähendus sõltub lausesesest (kontekstist), nii sõltub sõnaline väljendusvorm üldse situatsioonist, milles see aset leiab, ehk nn. situatsiooni kontekstist.

Verbaalne väljendus muutub täiel määral tajutavaks ainult vastavas situatsiooni kontekstis.

Ratsionaalse ja efektiivse õppimise huvides on vajalik avardada lingvistliku konteksti piirid, rajades keeleõppimine ümbruse ja inimtehete taustale.

See on ulatuslik probleem, mis ei puuduta mitte ainult keeleõppimist, vaid õppimist üldse.

Süllogistlikus järeldusprotsessis me tarvitame olult ebaadekvaatse verbaalse väljenduse täienduseks diagramme, matemaatikas sümboleid, mis on tajutavad silmadega.

Geograaf mõtleb kaardi, insener plaani najal. Kaart ja plaan on ju ka sümboolite kompleks nagu keelgi, kuid need sümboolid ei ole sidestatud keelereeglite najal, vaid reaalses situatsioonis valitsevate suhete alusel.

Meie mõtlemisprotsess ei toimu niivõrd keelereeglite kui reaalsete faktide iseloomu kohaselt.

Verbalistlik õppimisviis näitab kujukalt reaalse situatsiooni mitteamarvutamise pahesid. Selle tulemuseks on mehaaniline ja monotoonne teksti ettevuristamine õpilaste poolt, äkiline mõttelõnga kaotamine ettekandes, absurdset vastused eksameil jne.

Tõlkemeetod ei ole adekvaatne.

Iga keelesüsteem on omaette struktuuriline tervik, mida ei saa adekvaatselt transponeerida ühegi teise rahvuskeele väljendusvormi.

Võõra idioomi omandamiseks peab kujunema spetsiifiline harjumuste kompleks, mis töötab paralleelselt emakeele funktsioonide keskusega.

Tõlkemeetodi tarvitamisel redutseeritakse võõrad harjumused emakeele vormidesse, niipalju kui seda lubab vastavate keelte idioomiühitus.

Emakeel on tihedasti seotud kogu rahva mõtte-, tunde- ja käitumisviisiga. Seepärast on võõrkeele õppijal tugev tendents assimileerida võõrkeelsed väljenduskompleksid emakeelsetega, transponeerida need omasesse sümboolite süsteemi.

Teisest küljest on elava võõrkeele õppimise üldeesmärgiks tungida võõrkeele idioomisügavustesse ja nende vahetumasse mõistmisse.

See protsess on esialgu väga raske. Seepärast pole imestada, kui õpetaja ja õpilane tunnevad lausa kergendust, kui nad võivad vahetevahel võõrkeele rääkimise asemel rääkida võõrkeele „puhul“.

Tegelikku elu vaadeldes olbame, et elav keel ei eksisteeri verbaalses vormis, vaid situatsioonides, kogemuses ja käitumises.

Kujutelgem järgmist situatsiooni, mis leiab aset Saksamaal:

„*Nachdem die beiden Damen ihre Einkäufe gemacht hatten, gingen sie ins Lokal und bestellten zwei Glas Bier*“.

Tõlgituna inglise keelde kõlaks see järgmiselt: „*When the two ladies had finished their shopping they went into the café and ordered two glasses of beer*.“

Saksamaal ei leita selles ingliskeelses väljendis midagi iseäralikku, kuid kuidas reageeriks inglane sellele väljendusele inglise olustiku seisukohalt! Jättes kõrvale asjaolu, et inglise *café*'s pole võimalik saada õlut, tekib keskmise inglase kujutlusse pilt kahest allakäinud daamist, kes ei suuda talitseda joomakirge isegi poeskäimise ajal.

Niisugune arusaamine oleks omakorda mõistmatu keskmisele sakslasele, kellele klaas õlut on kõige endastmõistetavam asi maailmas.

Inglismaal sõna „*beer*“ manab esile lehkavad õllepoed, kus töölisel joovad õhtul maha oma viimse raha ja korraldavad kodus perekonnaskandaali. Saksa-

maal seevastu „*Bier*“ on faktiliselt samatähenduslik hubase ja sõbraliku õhk-konnaga, mida nimetatakse lühidalt „*Gemütlichkeit*“.

Eelnevast näitest selgub, et tõlge kui niisugune ei väljenda tõelist situatsiooni. Võtnud omaks selle tööga, peame siduma keeleõpetuse võimalikult lähedalt vastavate eluliste situatsioonidega. See õppeviis võimaldab õpilasil rakendada tegevusse kogu energia ja omandada keele kui harjumuse, mis on kujunenud poolteadlikult või teadvuse piiril teatava käitumisviisina.

Otstarbekama õppeviisi vajadusest.

Akadeemiline keeleteadus on tänini kõikjal harrastanud liigset verbalismi ja vivisektsiooni meetodit, milles keele rakenduslik moment on teisejärgulise tähtsusega.

Keel pulveriseeritakse elementideks, mida uuritakse isoleeritult, nagu mõnda *Ding an sich*. Filosoferides sel moel keele puhul, pööratakse relatiivselt vähe tähelepanu keelelisele käitumisele. Niisuguse meetodi tõttu ongi maad võtnud kartlikud oletused, nagu ei suudaks kool ega ka ülikool keelt kätte õpetada.

Traditsioonilise keeleõpetuse ebakohtade vastu tõstis juba prof. W. Ostwald omal ajal energilist häält. Kuid sajandite inertsi on raske korraga kõrvaldada. Reformatsiooni ajast saadik on uute keelte õpetamisel matkitud surnud keelte meetodit.

Nähes, et aja ja energia kulu ei anna vastavat tulemust, on uuemal ajal atomistliku meetodi asemel rõhutatud rohkem tervikulist keeleõpetuse viisi.

On püütud keeleõpetuse üksikalasid sulatada koguõpetuseks, milles grammatikal on subsidiaarne tähtsus. On selgusele jõutud, et keel on ikkagi eeskätt oskus, mitte teadmine, ja et keeleõpetus seisneb enam harjutamises kui arutlemises. Sellal, kui keeleteadlane käsitleb keelt kui objektiivset uurimiseset, peab keeleõppija muutma keele subjektiivseks käitumisvormiks.

Iga kunsti ja praktilise oskuse omandamise alal on esimeseks õppimise astmeks hea eeskuju jälgendamine, ja samast tuleb lähtuda ka keeles. Keel on ju kindel traditsiooniline harjumus, ja omalooming on siin lihtsurelikul piiratud.

Nii jääb õppija mureks omandada vastav keele struktuur võimalikult täpse aktiivse harjumusena.

Seejuures ei saa tagasi kohkuda ka vajalikust mälutööst.

Viimastel aegadel oli kujunenud kuidagi halvustav vaade vaimutöö protsessidele, mis on seotud mälega.

Lastelt nõuti küll vaatlust, katsetamist ja arutlemist, aga mitte päheõppimist. On tõsi, et endistel aegadel liialdati päheõppimisega arusaamise küül. See vist põhjustaski äärmusliku vastandvoolu tekkimist.

Mälu ja harjumus on tihedas vastastikususes seoses. Harjumus on teadvuseta mälu. Behavioristid isegi nimetavad mälu närviharjumuseks.

Keegi ei ole seni veel eitanud positiivsete harjumuste kujundamise tähtsust. Harjumused tekivad aga just õppides, s.o. harjutamise resultaatina. Nad moodustavad konserveeritud energia fondi automaatsete eludetailide juhtimiseks.

See vabastab vaimu loovjõude mehaanilistest sooritustest ja võimaldab neid rakendada elu edasiviivate ülesannete teenistusse.

Õppimisvõime loob sideme eilse ja tänase päeva vahel, konserveerib mineviku aktiviteedi ja muudab selle oleviku energiaks.

Seepärast ärgem kokkugem, kui ka mälu on tarvis efektiivselt rakendada vaimse struktuuri ja käitumise muutmiseks, arendamiseks ja rikastamiseks.

* * *

Moodne psühholoogia nõuab, et õppija peab algusest peale õppima struktuurtervikuid situatsiooni kontekstis.

Selleks tuuakse alguses meeldivaid reaalseid situatsioone, mis ahvatlevad järeleaimamisele ja õppimisele.

Viimase aja õpikud tulevad osalt situatsiooniloomise nõudele vastu, sisaldades lugemispalasisid, mis võimaldavad dramatiseringut või on antud dramatiseeritud kujul.

Kui raamatus leiduvale dramaatilisele palale leidub veel paralleelne grammofoniplaat tekstiga, on õppijal ka artikuleerimisprotsess märksa kergendatud.

Keeleõppimise lõppeesmärgiks on struktuurtervik, mis ei ole ainult lingvistlik, vaid sisaldab vastava rahva kultuuri, ajaloo, maateaduse, kunsti, eluviiside ja ideaalide tundmist.

Kõige loomulikumaks õpitava keele situatsiooni kontekstiks on vastav keelkond. Sellesse loomulikku miljösse saadetaksegi aeg-ajalt mitmesugustel teedel ja viisidel nii õpetajaid kui õpilasi.

Seesugune õppimisviis on kiire ja tulemusrikas, kuid see jääb ikkagi üksikute jaoks.

Selle asemel on aga võimalik tuua klassi tüki keele võõrkeele miljööd eluliste situatsioonide näol, milles õpilased osavõtjaina kaasa „mängivad“.

See aitab vältida osaliselt ka tõlkimise rohkust, kuna õpilased on võimelised sisse elama situatsioonidesse ilma teadliku tarbeta olukorda emakeeles tõlgitseda.

Teiseks aitab see meetod luua vastava väljendustempo.

Õpilane tajub situatsiooni aktualiteeti tervikkujuna (Gestalt) ja laused moodustuvad spontaanselt tervikkompleksidena, mitte üksiksõnade sidumise teel.

Nii õpitakse kergemalt mitte ainult keelevormid, vaid kõik, mida väljendab raamat ja kõne, kui nad hoovavad tegevusest ja elamustest.

Dramaatilises situatsioonis muutub keel vajalikuks.

Nii õpitigi näit. ladina keelt enne reformatsiooniajastut, millal ladina keel oli rahvusvaheliseks elavaks teadusekeeleks.

* * *

Eeltoodu juures on silmas peetud peamiselt keeleõpetuse algastet.

Aga ka keskmisel ja kõrgemal astmel oleks see meetod kohaldatav.

Kõrgemalgi astmel on eluliste situatsioonide loomine tarvilik, sest see aitab puhuda elavat hinge keelevalemisse, äratada huvi ja elevust ning tuua vajalikkuse momenti keeleõppingusse.

Muidugi tungitakse sel astmel juba sügavamale keelenähtuste analüüsi, kuna õpilastel on selleks omandatud vajalik vaatlusmaterjal struktuurtervikute näol.

Tõlget võib seejuures kasutada vaid kontrollvahendina, mitte õppe-meetodina. Liialdamine grammatilise ja tõlkematerjaliga ainult pidurdab keele kui väljendusvahendi õppimise käiku.

Kirjandust.

H. G. Button. The Fundamental Fallacy in Modern Language Teaching. Modern Languages, Vol. XVIII No. 2.

J. J. Findlay. The Psychology of Modern Language Learning, B. J. E. P., Vol. II, Part III.

B. Malinovski. The Problem of Meaning in Primitive Languages.

J. R. Firth. The Tongues of Men.

A. Gardiner. Theory of Speech and Language.

Palmer. An Introduction to Modern Linguistics.

Lihtsustatud kodune lektüür inglise keele alal.

Paul Vaarask.

Kooli õppematerjali kohandamine õpilaste võimetele on raskemaid probleeme. Eriti annab see raskus end tunda võõrkeele õpetamisel. Tähtsa osa sellest probleemist moodustab raamatute valik nii klassis kui kodus lugemiseks.

Klassilektüüri läbitöötamine on õpilastele siiski kergem, sest siin on talle abiks õpetaja.

Koduse lektüüriiga on lugu palju halvem. Kui ei ole plaanikindlat ja jõukohast koduse lektüüri valikut, võib kodune lugemine võõrkeeles jääda täiesti unarusse. Õpilased võtavad küll raamatukogust ühe või teise raamatu ja asuvad innuga lugema. Kuid varsti selgub, et raamatu sisu ei ole neile arusaadav, sest leheküljed kubisevad tundmatuist sõnust ja arusamatuist väljendist.

Iga rea juures sõnaraamatut uurides ei saa tekkida huvi lektüüri vastu. Huvi pigemini haihtub ja õpilane heidab vabale kodusele lugemisele käega. See on aga suure õpetusteguri käest libiseda laskmine ja sunnib otsima vahendeid selle nähtuse vältimiseks.

Ideaalne kodune lektüür peab olema arusaadav ilma sõnaraamatu abita, s.o. peab baseeruma klassis läbitöötatud sõna- ja idioomivaral. Niisuguse lektüüri valik ei ole võimalik ilma süsteemikindla lektüüri kujundamiseta.

Siin tuleb lähtuda pedagoogilisest ökonoomia printsiibist, siirdudes aste-astmelt kergemalt raskemale, lihtsamalt keerulisemale.

Selle printsiibi rakendusi on praegu juba mitmeid olemas, nagu nähtub alljärgnevast kindla sõnavara piiridesse surutud lektüüri ülevaatest.

Põhisõnavara, millele on rajatud järgnevad lugemissarjad, baseerub sõnafrekventsi printsiibil ja evib seega maksimaalse kasulikkuse võrreldes juhusliku läbilõike-sõnavaraga.

Selle lektüüri kavapärane rakendamine võimaldab õpilasil varakult, juba esimese 500 sõna omandamise järele, asuda iseseisvale kodusele lugemisele soodustades ühtlasi huvi ja saavutusrõõmu säilitamist.

Täienduseks kodumaal kirjastatud vastavale lektüürile toome allpool tähtsamad lihtsustatud seeriad, mis on ilmunud Inglismaal.

Alljärgnevaist sarjadest on meil juba tuntud ja tunnustatud New Method Supplementary Readers, mis osalt ka eesti väljaannetes on ilmunud.

Analoogiline sellele kerguselt ja loetavuselt on Tales Retold sari, mis on koostatud 1500 sõna ulatuses, mida aga võib osaliselt lugeda juba pärast 1000 sõna tundmise omandamist.

Neid sarju õpilased loevad mitte ainult kohustuse sunnil, vaid seesmise huviga.

Õpilaste hinnangu järele võrdub eelmiste sarjadega loetavuselt ja meeldivuselt ka väljaanne Longmans' Simplified English Series (2000 sõna).

New Method Conversation Supplementary Readers, Plays Retold ja osalt Supplementary Readers of the Oxford English Course, sisaldavad draamatilist ja dramatiseeritud materjali. Valitud palad on võrdlemisi lühikesed ja sobivad kollektiivseks tööks dramaatilise meetodi rakendamisel.

Neist sarjadest on O. E. C. lisalugemike valik vähem õnnestunud, sisaldades meie õpilastele vähem huvitavat ja kuivemat materjali.

Basic English sari moodustab omaette huvitava näite, kuidas 850 sõnaga on võimalik teha 20.000 sõna töö. See ei ole mitte ainult lektüüri lihtsustamise, vaid inglise keele lihtsustamise ja uue rahvusvahelise keele loomise katse.

Simplified English Series for Schools.

(Keskkoolidele.)

500 sõna.

I.

The New Method Supplementary Readers. Edited by Michael West, D. Phil. Longmans' Oversea Education List.

Grade I.

1. Fables and Fairy Tales, 7 d.
2. Seven Famous Tales, 7 d.
3. Seven Little Plays, 7 d.
4. Nine New Fairy Tales, 7 d.

II.

Supplementary Readers of the Oxford English Course. Oxford University Press.

Stage A.

1. Nine Fables (short plays), 4 d.
2. Robin Hood and other Stories, 4 d.
3. The Good Little Men, etc. (short plays), 4 d.
4. Cinderella and Rapunzel, 4 d.
5. The Prince with the Golden Hair & King Bird-Head, 4 d.

1000 sõna.

I.

New Method Supplementary Readers. Edited by M. West. Longmans' Oversea Education List.

Grade Two — 773 sõna ulatuses:

1. The Hair Tree and the Opal, 7 d.
2. Gulliver's Travels and Other Stories, 7 d.
3. Travellers' Tales from Ulysses and the Baron Munchausen, 7 d.
4. Kalulu the Hare, 7 d.
5. The Mystery of the Island, By Jules Verne, 8 d.

Grade Three — 1072 sõna.

1. Robinson Crusoe, 7 d.
2. Count of Monte Cristo, 1/1.
3. Moonfleet, 1/1.
4. Children of the New Forest, 1/1.
5. The King of the Undersea City, 10 d.

II.

Supplementary Books of the New Method Conversation Course. Longmans'

Simplified Plays.

1. The Ghost Train. A Play by A. Ridley, 1/7.
2. The Bishop's Candlesticks, 9 d.
3. A Message from Mars, 10 d.
4. Vice Versa. By Anstey, 11 d.

Thousand-Word English Readers. By Harold E. Palmer, D. Litt. (A. S. Hornby) George Harrap & Co. Ltd.

£ —/4/—.

Junior Series.

Illustrated Limp cloth, 96 p., 1 s. each.

1. Three Tales from Hawthorne.
2. Aesop's Fables.
3. Old Greek Stories.
4. The Adventures of Odysseus.
5. Stories from Grimm.

Senior Series.

Illustrated, ab. 128 pp. limp cloth, 1/3 each.

1. Four Stories from Shakespeare.
2. The Adventures of Deerslayer.
3. Stories of the Great Discoveries.
4. Stories of Robin Hood.
5. More Stories of Robin Hood.
6. Boscobel.
7. Stories from „Don Quixote“.

III.

Supplementary Readers of the Oxford English Course. Oxford Univ. Press.

Stage B.

1. Stories from English History, 4 d.
2. New Testament Stories (dramatized), 4 d.
3. Stories of Greece (some dramatized), 4 d.
4. Stories of Rome (some dramatized), 4 d.
5. Rip Van Winkle, 4 d.
6. The King of the Golden River. By J. Ruskin, 4 d.

IV.

Books in Basic English. Kegan Paul, London. (850 sōna) à 2/6.

1. The Gold Bug. E. Poe's tale put into Basic. 2/6.
2. Gulliver in Lilliput.
3. Robinson Crusoe. His story in Basic.
4. Stevenson's „The Bottle Imp“ in Basic. (Keawe's Bottle).
5. Julius Caesar.
6. Japanese Stories. From Lafcadio Hearn.
7. The Three Signs. Stories by Hawthorne, Irving and Poe. (Nr. 7 sobib sisult gūmnaasiumile.)
8. Lamb's Stories from Shakespeare. A Basic selection.
9. Stories from the Bible. A selection from the coming Basic Bible.

10. Black Beauty. Anna Sewell's story for school use.

11. Science and Well-Being. A selection from J. B. S. Haldane.

12. A Basic Astronomy. The Story of the Stars in Everyday Language.

£ 2/17/6.

1500 sōna.

I.

The New Method Supplementary Readers. Edited by M. West. Longmans, Green & Co. Ltd.

Grade Four (1415 sōna).

1. The Deerslayer. By F. Cooper, 7 d.
2. The Cloister & the Hearth. By C. Reade, 1/1.
3. Quentin Durward. By W. Scott, 1/1.
4. The Cat of Bubastes. By G. A. Henry, 1/1.
5. Jungle John. By J. Budden, 1/1.
6. Lorna Doone. By R. D. Blackmore, 1/1.
7. The Black Tulip. By A. Dumas, 1/1.

II.

Supplementary Readers of the Oxford English Course. Oxford Univ. Press.

Stage C. — 1500 sōna.

1. The Tempest. (From Lamb's Tales), 4 d.
2. The Great Stone Face. By N. Hawthorne, 4 d.
3. The Purloined Letter. By E. A. Poe, 4 d.
4. The Arabian Nights, 8 d.

III.

Tales Retold for Easy Reading. Oxford Univ. Press. (1500 sōna).

1. Wives and Daughters. By E. Gaskell, 10 d.
2. A Good Fight. By C. Reade, 10 d.
3. Tales from Gulliver's Travels. By J. Swift, 7 d.
4. Stories of Sinbad the Sailor, 7 d.
5. Short Stories Retold. Book I, 8 d.
6. Tales of the Ancients. 10 d.
7. Humphrey Bold. By H. Strang, 10 d.
8. Great Expectations. By C. Dickens, 10 d.

9. Adventures of a Younger Son. By E. J. Trelawny, 10 d.
10. Jane Eyre. By C. Bronte, 10 d.
11. The Rose and the Ring. By W. M. Thackeray, 10 d.
12. Three Tales by Oscar Wilde, 6 d.
13. A Christmas Carol. By C. Dickens, 10 d.
14. Adam Bede, By G. Eliot, 10 d.
15. Red Sea Treasure. By G. F. Wear, 1/—.

IV.

Simple Science in Simple English. Based on a word-frequency vocabulary of 1500 words. Oxf. University Press. — Illustreritud reaalaineline seeria, kerge, ladusa ja huvitava jutustusviisiga.

1. Progress and Conquest. By Rivers-Smith & Spencer.

Book I. The Creation, and the World Around us. 1/—.

Book II. The Soil and the Plants, 1/—.

2. In Search of Science. By H. Mc Kay.

Book I. Air, Wind and Rain, 6 d.

Book II. Looking-Glasses and Candles, 8 d.

Book III. Noises. The Sun and the Moon, 8 d.

3. The Life of the Honey-Bee. (Adapted from Tickner-Edwardes' „The Lore of the Honey-Bee“), 6 d.

V.

Plays Retold (First Series). Oxford University Press.

1. She Stoops to Conquer. By O. Goldsmith. 1/—.

2. A Pair of Spectacles. By S. Grundy, 1/—.

VI.

The New Method Magazine. Longmans, Green & Co. Õpilasajakiri 1000—1500 sõna ulatuses. Iimub 6 numbrit õppeaastas, 2/—, üksiknr. 3 d.

£ 1/8/9.

2000 sõna.

I.

The New Method Supplementary Readers. Longmans, Green & Co Ltd. Grade Five — (1779 sõna).

1. King Salomon's Mines. By R. Haggard, 11 d.

2. Treasure Island. By R. L. Stevenson, 1/1.

3. Allan Quatermain. By R. Haggard, 1/1.

4. The Black Arrow. By R. L. Stevenson, 1/1.

II.

Longmans' Simplified English Series. General Editor: C. Kingsley Williams, M. A.

Selle seeria koostamisel on kasutatud põhisõnavara, mis on avaldatud sõnafrekventsia uurimuste aruandes „Interim Report of Vocabulary Selection“, 6/—. King & Son, London, 1936. (vt. E. Kool nr. 2 — 1937). Raamatute lõpus on küsimustik sisu kontrollimiseks.

1. The Coral Island. By R. M. Ballantyne, 1/9.

2. The Invisible Man. By H. G. Wells, 1/6.

3. Kidnapped. By R. L. Stevenson, 1/9.

4. Montezuma's Daughter. By Sir H. R. Haggard, 1/9.

5. Rodney Stone. By Sir A. Conan Doyle, 1/9.

6. The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde. By R. L. Stevenson, 1/6.

7. Tales from Shakespeare. By C. & M. Lamb, 1/9.

8. The White Company. By Sir A. Conan Doyle, 1/9.

9. A Wonder Book. By N. Hawthorne, 1/9.

10. A Journey to the Centre of the Earth. By J. Verne, 1/6.

11. Round the World in Eighty Days. By J. Verne, 1/4.

12. The Thirty-Nine Steps. By J. Buchan, 1/6.

III.

Plays Retold. (Second Series). Oxford University Press.

1. The Barretts of Wimpole Street. By R. Besier, 1/—.

2. Journey's End. By R. C. Sherriff, (ilmumisel).

IV.

Supplementary Readers of the Oxford English Course. Ox. Univ. Press. Stage D. (2000 sõna).

1. Tom Brown's Schooldays. By T. Hughes, (partly dramatized) 1/—.
2. Pilgrim's Progress. By J. Bunyan, (dramatized) 6 d.
3. Mungo Park in Afrika, 1795-7. 1/—.
4. The Merchant of Venice. (Adapted from Lamb's Tales from Shakespeare), 4d.
5. A Tale of Two Cities. By C. Dickens, 1/— (dramatized).
6. David Livingstone in East Africa, 1/—.

£ 1/9/7.

2000—2750 sõna.

I.

The New Method Supplementary Readers. Longmans, Green & Co Ltd. Grade Six. (2280 sõna).

1. Ivanhoe. By Sir Walter Scott, 1/1.
2. Silas Marner. By G. Eliot, 1/1.
Grade Seven. (2751 sõna).
1. The Mill on the Floss. By G. Eliot, 1/1.
2. The Vicar of Wakefield. (Reader 7) By Goldsmith, 1/1.

Teisi lihtsustatud seeriaid.

Stories Retold (lihtsustatud, aga natuke raskem). Oxford Univ. Press. Illustrated 1/6 each volume.

1. Stories from Shakespeare. Retold by Wyatt.
2. More Stories from Shakespeare. Retold by Wyatt.

Kui õpilased on keskkoolis ette valmistatud meetodikindla klassi- ja kodulektüüri korraldamise teel, võivad nad gümnaasiumi astmel kodulektüüriks raskusteta kasutada valitud originaalteoseid.

Lektüüri valikul gümnaasiumile on soovitatav tutvuda järgmiste väljaannete sarjadega:

1. Everyman's Library. Classics for Boys and Girls. Cloth Binding 2/— each. Library Binding 3/— each. Dent & Sons Ltd. London.
2. The King's Treasuries of English Literature, 1/4 net each. Dent & Sons Ltd. London.
3. The World's Classics. 2/— net each. Oxf. University Press.
4. Nelson's Classics. Juvenile Section. 1/6 net each. Illustrated. Nelson, London.
5. Collin's Pocket Classics. 2/— each. Collins, London.
6. The Cottage Library. 2/— net each. MacMillan, London.
7. The Phoenix Library. Pocket size, 3/6 net each. Chatto & Windus, London.
8. The Travellers' Library. 3/6 net each, kõvas köites, Jonathan Cape, London.
9. Penguin Books. 6 d. each, köitmata. Allen Lane, London.

3. The Ring & the Book. By R. Browing.
4. Don Quixote. By M. de Cervantes.
5. A Tale of Two Cities. By C. Dickens.
6. Tom Brown's Schooldays. By T. Hughes.
7. Phroso. By A. Hope.
8. Treasure Island. By R. L. Stevenson.
9. Beau Geste. By P. C. Wren.

II.

The Petersham Story Books About Real Things. Written and Illustrated by Maud and Miska Petersham, 2/6 each. Dent and Sons Ltd.

Hiljuti ilmunud. Informatiivse sisuga ja sellekohase sõnavaraga. Seeria on meeldiv, keel lihtne ja kerge, illustratsioonid värvilised, paber hea, köide tugev ja ilus. Sobiv keskkooli astmele.

1. The Story Book of Ships.
2. " " " " Wheels.
3. " " " " Trains.
4. " " " " Aircraft.
5. " " " " Gold.
6. " " " " Iron & Steel.
7. " " " " Coal.
8. The Story Book " " Oil.
9. " " " " Houses.
10. " " " " Clothes.
11. " " " " Food.
12. " " " " Transportation.

£ 2/7/10.

Üldse kokku: £ 8/7/8.

Bibliograafilisi abiraamatuid gümnaasiumi raamatukogu koostamisel.

1. Books for Youth. lk. 364, 1936. The Library Association, London, Deskriptiivne klassifitseeritud nimestik. Sisaldab tõhusa valimiku paremat noorsoo kirjandust kõigilt aladelt (vanusele 13—19). 10/6.
2. A. Bennett. Literary Taste. The New Library, Jonathan Cape, 1937. Raamatu lõpus on kirjanik F. Swinnerton'i poolt täiendatud näitliku isikliku raamatukogu nimistu. (Sama teos on ilmunud ka Pelican'i väljaandes, 6 d.). 2/6.
3. Fred B. Millett. Contemporary British Literature, lk. 556, Harrap, London, 1935. 232 autori teoste bibliograafiline ja kriitiline ülevaade. Sissejuhatusena on antud üldpilt kaasaja kirjandusvormidest ja nende tähtsamaist edustajaist. Väärtuslik käsiraamat kirjanduse õpetajale. 10/6.
4. Contemporary American Literature. Harrap, London. Analoogiline eelmisele teosele.
5. E. Vowinckel. Der englische Roman der neusten Zeit und Gegenwart. Von Charles Dickens bis 1926. Herbig, Berlin W 35. RM. 5.50. 180 autori ja 329 teose kriitiline hinnang.
6. E. Vowinckel. Der englische Roman zwischen den Jahrzehnten 1927—1935. Herbig, Berlin W 35. RM. 3.50. (Mõlemad teosed (5—6) koos RM. 7.50). 191 teose kriitiline hinnang.

Koorilaul algkoolis.

Aado Velmet.

Praegu kehtivad õppekavad pööravad tähelepanu ka klassidevahelisele koorilaulule, kuigi õppekava ei fikseeri seda täie ametlikkusega, sest see nähakse ette võimalust mööda. See „võimalust mööda“ vihjab asja erakordsele olukorrale ja jätab küsimuse lahendamise täiel määral koolile kõige lähemal seisvate inimeste kompetentsi.

Milles seisab siis endise ja praeguse olukorra vahe? Kas varem koorilaul algkoolis puudus? Varem tegutsesid koolides koorid samuti kui praegugi, kuigi mõnel pool seisid need juhuslikel alustel: tekkisid siis, kui oli tulemas mõni täht- või pidupäev ja nende möödumisel kadusid. Seega ei olnud need koorid muusikalise kasvatuses otseses teenistuses. Koolides, kus koorilaul seisab praegu iseseisva aina tunnikavas, tegutsetakse sellega muidugi palju tõsisemalt, kuigi erilist vahet ei saa siiski nentida, sest nagu varem, nii ka praegu oleneb see enne kõike ainest huvitatud õpetajast, kes asjast haarab kinni täie innuga.

Millised oleksid siis põhjused, mis osutuksid küllalt tähtsaks, et seda üritust ametlikult fikseerida?

Jätame esialgu kõrvale kasvatuslikud küsimused kitsamas mõttes, — võimaluse korral tulen nende juurde tagasi eriartiklis — ja nendime vaid tõika, et koorilaul seisab tõrjumatul kohal üldises kasvatus- ja õppetöös; sepärast tuli leida vahendeid, et anda sellele küsimusele otstarbekas lahendus.

Koorilaul uuel kujul tahab lahendada õpilaste ja õpetajate töökoormuse küsimust. Varem tuli selleks ürituseks kokku tulla ja kulutada nii õpilaste

kui ka õpetaja vaba aega. Õpilastele tekitab see mitmeti raskusi, sest vähegi arvestatavate tulemuste saavutamiseks tuli õpilastele peale õppetöö lisada veel üks tund koorilaulu nädalas, ja kui siia juurde lisada, et kooli avaliku esinemise puhul tuleb lisaharjutusi, siis selline olukord sai ilmselt koormavaks nii õpilastele kui õpetajale; pealegi pidi õpetaja seda mitmeti väga rasket kohustust täitma tasuta*). Need on küsimused, mida uus õppekava tahab lahendada ja lahendabki — kuigi osaliselt, sest õppekavas antud võimalused ei osutu rakendatavaks sajabrotsendiliselt, eriti seal, kus koolireformi tõttu on tekkinud eri koolitüüpide ühendeid. Viimastes peab koorilaulu korraldama endistel alustel, s.t. väljaspool õppetunde, sest väljajätta seda ainet ei saa, kuna ta ühel või teisel juhul osutub ikka jälle tarvilikuks. Järelikult koorilaulu eksisteerib ühel või teisel viisil koolides, mispärast järgnevas asugem vaatlema mitmesuguseid võimalusi, mis asja edukaks lahendamiseks oleksid vajalikud.

Käesolevaga võtame vaatluse alla kahe- ja kolmeaäälse koorilaulu kui laiemat probleemide hulga, kuna ühehääelse koorilaulu, milles on üldiselt maksvad küll samad põhimõtted, mis aga läbiviimiselt on võrratult kergem, jätame kõrvale.

Milliseis kooles osutub võimalikuks mitmeaäälne koorilaul?

Koorilaulu on võimalik korraldada igas koolis, kus on kuue klassi kohta kolm või rohkem klassikomplekte. Siis on meil keskmiselt 60 õpilast, kelledest võidakse sobivaid valida koorilauluks. Hea materjaliga koori organiseerides saab sellest kasutada keskmiselt 65%, — kui isegi mitte vähem, olenedes suurel määral poiste protsendist, sest eriti V ja VI klassis osutuvad poisid suures enamuses koorilauluks mittekõlblikeks. Vähema arvu õpilastega, resp. komplektidega, tuleb praktiseerida enam ühehäälsel koorilaulu, mitmeaäälset tingimusel, et õpilaste laululine tase on eriti hea.

Enne kui asume koorilaulu eritlema tema üksikasjades, vaatleme koorilaulule vajalikke väliseid tingimusi.

Kooli moodustab palju suurem õpilaste hulk, kui seda on ühe klassi komplekti kuuluvate õpilaste arv; seepärast neis kooles, kus peale paari viletsa klassiruumi ei leidu ühtegi suuremat ruumi, osutub koorilaulu võimatuks või vähemalt väga raskesti läbiviidavaks, rääkimata veel mänguriista puudumisest. Kui viimase puudumisel klassi laulmist veel suurte raskustega saadakse läbi viia, siis on see koorilaulu juures täiesti võimatu. Tähendab — koorilaulu korraldamiseks on kõigepealt vaja vastav ruum ja mänguriist.

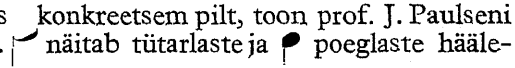
Koori moodustamise küsimuse juurde asume eeldusega, et on olemas kõik vajalikud välised tingimused koorilaulu edukaks läbiviimiseks ja jääb vaid üle rakendada õpetaja-koorijuhhi omad oskused ja võimed koori täielikuks funktsioneerimiseks.

Kõigepealt vaja märkida, et hea koori saamiseks tuleb kooriliikmete kohta tarvitada õige tugevat selektsiooni. Suurtes koolides, kus õpilaste üldarv on kahesaja ümber, on küllalt, kui koori saadakse 60—80 õpilast, sest koori väärtus ei seisa niivõrd kooriliikmete suures arvus kui iga üksiku tubliduses. Muidugi, suurem arv kooriliikmeid, kui see võimalik, on asjale küll kasuks, kuid ei ole selle esimeseks tingimuseks. Õppekava mainib, et koorilaulust võtavad osa õpilased III—VI klassini. Kes on, kas pedantsusest või mõnel muul põhjusel, alati käinud reeglite ja määruste karkudel, sellele võib mõnel juhul nimetatud määrus saada komistuskiviks. Kõigepealt III klassi õpilaste

*) Koorilaulu võidakse nüüd korraldada laulutundide arvel.

hääleulatus on nii väike, et koori saab kasutada sel puhul väga piiratud võimaluste juures ja tööviisi leidmine, mis neutraliseeriks III ja VI kl. õpilaste arengu diferentsi, osutub väga raskeks. Pealegi on mitmehäälnelaul üldiselt vastuvõtmatu III klassile. Selle klassi töölerakendamist tuleb võtta ikkagi teatavate reservatsioonidega ja pidada võimalikuks soodustatud olukordade puhul. Väikestes koolides, kus arendatakse enam ühehäälnelaulu, on III ja isegi veel nooremate klasside kaasatõmbamine mõeldav, kuna suurtes kuuekomplektilistes koolides osutub see täiesti asjatuks, isegi takistavaks teguriks. Suurtes koolides leidub küllalt häälematerjali alates neljandast klassist. Käesolev märkus ei taha arvustavalt puudutada seda õppekava osa, vaid vihjata küsimuse lahendamise võimalustele.

Edasi tulgem häälte jaotuse küsimuse juurde. Selle otstarbekas lahendamine on palju raskem kui seda tavaliselt arvatakse. Sageli sünnib selle küsimuse lahendamine väga pealiskaudselt: lastakse õpilasi pilli järgi laulda; ulatab ta hääli mi-fa'ni teises oktavis, siis laulab ta esimest häält; sahista õpilane sol'i väikeses oktaavis, pannakse ta kolmandat laulma ja vahepealsed lastakse laulda teist häält. Säärase kiirusega talitades pannakse õpilane sagedasti laulma temale mittevastavat häält, mis muidugi õpilase hääle arenemisele ei mõju soodustavalt. Et õpilane laulab nii kõrgelt ja madalalt, ei ole ainsaks kriteeriumiks, vaid selle küsimuse otsustamisel tuleb veel teisi asjaolusid arvesse. Sest on hoopis midagi muud, kas laulda üksikut kõrget heli, või laulda vahetpidamata kõrgeid toone, mis ulatavad üle normaalse hääleulatuseni. Hääleulatuseni vastavas kõrguses lauldes on kõik toonid kerged laulda, kuna liiga kõrgelt lauldes ei kannata hääleaparaadi lihased liigset pingutust välja, väsivad ja saavad seeläbi rikutud. Seepärast ei tohi nii kergekäeliselt otsustada hääle valikut, kuigi õpilane on ühekordselt tabanud teatava kõrge või madala tooni. Täiskasvanuil näiteks ei määra hääle kvantiteet mitte ainult ühe või teise häälerühma kuuluvust, vaid suurel määral tulevad arvesse hääle iseärasused, sest sageli isegi kontra-altod saavad laulda kõrgeid dramaatilise sopraani toone, rääkimata mezzo-sopraanidest. Kuigi laste häälte kvaliteet ei erine nii suurel määral kui täiskasvanuil, ometi — kordan veel — ei ole küllalt otsustamiseks, kui lapse hääli on ulatunud ühe või teise toonini, vaid peab selgusele jõudma, kas õpilane vastavas kõrguses ka püsivalt ja vabalt, ilma liigse pingutuseta saab laulda. Häälerühmadesse jaotamisel satutakse tihti vastuollu ka õpilaste eneste soovidega, sest meelsamini lauldakse esimest häält kui teist ja kolmandat. Siin tuleb aga kinnitada, et selle otsustamisel on ainult õpetaja arvamine maksev. Ka pole üleaarne õpilasele seletada, et ta oma häälele teeb ääretut kahju, kui ta ei laula temale vastavat häält; pealegi mõjub kuulmisele arendavalt just II ja III hääle laulmine.

Et laste häälte ulatusest oleks konkreetselt pilt, toon prof. J. Paulseni järgi tabeli häälte diapasooni kohta. näitab tütarlaste ja poeglaste hääleulatus. (Vt. noodid 158. lk. alguses).

Käesoleva tabeli teaduslikkuses ei ole põhjust kahelda, kuid tabelit absoluutseks mõõdupuukus võtta pole ka mõistlik. Nii laulavad poisid esimest häält väga harva, kuigi tabelist nähtub, et poiste diapason osutub suuremaks. Edasi peavad kolmanda hääle lauljad vabalt laulma sol väikest ja neidki leidub, kes fa'ni ulatuvad, kuigi tabel näitab, et si on viimane noot nendes vanustes, millega algkoolil on tegemist. Tabel näitab piire läbilõikes vanuse järgi, kuid teadagi ei olene hääleulatus mitte ainult vanusest, vaid veel mitmesugustest teistest teguritest, nagu kõrisõlme ehitusest ja häälepaelte suurusest, mis peale

Vanus : 0 1—2 3—5 6 7 8 9 10 11

12 13 14 15 aastat.

vanuse on veel individuaalselt erinevad. Seepärast tuleb arvestada ikka reaalseid olukordi, kusjuures asja otsustamisel on peaasi loomulikkus. Vähemgi kaelalihaste pingutus manitseb ettevaatusele. Tihti selline pingutus tekib küll väära häälesünnitamisest, kuid üsna tihti on see tingitud ebasobivast häälelisest asendist; seepärast manitseme veel selle küsimuse ettevaatlikule käsitlemisele, kuna ennatlik käsitlemine ei loo soodsat olukorda.

Oleme nüüd jõudnud nii kaugele, et meil on töötamas kolmehäälne koor. Olles seni üle saanud loomise raskustest, peab kooriga töötades asuma võitlusse uutega. Esimesena nimetame siin distsipliini küsimust. Tuleb tõsiselt hoiatada, et õpetaja, kellele sünnitab raskusi klaasis korra loomine, ei või mõtelda üldse koorilaulu õpetamisele, sest kuidas on võimalik korda saada seitsme-kaheksakümne õpilasega, kui raskusi teeb paari-kolmekümne õpilase korrale-kutsumine.

Distsipliini rikkumisi tuleb siis, kui ei saada õpilasi rakendada tööle, kui nende loomulik tegevusetung ei saa otseses töös rahuldatud, ja seda võib juhtuda koorilaulu juures kergesti. Siis ei aita ka kõige tugevam kärkimine ega muul viisil distsipliini „pidamine“, rääkimata sellest, et viimane viidab palju aega, segab meeleolu ja tööd. On teada juhtumeid, kus koorilaulu korraldamine oli täiesti võimatu puuduliku distsipliini tõttu. Et kogu koorile luua enamvähem innukat töömeeleolu, selleks tuleb silmas pidada mõnesuguseid meetoodilisi seiku. Kõigepealt tuleb tähendada, et kooriga kui suure massiga tegutsedes osutub kobamine ja ebasihikindlus suureks korravaenlaseks. Korraldused peavad olema otstarbekohased ja resoluutsed, alles siis tulevad soodustavaiks tegureiks ka teised meetoodilised küljed. Koondame alljärgnevas mõnesse lausesse meetoodilised põhiküsimused.

1) Kui osutub võimalikuks, siis lastagu tervel kooril istuda, kuna püsti seistes õpilased väsivad ja tüdivad, mis võib saada korrarikkumise ajendiks. 2) Hääle õpetamisel ei või tarvitada meetodit, kus üks hääl õpetatakse lõpuni ja siis asutakse teiste juurde. 3) Heaks kiita ei saa ka sellist menetlust, kus harjutusele ei tule terve koor, vaid üksikud hääled. See on liialt aega raiskav, sest et mitmesuguseid küsimusi peab siis igaühele üksikult seletama. 4) Laul õpitagu üksikute fraaside ja lausete kaupa, mis annab võimaluse tervet koori enamvähem üheaegselt tööle rakendada. 5) Ühiselt arutatakse läbi järgmised küsimused: a) üldine lauluga tutvumine, b) vestlemine autorite (viisi ja sõnade)

üle, c) teksti õppimine, d) hääldamis- ja hingamisharjutused. Kui lõppeks lisada, et töö kergendamiseks võib valida laule, mis kuuluvad ühe või teise klassi töökavasse, ja et ka teisis klasses võib koorilauluna õpetatavat laulu võimalust mööda tutvustada, siis osutub koori tööle-rakendamine kergemaks ja seega distsipliiniline külg peaks olema rahuldavalt lahendatav.

Enne kui asume vaatlema korraliku koorilaulu kõrvaltegureid, toonitame asjaolu, et algkooli koorilt ei tule nõuda erilisi kunstilisi väljendusi. See pole allakirjutanu apaatne käeheide, vaid fakti nentimine. Kunstiline ettekanne nõuab suurt kontsentratsiooni, tundmusi ja elamusi, nõuab kujundamisvõimet, temperamenti ja fantaasiat; nendega ei saa ometi edvistada algkooli õpilane. Algkooli-koorilaul arvestagu enam reaalseid väärtusi nagu rütm, intonatsioon, õige hääldamine ja hingamine (need küsimused osutuvad muidugi tähtsaks iga koori juures, kuid ühel on nad abinõuks teisel sihiks), millede rahuldav sooritamine annabki n. ü. korraliku koorilaulu, mis algkooli piires osutub küllalt suureks ülesandeks. Järgnevas asugemgi vaatlema neid küsimusi üksikult.

Ilmeka laulu üheks eelduseks on, et laulja valitseb hingamist. Ilma pööramata laiemat tähelepanu nii elementaarsele küsimusele nagu hingamine õiges kohas (mitte sõna ja lause keskel), peab siiski nentima, et see evib laulu tegelikul sooritamisel määratu tähtsuse, sest laulmist, kus iga laulja hingab seal, kus ta parajasti tunneb tarvidust, ei saa nimetada korralikuks laulmiseks, vaid pigemini mingiks närviliseks hingeldamiseks. Et hingamist õieti sooritada praktilises mõttes, see eeldab teatavat seesmist distsipliini ja ka õiget hingamistehnikat. Arstiteadus õpetab, et kopsud ei võta ise aktiivselt hingamisest osa, vaid töötavad hingamise ekskursioone soodustavate lihaste mõjul. Hingamisharjutuste eesmärgiks on neid lihaseid vastupidavaiks teha, millede abil siis kopsude õhutagavara saadakse otstarbekohaselt kasutada. Et hingamisharjutuste otstarbekuses veenduda, vaatleme hingamist eraldi harilikul ajal ja laulmisel. Need on omavahel oluliselt erinevad. Hingamine harilikul ajal on sagedasem kui hingamine laulmisel ja sünnib automaatselt.

Hingamist laulmisel tuleb nimetada teadlikuks hingamiseks, kuigi hingamisharjutuste eesmärgiks on ka viimast muuta automaatseks. Laulmisel tuleb sageli sooritada „ühe hingega“ üsna pikki fraase, mis nõuavad suurt õhutagavara. Küllaldase õhu saavutamist ja selle otstarbekat kasutamist peavadki hingamisharjutused kätte andma. Hingamisharjutuste tulemused ei osutu kasulikeks mitte ainult laululisele väljendusele, vaid ka lugemisele ja kõnelemisele. Seepärast on soovitav, et seda küsimust lauluõpetaja kõrval käsitleks ka emakeele õpetaja. Kuna käesolevat küsimust käsitletakse ka klassitunnis, siis võidakse arvata, et koorilaulus võib sellest mööduda, sest õpilased on juba sellega tuttavad. Kui ülal on nenditud, et teadlik hingamine peab muutuma automaatseks, siis ei maksa karta, et säärasele harjutustele algkooli ulatuses saadakse osutada liiga palju tähelepanu.

Edasi tuleb arvestada distsipliini ja kollektiivi loomist, kusjuures hingamisharjutuste osatähtsust ei saa taunida.

Lõpuks on vähe sellest, et hingamise küsimuse õigeks juhtimiseks tehakse šabloonilisi hingamisharjutusi, vaid selles töös juhtub olukordi, mis nõuavad avaramat teadmiste pinda — anatoomia ja füsioloogia tundmist. Olles tuttav laiemalt selle küsimusega, muutub töötamine huvitavamaks ja tulemusrikkamaks.

Edasi asugem vaatlema teist tähtsamat elementi, ilma milleta pole soovitatav ükski korralik lauluettekannne. See on artikulatsioon. Häälendamise küsimus evib peale muusikaliste kaalutluste ka suuri elulisi väärtusi, mispärast selle küsimuse arutelu tohiks olla küllalt põhjendatud. Kuid õige häälendamise saavutamise ei ole siiski nii lihtne, et võiksime piirduda ainult selle tähtsuse allakriipsutamisega, vaid siin tuleb lahendada väga mitmesuguseid ja raskeid olukordi.

Nimetame kõigepealt murdelist häälendamist, milledesse tihti õpetajagi langeb, ilma märkamata siis sellelaadilisi vigu ka õpilase juures. Edasi on hääldamise vigu, mis tingitud on oskamatusesest või kõneorganite defektidest. Esimesel juhul vabanetakse õpetamise teel, teisel juhul nõuab see kirurgilist ravi. Viimane asjaolu näitab, et kõik ravivahendid ei kuulu otseselt kooli menetluste hulka, mis sel puhul muidugi raskendab hääldamise defektide kõrvaldamist. Eeldades enamvähem normaalset olukorda, siirdugem vaatlema küsimust seoses otseselt käesoleva ülesandega — hääldamist laululises väljenduses.

Vokaalmuusika koosneb kahest osast — muusikast ja luulest. Neid kahte kunstiharu ühendada üheks tervikuks ongi laulukunsti ülesanne, kuigi mitte ainus ülesanne. Küsimusele pole aga alati vaadatud nõnda. Muusikaajalugu tunneb ajajärke, kus tekst osutus vaid abinõuks laululiste efektide saavutamisel ja ka ümberpöördukt. Käesoleval ajal ollakse põhimõtteliselt vabad ühe või teise domineeriva seisukoha toonitamisest. Nüüd haaramme vahendite järele, kuidas mõlemaid, sõna ja muusikat, ühendada üheks ideaalseks tervikuks, kus sõnad on samavõrra muusika teenistuses, kui muusika osutub poeetiliste emotsioonide vahendituks tõlgitsejaks. Aga kas peame tundma endid kutsutuiks seda küsimust lahendada? Viiks pikale ja oleks liiaks esteetismi kalduv, kui hakkaksime seda küsimust vähegi põhjalikumalt analüüsima. Nimetame vaid, et meieaegne noodikiri on mitmes suhtes veel küllalt puudulik, mis tekitab suurel määral ka artikulatsioonilisi raskusi. Kuid koorijuhi asjatundlikul käsitlusel on need küsimused siiski lahendatavad.

Ebatäpseks osutub sageli sõnade väljenduse noodis. Seepärast et saavutada hääldamises häid tulemusi, tuleb tihti enne lahendada mõni grammatiline küsimus. Toome näite. A. Kapi laul „Pühendan sind looks ja lauluks“ on kirjutatud rütmilt järgmiselt:

3											
4	Pü-	hen-	dan	sind		looks	ja	lau-	luks		

Käesolevas näites on suuri kiusatusi sõnal „looks“ kõlada „loks“. Tuleb hoolega jälgida, et o-d sõnas „looks“ ei hääldataks lahtiselt, s. t. tagavokaalselt nagu sõnas „oli“, mispuhul antud rütmi juures saamegi „loks“. Vokaal „o“ tuleb hääldata kinniselt, s. t. eesvokaalselt nagu sõnas „lootus“ ja pealegi $\frac{1}{8}$ -nooti teadlikult markeerides saamegi enamvähem täpse hääldamise antud sõnale. Päris perfektne oleks ta muidugi järmises rütmis:

3											
4	Pü-	hen-	dan	sind		looks	ja	lau-	luks		

Viimases näites langeb sõna „looks“ kvantitatiivne väärtus (kolmas värde) täiesti ühte noodi, resp. heli, kvantitatiivse väärtusega. Käesoleva näitega ei taheta propageerida laulude ümberparandusi, kuid oleks ka liiga eluvõõras naiivsus, kui jäetakse seal kohendamata, kus väike muutmine ilmselt asjale kasuks tuleb. Edasi peatume sõna lõppude hääldamise juures.

Sõna lõppe hääldatakse puudulikult eriti siis, kui sõna lõpeb liitkonsonandiga või üldse konsonandiga. Sellistel juhtudel jäetakse mõnuses rahu viimne häälik hääldamata ja sõna kuuldu poolikult. Näiteks A. Läte laulu „Ärka üles, isamaa“ esimest fraasi võime sageli selliselt kuulda:

Vaatke, kuidas hommik koida,
idas ilu hiilgava...

Kirjutatud aga on:

Vaatke, kuidas hommik koidab
idas ilul hiilgaval...

Tähelepanu peab pöörama ka säärastele juhtudele, kus järgmine sõna algab sama häälikuga, millega eelmine lõpeb. Selliseid sõnu tuleb laulda hästi eraldatult, s.t. järgmise sõna alul tuleb häält uuesti atakeerida, vastasel korral võib tekkida mitmesuguseid mõttevassinguid. Näiteks: „Me Eestile täna siin truudust vannume“ võidakse laulda: „Meestele“ jne. Tähelepanu tuleb juhtida ka üldiselt konsonantide täpsemale hääldamisele, sest just konsonantide selge hääldamine annab sõnale ilmekuse ja kumeruse, kuna ainult vokaalidega laulmine annab laulule lohiseva ilma ja sel põhjusel osutubki sageli laulukooside rütmiline pind ebakindlaks. Niisiis, tähelepanu konsonantidele, vokaalid tulevad niikuinii enamvähem korralikult!

Edasi asugem vaatlema laulu vajumist. Et mingit viga parandada, selleks peab leidma vea põhjused. Laulu vajumine ehk tonaalsusest kõrvalekaldumine on praegu veel puudulikult seletatav, mispärast võime kirjeldada ainult teatavaid olukordi, mis vastava defekti põhjustavad. Need on: 1) närvikava ja hääleorganite väsimus; 2) ülejõu käiv laul; 3) lodev artikulatsioon, mis põhjustab intervallide mitte täpse tabamise, 4) akustika peenused, kus tuleb arvestada komavahedega, mis aga ei esine tempereeritud häälestuses. Seepärast tikub praegu valitsev tempereeritud muusika, resp. häälestus, meie kõrva akustilistes peenustes nüristama.

Vaatleme lähemalt punkt esimest ja neljandat, kuna teised ei vaja seletust. Püsiv laulmine ühes tonaalsuses tekitab närvikava väsimuse tõttu tonaalsuse „kulumise“, mille tagajärjel laulja ei taba enam täpselt intervalle. Selle vältimiseks tuleb soovitada, kui on märgata väsimust, tonaalsuse värskendamist. See tähendab, et laulu lauldakse mõnes teises helitõus, mitte selles, milles ta kirjutatud. Eriti tuleb hoolitseda „värske“ tonaalsuse eest avalikul esinemisel. Uut helitõugu ei või aga väga kaugele viia alghelitõust, mis põhjustab häälte liig suure kõikumise ja seetõttu võib laul jälle tonaalsusest kõrvalekalduda, kuna ei suudeta nii kõrgelt või madalalt laulda. Helitõu muutmine võib sündida pooltooni, kõigerohkem tooni võrra üles või alla.

Häälte õpetamisel ärgu katsutagu liialt klaveri või harmooniumi häälestust tabada, vaid usaldatagu rohkem omaenda ja ka õpilaste muusikalist kuulmist. Lõpuks peab tähendama, et kui koori on lastud palju ebamuusikaalseid, siis ei aita ka ükski ettevaatus-abinõu ja laul vajub ikkagi.

Kui selles küsimuses arvestatakse nimetatud olukordi ja sellele lisaks evitakse veel õige hingamine, siis peaks käesolev küsimus rahuldavalt laheneb.

Koorilaulu käsitelles, ei saa mööduda ühest võttest, mida väga sageli halvasti ja oskamatult tarvitatakse. See on portamento. Mis on portamento? Portamentoks nimetame teatavat maneeeri laulmisel, kus ühelt toonilt teisele minnes libisetakse läbi vahetoonide. Sellist võtet tarvitatakse teatavais kohtades kaunistusvõttena. Portamento annab laulule sentimentaalse ilme ja on seega sobiv ainult sellelaadilistes lauludes. Lastelauludes ja laste laulmises peab sellega väga ettevaatlik olema, sest portamento õige tarvitamine on peenike kunst, millega lapsed toime ei saa. Niisiis ei räägi me sellest maneerist kui kaunistusvõttest, vaid leiame algkooli ulatuses sellele tõrjevahendid.

Nagu teised pahed ja vourused on see võtte lastele külge hakanud vanemait, resp. ümbrusest, sest portamentot tarvitatakse erilise võttena operettides; seda tarvitavad ka šlaagerite kõõrutajad ja kogudus kirikus. Miks ei peaks laps seda järele tegema!

Kuigi see võtte näib olevat üsna tugevasti omandatud, pole selle kõrvaldamine siiski nii raske. Kõigepealt eeldame, et õpetajal ei tee raskusi vastava koha õieti demonstreerimine; kui see ei anna tulemusi, võib tarvitada erilist võtet, millega alati saavutatakse eesmärk. Toogem konkreetne näide. Schuberti laulus „Püha“ tarvitavad lapsed portamentot sõna „pole“ juures. Välditagu seda järgmiselt: lauldagu sõna „pole“ eraldatud silpidega kusjuures paus võib alul olla üsna suur. Kord-korralt pausi lühendades saamegi vastava koha perfektse käsitelu. Samuti tuleb toimida ka järgmises fraasis sõna „üle“ juures. Kuna selline võtte on üldiselt maksev, piirdun nimetatud näitega.

Edasi peatugem paari sõnaga ka rütmikäsitlusel. Kuigi rütm osutub muusika elementidest üheks tähtsamaks, jätsin ma siiski selle küsimuse lõpuks ja pöoran sellele tähelepanu ka kõige lühemais ridades.

Kui lahendatakse rahuldavalt eespool nimetatud küsimused, mis omakorda seisavad niivõrd rütmirakenduse teenistuses, siis viimase küsimus ei tekitagi enam erilisi raskusi. Rütmi kindlustamiseks võib tarvitada ka laulu sõnade rütmilist lugemist. Säärase lugemise „raiuv“ laad viib kergesti ka iga silbi rõhutamisele laulmisel, mida aga viimases tuleb vältida.

Olles peatanud põgusal pilgul mõnesuguste koorilaulusse puutuvate küsimuste juures, kriipsutagem lõpuks alla, et koorilauluga tuleb rikastada õpilaste meeli ja suunata nende maitset rahvalaulu ja omamuusika suunas, millega neid üha enam viiakse omaväärtuste hindamisele ja lugupidamisele.

Kirjandust.

Tenno Vironi: Praegusaja hääleseadmise teooria, tervishoid ja tehnika I.

Dr. A. Maltsev: Hääleseadmise õpetus.

Dr. med. E. Saareste: Hingamisaparaadi anatoomiast ja füsioloogiast. „Muusikalakt“ 1929.

Algkooli orkester uutele alustele.

H. Meri.

Me nõuame algkooli orkestrilt liiga palju. Me hindame lasteorkestrit samal alusel kui täiskasvanute oma. Ometi peaksime tarvitama siin teist mõõdupuud.

Praegusi nõudeid suudavad rahuldada vaid eriti musikaalsed õpetajad, ja seda tihti lubamatu suure töökoormusega. Mõned õpetajad töötavad orkestriga mõnikord kuni 8 tundi nädalas, et edukalt esineda võistlus-kontserdil.

Kui palju õpetajaid julgeb selliste orkestrite eeskujul säärast töökoormat enesele võtta ja koormata laste töötundide arvu nii ulatuslikult.

Raskusi on sellisele orkestrile õpetaja leidmisega väiksemis algkoolides, eriti maal.

Töötav orkester oleneb siin täiesti õpetajast. Lahkub õpetaja koolist, siis laguneb ka orkester. Säärane orkester on olenev ka õpilastest, sest võib juhtuda, et lõppklassiga lahkub ka enamik orkestrante.

Orkestri kasvatuslik väärtus on aga liiga suur selleks, et jätta teda juhuse mängukanniks. Orkester võib olla suureks teguriks õpilaste muusikalise kuulmise arendamises. Meil on suur protsent puuduliku muusikalise kuulmisega õpilasi. Algkooli lõpuklassides peagu kõik poisid häälemurdmise tõttu on reast väljas. Säärased õpilased jäävad tahtmatult laulutunnis passiivseks. Kui aga laseme neil laulutunnis kasutada muusikariistu, on nad peagu eranditult aktiivsed. Kui õpilasele on raske ebamäärase ettekujutuse tõttu laulda õiget tooni, siis kindla intonatsiooniga muusikariista helidest valida sobivam on temale palju kergem. Suudab õpilane juba leida sobivaid toone, siis on raskem samm kuulmise arenemises tehtud. Õpilase passiivsus oleneb ju tema veendumusest, et ta ei saa teistega ühes töötada. Suudab ta nüüd teistega võrdsest pilli käsitada, leiame teda varstigi laulmist katsetamas.

Senised orkestrid, kus mängivad valitud muusikaalsemad lapsed ja kust võtab osa väike protsent kooli õpilaste üldarvust, meid selles ei aita.

Tahame orkestrist saada suurimat kasu, peame ta asetama laiemale alusele.

Viime orkestri laulutundi.

Sellega tabame mitut kärbest korraga: aitame ebamusikaalse kuulmisega õpilasi; laulutunnid muutuvad huvitavamaks; kõik õpilased on aktiivsed; orkestritöö on tasuline; kaob pealelõunane orkestriga töötamine (või väheneb ühe tunnini nädalas).

Algame sellega algkooli I klassis. Seal on kõige suurem vajadus pillide järele. I klassi ühehäälsele laulule on pillide akordiline saade väga sobiv. Pilli kasulikkus kuulmise arendamises on siin suurem kui vanemais klassides.

Muidugi ei saa me siin tarvitada viiuleid või mandoliine. Siia kõlbavad ainult eriti selleks konstrueeritud lihtsad, kindla intonatsiooniga „lastepillid“. I ja II klassis tarvitan mina järgmisi pille: I, II ja III saatepill, bass, kontra ja löökriistad (trummid, trianglid jne.). Saatepillid, bass ja kontra on vastava suurusega koonilised plekkitorud, igaühel neist on peenemas otsas kaks harmooniumikeelt. I saatepill annab helid la^1 ja $si^{\flat 1}$, II — fa^1 ja mi^1 , III — do^1 ja re^1 , bass — väikese oktaavi do ja fa , kontra — suure oktaavi do ja fa . Nende pillidega saab mängida fa mažoori pea-akorde. Juhul, kui tahetakse

mängida teist mažoori või minoori, võib keeli vahetada. Tegelikult pole seda tarvis, sest fa mažooris või fa mažoori transponeeritavaid laule leidub I klassi laulikus üle tosina, ja sellest jätkub orkestrile. Igat õpitavat laulu meie orkestril ju ei saada.

Et mõne mängija saamatuse tõttu mõni akord tühjalt ei kõlaks, on orkestris kaks I, kaks II ja kaks III saatepilli. Paarimeheks saamatu mängija kõrvale asetan taibukama. Pillid on küllalt tugeva tooniga, nii et 8 pilli on tasa-kaalus 20—30 lauljaga.

Siin üks näide laulust „Tiiu talutütrekene“.

Laul

Orkester

Kuna igal pillil on ainult kaks tooni, siis noodid kirjutame ka kahele joonele.

I saatepill.

„Tiiu talutütrekene“.

Lastele seletan nii: igat punkti tuleb puhuda; asub punkt alumisel joonel, puhume pilli vasakpoolset tooni, asub punkt ülemisel joonel, puhume pilli parempoolset tooni. Kordamise märk (||:) ja vaikimise märk (♯) tuleb seletada. Enama järele pole tarvidust. Raskusi ei tee pilli käsitlemine ega märkide

mõistmine; pisut raskust teeb punktide jälgimine. Algul pool orkestrit kaotab enne salmi lõppu järjekorra. Kuid sellepärast ei tarvitse orkestriga eriharjutusi teha. Järgmise salmiga algavad kõik otsast ja eksijaid on juba vähem. Aasta lõppedes vaevalt veel keegi eksib.

Teises klassis tuleb juurde poolpaus, poolnoot ja pisut keerulisemad kombinatsioonid rütmis.

Kolmandast klassist alates võib tarvitusele võtta viietoonilised pillid. Nendega saab mängida kuus mažoori ja kuus minoori.

Klassiorkestrit laulu saateks võib moodustada ainult saatepillidest. Kooli orkestrisse on tarvis veel viisi mängivaid pille.

Olen õpilastele soovitanud osta okariine. On odavad pillid ja meeldivad lastele.

Algajaile seletan sõrmede hoidmist ja puhumist. Edasi harjutavad iseisvalt kuulmise järele laule. Üksikud suudavad juba I klassis ühes kooriga mängida. III-klassist VI-ni leidub kümnekond tublit mängijat. Kandvamaiks viisimängijajaks on minul orkestris klapp-pillid. Üks neist on neljandas klassis, üks viiendas ja üks kuuendas klassis. Aasta lõpul VI klassi pill läheb IV-sse, kuna teised liiguvad klassi võrra kõrgemale. Nii mängib orkestris alati üks klapp-pill kolmandat aastat, üks teist ja üks esimest aastat. Sellesse orkestrisse sobiksid ka viiulid, kui neid vaid oleks.

Kui nüüd loobuda komplitseeritud rütmikaga paladest, siis võime eduga mängida lastelaule ja rahvatantse ilma erilise aja ja energia kuluta.

Selline orkester on ka stabiilne, sest lahkujat mängijat võib kohe asetada klassis õppinud mängija. Ka õpetaja lahkumine ei pidurda tööd, sest laulutunde jätkatakse ja lastepillid ei tee kellelegi raskusi.

Pole tarvis karta, et orkester raiskab aega laulutunnis, või et mängijatega tegutsedes klass jääb tööta. Eripillid ja paar noodimärki vajavad seletusteks ainult mõne minuti. Neidki seletusi antakse kogu klassile, sest täna mängib üks, homme teine õpilane. Orkestri mängides klass laulab, lööb takti ehk rütmi. Ka ei eemalda pill mängijat laulmisest, sest pilli mängitakse tunni jooksul 5, kõige rohkem 10 minutit; 35 minutit vähemalt laulab mängija ühes teistega.

Algkooli-orkestrite literatuuri-probleeme.

Tõnu Paomets.

Möödunud aasta „Õpet. Lehes“ nr. 24/25 ilmus esialgne kokkuvõte kevadel korraldatud ankeedist laulu- ja muusikaõpetuse kohta algkoolides. Selle ankeedi andmeil on meie algkoolides tõusvaks alaks orkester. 888 ankeedi täitnud kooli hulgas on 174 kooli, kus töötab orkester, neist maal 133. Domineerivaks tüübiks on mandoliinide orkester, 174-st 104, s.o. ligemale 60%. Kuna orkestrite asutamine on praegu alles täies hoos, siis loodetavasti vaherkord mandoliinide-orkestrite kasuks muutub veelgi. Seega oleme varsti jõudnud olukorrani, kus meil kooliorkestri tüüp iseenesest on kujunenud kindlaks, mistõttu pole enam mõtet murda pead algkooliorkestri standardtüübi kallal. Tegelik elu on selle ise välja töötanud.

Orkestritüübi kindlamakskujunemisega avanevad avaramad võimalused ka nendele noodivara, trükitud noodivara soetamiseks. Nõudmine selle järele kerkib päevakorrale eriti sügisel, kui endiste orkestrite kõrval alustavad tööd ka uued orkestrid.

Algkooli-orkestrite literatuuriküsimust puudutasin möödaminnes juba oma sõnavõtus „Eesti Koolis“ nr. 4 — 1938 tähendades, et valmis noodimaterjali pooldest me veel kiidelda ei saa. Järgmises „Eesti Kooli“ numbris kolleeg V. Sööro juhtis tähelepanu Ö. k. „Koolivara“ kirjastusel Tartu linna XI algk. juhataja V. Marveti toimetusel ilmuvale seeriale „Kooli mandoliin-orkester“. Kuna ülalmainitud on endale võtnud tänuväärse algatuse selle lünga täitmisega meie koolikirjanduses ja see kannab veel katsetamise pitsatit, olles veel suure töö alguses, siis ei oleks ülearune pisut peatuda üldiste põhimõtete juures, milledele peaks rajatama meie kooliorkestiite „lugemisvara“.

Tavaliselt ja metoodiliselt põhjendatult alustatakse koosmängu orkestris lihtsate melodiliste aeglastermpoliste paladega, sest noorte mängijate võimed pärast mõnenädalast õppeaega ei ole veel küllaldased kiirematempoliste palade mängimiseks. Nende esimeste, lihtsate palade valik tehakse orkestrijuhtide poolt sageli liiga pealiskaudselt. Võetakse, mis parajasti kätte juhtub: koraal, mõni lihtne koorilaulu sobitus, sageli isegi mitmesuguseid viise ja viisikesi, millede muusikalisel väärtusel tugevasti tuleks kahelda. Võetakse isegi lihtsaid lööklaule.

Esimesi palu, millede põhjalikumale läbitöötamisele asutakse kogu orkestri, tuleks eriti hoolega valida. Kergest suhtumist taotsetakse põhjendada sellega, et see pala on mõeldud vaid harjutusmaterjalina, mis kunagi ettekandele ei tule; sellepärast olevat ükskõik, mis pala see on; peaasi et ta oma ülesandele tehnilisest küljest vastaks. Allakirjutanu arvates tuleks aga eriti kriitiliselt suhtuda sellisesse „harjutusmaterjalisse“. Väärtuslikke palu ei võta me repertuaari mitte publiku pärast, kes seda üks kord kuuleb ja siis jälle unustab, vaid mängijate eneste pärast. On juba vana tõde, et esimesed muljed on alati tugevaimad, nii ka siin. Esimene pala õpitakse kindlamini kätte kui ükski järgnevaist, sest selle juures nähakse kõige rohkem vaeva. Pärastised lähevad juba kergemini kasvanud võimete ja kogemuste suurenemise tõttu. Mis kergesti saadud, see kaob ka kergesti. Ja aastate möödudes, kui mängija enam kaua pole tegelnud instrumendiga, siis on harilikult ununenud need pärastised keerulised „lood“ ja „tükid“, meeles on püsinud vaid see esimene, lihtne, mida siis alati mängitakse, kui selleks paras juhus tuleb. Esiteks sellepärast, et sõrmed võibolla on suutelised veel mängima ainult seda lihtsat pala, teiseks, et see kui esimene on kindlamini kätte õpitud kui pärastised. Pala, mille anname inimesele eluaegseks mängimiseks, peaks olema ka seda väärt, et teda võiks ja maksaks meeles pidada ja mängida.

Ühtedeks esimesteks koosmängupaladeks on tavaliselt lihtsamate koorilaulude arranžeringud, milledele põhimõtteliselt, eriti metoodilisest küljest ei saaks vastu vaielda. Märgitagu aga siiski, et seesugune materjal ei tohiks kujuneda valitsevaks orkesti repertuaaris, samuti trükitud noodivaras. Seni on märgata tugevat tendentsi selles suunas. Möödunud kooliaastal raadioski esinenud kooliorkestrid esitasid peamiselt koorilaulu. Viimane on autori poolt mõeldud ikkagi lauluna, s.o. viis koos sõnadega. Eriti uuemas koorilaulutoodangus on diktsioonil suur osatähtsus laulu ettekandes, mille tõttu autorid üsna suurel määral muusika loomisel arvestavad teksti. Mis tahes orkestri ettekandel ei saa koorilaul olla see täisväärtuslik kunstiteos, millisena autor

selle loonud. Eriti aga mandoliinide-orkestrile ei sobi, õigemini sobib kõige vähem koorilaulu arranžering. Kui kurdetakse, et mandoliin ei võimaldavat rütmilist täpsust, siis on see kehtiv küll kõige enam koorilaulude ettekannete kohta. Samuti pole kuigi kandeid eriti madalamate, basspillide tremolo, mida koorilaulude mängimisel tuleb tahes-tahtmata tarvitada. Eelmärgitud noodiseeria toimetaja sõnade üle, et koorilaule enam ei tule, võime aina rõõmutseada. Jah, iseasi, kui lauludest võetud motiividel koostatakse orkestripala, kus on arvestatud orkestri omapära ning pillide iseärasusi.

Olemegi jõudnud oma aruteluga selleni, et kooliorkestrite literatuuri alal peaksime sihiks seadma olukorra, kus meil trükitud nootide hulgas oleksid kõik säärased palad, mis heliloojailt on otseselt mõeldud selletüübilisele orkestrile. Kui pala on tehniliselt ja ulatuselt hästi kirjutatud just selle teatava pilli jaoks ning selle käsitlusviisile ja tämbri iseloomule vastavalt, kui on ära kasutatud just sellel pilliliigil võimalikud tooni omapärasused ja nüansid, siis võime julgesti ütelda, et mandoliin ei ole rütmilt paindumatu ega toonilt räpakas pill, vaid samaväärne igasuguse teise elulähedase orkestri-instrumendiga. Alles siis võime ettekannet kuulata täielise rahuldustunde ja naudinguga teadmises, et see pala on sobivaim vaid selletüübilisele orkestrile. Siin seisab muusikuil ees ala, mis vajab teadlikku viljelemist, ning julgeme loota, et seesugused katsetused end kaua ei lase oodata. Asja elustamiseks ei oleks ülelligsed isegi võistlused, mis laste koorilaulude alal vähemalt kvantitatiivsest küljest andsid päris häid tulemusi.

Loodame, et Õpetajate kooperatiiv „Koolivara“ oma juba alatud missiooni jätkab. Kui arvestatakse ka eespoolmainitud põhimõtteid, siis võime tõesti varsti ütelda, et enamik trükisilmunud algkooliorkestri noodivara on väärtuslik raudvara, mida iga kooliorkestriga tegelev õpetaja võib südame-rahuga kasutada.

Õppeaad kooliaia osana.

Koolide inspektor M. Ulk.

Läheneva kevadega kerkib päevakorrale kooliaedade küsimus. Seljatta on jäänud esimene kolmaastak kooliaedade korraldamise alal. Tagasi vaadates käidud teele peab ütlema, et esimene kolmaastak on olnud kõigiti produktiivne: kooliaed on saanud Eesti kooli lahutamatuks osaks, ilma milleta nii kui ei oskagi kooli ette kujutada. Selle lühikesega ajaga on koostatud aedade plaanid, need teostatud, aiad ümbritsetud plankidega või elava taraga, sisustatud puudega, põõsastega, lilledega, iluplatsidega; mitmed koolid on varustatud oma puukoolidega, mis on võimelised täitma mitte ainult oma, vaid ka ümbruskonna tarvidusi. Leidub ka erandeid, kuid nende arv on väike; ja ka neil juhtudel on olnud tõsisel takistavaid põhjusi, näit. maa puudus, uue koolimaja ehitamine jm. Vaatamata suurele edule on see siiski suureulatuslik katsetamise aeg. Palju ülesandeid on lahendatud, kuid mõned on ikka veel alles otsimise ajajärgus ja ootavad lahendust uues kolmaastakus, mis loomulikult peaks järgnema esimesele.

Üks sääraseid küsimusi on õppeaia sisustamine ja otstarbekohane kasutamine. Selle küsimuse kallal on palju pead murtud, palju katsetatud, kuid täiele selgusele ei ole jõutud.

Järvemaal algas kooliaedade asutamine ja korraldamine Maakoolivalit-
suse korralduse põhjal pikemat aega enne kolmaastaku algust. 1932/33. õppe-
aastal koostas koolivalitsus õpetajate-eriteadlaste kaasabil õppeaia sisustamise
kava, mis saadeti koolidele 1. aprillil 1933. a. teostamiseks. Kava oli koos-
kõlastatud õppekavades ettenähtud nõuetega. Õppeaia ülesandeks oli ette
nähtud kasvatada loodusõpetuse ja maateaduse õpetamisel tarvisminevaid
taimi nendega tutvunemiseks ning bioloogiliste vaatluste ja katsete korral-
damiseks. Õppeaeda valiti eeskätt taimed, mis majanduslikus elus suure
tähtsusega, sagedamini esinevad ja omavad väärtust praktilises elus. Vasta-
valt sellele on taimed liigitatud.

Ajakohaselt muudetult, täiendatult ja parandatult on taimede nimestik
järgmine.

* * *

I. Ravimtaimed.

Teekummel — *Matricaria chamomilla*. Arstimiks tarvitatakse õisi, mis teena ajab
higistama; parandab haavu. Teda võib kasvatada suuremal määral hiina tee aseainena laste
toitlustamisel.

Piparmünt — *Mentha piperita*. Lehed ja varred teena tarvitatult on arstimiks närvi-
peavalu ja krampide vastu. Tarvitatav teena hiina tee asemel; soovitav tarvitusele võtta
laste toitlustamisel.

Köömen — *Carum carvi*. Seemned teena või toiduna edendavad seedimist.

Koirohi — *Artemisia absinthium*. Teena tarvitatakse õitsvaid latvu verevaesuse vastu,
seedimise ergutamiseks.

Raudrohi — *Achillea millefolium*. Õisi teena tarvitatakse kõha ja külmetamise vastu;
edendab maksategevust.

Palderjan — *Valeriana officinalis*. Juuri teena või tinktuurina tarvitatakse rahustava
abinõuna eriti südamekloppimise puhul.

Maarja-sõnajalg — *Dryopteris filix mas*. Juuri pulbrina või ekstraktina tarvitatakse
paelussi vastu.

Leesikas — *Arctostaphylos uva ursi*. Õisi teena ja juuri tinktuurina tarvitatakse
neeru ja põie haiguste vastu.

Verehurmaroхи — *Chelidonium majus*. Mahl kiirendab neerude tegevust; teeb
kõhu lahti.

Arnika — *Arnica montana*. Õisi teena ja juuri tinktuurina tarvitatakse seedimisriikete
puhul; niiskete lappidega arstitakse paiseid.

Päris sinep — *Sinapis alba*. Seemnejahu tarvitatakse plaastrina reumatismi vastu.

Kollane mesikas — *Melilotus officinalis*. Õitsvaid latvu tarvitatakse plaastrina pai-
serohuks.

Liht naistepuna — *Hypericum perforatum*. Õielatvu ühes vartega tarvitatakse teena
naistehaiguste, maksa, kopsu ja põie haiguste vastu.

Mädarõigas — *Cochlearia armoracia*. Juurt tarvitatakse keedisena pealemäärimiseks
luuvalu ja reumatismi puhul.

Hanijalg — *Potentilla anserina*. Essents on tuntud vahend valgetevoolu vastu. Um-
mukses keedetud keedist tervest taimest ühes juurtega tarvitatakse kõhulahtisuse, jooksja,
südamehaiguse ja pistete puhul. Värsket hautatud taimet kasutatakse roosi rohuks.

Harilik kortsleht — *Alchemilla vulgaris*. Keedis ja ka toores taim ravib hambavalu,
silmapõletikku, parandab koeranaelu ja muid nahahaigusi, aitab nikastuste, põletike ja mädane-
miste puhul soojade mähistena, sulleb seesmisi ja väliseid verejooksusid. — Tee on ravimiks
külmetuste korral, nohu, peavalu, kõha, jooksja ja tiisikuse puhul. — Juurika tee aitab kõhu-
valu, venituse ja palaviku korral. — Eriti mõjuv on tee lapsevoodi palavikku puhul.

Küüslauk — *Allium sativum*. Keedis klistiirina aitab väikeste valgete usside (maat-
usside) vastu lastel. Küüslaugu sibulat keeta $\frac{1}{2}$ l veega 10 min., lasta jahtuda ning lisada 1 su-
pilusika täis lahjendatud äädikat. Mitmel õhtul enne magamaminekut teha klistiiri. — Õli
tarvitatakse söögiisu äratajana ja kõhuusside hävitajana.

Sibul — *Allium cepa*. Mahl ja siirup kuumalt võttes on arstimiks tugeva kõha, hääle-
kähisemise ja isegi tiisikuse puhul, niisama ka kaela- ja rinnahaiguste ning veresülitamise
puhul. Tuhas küpsetatud sibula hauded on arstimiks kaelapaisete ja katarri, külmanud liik-
mete ja kõrvavalu puhul. Pehmekeedetud sibulaputru asetatakse verepaisetele. Tinktuur

on arstimiks kõhuvalu ja kõhuusside puhul. Sibulavesi ajab solkmed välja. Seda tuleb juua hommikul tühja kõhuga. — Sibula söömine korraldab seedimist, ravib kõhu ja soolte katarri ning kaitseb nakkuse eest. Toore sibula nuusutamine parandab nohu.

Maajalg — *Glechoma hederacea*. Keedisenä piimas või vees tarvitatakse maajalga tiisikuse ja teiste kopsuhaiguste ravimisel, soovitatakse ka solkmete, kõrvahaiguste ja näärmetiisikuse puhul. — Lehtedest pigistatud mahla tarvitatakse paisete, vistrikute, kärnade ja vanade haavade peale. — Ummukse keedetud teega ravitakse rinna- ja kopsuhaigusi. Värske katkitambitud lehti haigel hoides ravitakse umblaistatust ja roosi.

Nõmme-liivatee — *Thymus serpyllum*. Tee aitab kõha, kopsuhaiguste, läkakõha, nohu, influentsa, jooksja ja seedehäirete puhul, annab söögiisu ja ajab higistama. — Keedist peale määrades ravitakse sammaspoolikuid, paistetusi, pigistusi ja nikastusi. — Tinktuur aitab venituse ja jooksja vastu. — Nõmme-liivatee vannid aitavad lihaste värisemise, halvatusete, jooksja ja laste näarmehaiguse korral.

Saialill — *Calendula officinalis*. Keedis õitest on higistamaajav. Seda juuakse kollatõve, näärmetõve, kõhuusside ja kuupuhastuse kinnisuse puhul. Mahlaga määratakse haavu. Salvi, mida valmistatakse purukslitsitud õitest ja lehtedest, keetes neid searasvaga ja lisades juurde kollast vaha, tarvitatakse kärnade, pigistusvigastuste ja paisete puhul. Tinktuuri, mille valmistamiseks on võetud võrdsele lehti ja õisi, võetakse 10 tilka päevas maokrampide, hüsteeria ja nõrga või äräjäänud kuupuhastuse korral.

Tedrebaran — *Potentilla silvestris*. Tee on hea kaelahaiguste korral kuristamiseks ja hammaste pesemiseks haigete igemete puhul; aitab ka kõhuvalu vastu. — Tinktuur aitab maohaiguste, kõhuvalu, kõhulahtisuse, isupuuduse, oksendamise, venituse ja kõrvetiste puhul. — Tee õitest on rohuks külmetuste korral.

Kirjandust.

J. Lääts, Kodumaa ravitaimed.

A. Rõuk, Kodumaal kasvavad arstirohu taimed.

M. Aitsam, Kodumaa tähtsamad arstirohud.

Dr. H. Schultz, Vorlesungen über Wirkung und Anwendung der deutschen Arzneipflanzen.

II. Mürktaimed.

Koerapöörirohi — *Hyoscyamus niger*. Õied kollased. Haisev. Kasvab rammusal maal. Surmaputk — *Conium maculatum*. Sarikõieline. Kasvab rammusal maal, prügi-hunnikul, aedades.

Päris maavits — *Solanum dulcamara*. Õied lillad või valged; kasvab jõekaldail, pöösastikus.

Ussilakk — *Paris quadrifolium*. Rohelised õied, must mari.

III. Umbrohud.

Põldsinap — *Sinapis arvensis*.

Põldrõikahein, põldrõigas — *Raphanus raphanistrum*.

Tõlkjas (Rakvere raibe) — *Bunias orientalis*.

Päris orashein — *Agropyrum repens*.

Rukkiluste — *Bromus secalinus*.

Põldohakas — *Cirsium arvense*.

Põld-piimaohakas — *Sonchus arvensis*.

Paiseleht — *Tussilago farfara*.

Virn (roomav madar) — *Galium aparine*.

Kollane karikakar — *Anthemis tinctoria*.

Kirjandust.

Cand. agr. A. Jürmann, Umbrohud ja nende hävitamine. Põllumehe käsiraamat I.

Märkus. Kasvatada tuleb ainult neid umbrohute, mida lapsed ei tunne, ja seejuures valvata, et umbrohud ei leviks üle lubatud piiri.

IV. Iupuud.

Euroopa lehis ehk okasleht — *Larix europaea*.

Siberi lehis ehk okasleht — *Larix sibirica*.

Harilik tamm — *Quercus pedunculata*.

Hõbepappel — *Populus alba*.

Mustpappel — *Populus nigra*.

Harilik pöök — *Fagus sylvatica*.

Harilik pooppuu — *Sorbus scandica*.

Harilik elupuu — *Thuja occidentalis*.

Harilik pärn — *Tilia cordata*.

Balsami nulg — *Abies balsamea*.

Siberi nulg — *Abies sibirica*.

Harilik mänd — *Pinus silvestris*.

Lawsoni poolküpress — *Chamaecyparis Lawsoniana*.

Harilik vaher — *Acer platanoides*.

Hobukastan — *Aesculus hippocastanum*.

Arukask — *Betula verrucosa*.

Leina-arukask — *Betula verrucosa f. elegans*.

Harilik sarapuu — *Corylus Avellana*.

Harilik robiinia ehk valge akaatsia —

Robinia pseudacacia.

Harilik pihlakas — *Sorbus aucuparia*.

V. Ilupõõsad.

- Keskmine põõsasenas — *Spiraea media*.
Lumimari — *Symphoricarpos racemosus*.
Suur läätspuu — *Caragana arborescens*.
Harilik jasmiin — *Philadelphus coronarius*.
Harilik sirel — *Syringa vulgaris*.
Okasviirpuu — *Crataegus oxyacantha*.
Kibuviits — *Rosa canina*.
Roos — *Rosa* (mitmed liigid).
- Täidetud roosade õitega üheemakaline viirpuu — *Crataegus monogyna floreo roseo plena*.
Punane leedripuu — *Sambucus racemosa*.
Villasleheline lodjapuu — *Viburnum lantana*.
Kuslapuu — *Lonicera*.
Väike mandlipuu — *Amygdalus nana*.
Läikivaleheline mahoonia — *Mahonia aquifolium*.

Kirjandust.

- Dr. A. Mathiesen, Dendroloogia.
Dr. J. Port ja G. Põldman, Kodu- ja kooliaed.
Dr. J. Port, Iluaiad.

VI. Püsililled.

- Sinine käoking — *Aconitum napellus*.
Võhumõök — *Iris*.
Siberi siniliilia — *Scilla sibirica*.
Nelgid — *Dianthus*.
Harilik lumekelluke — *Galanthus nivalis*.
Nurmenukud — *Primula*.
Kellukad — *Campanula*.
Daaliad, jorjenid — *Dahlia*.
- Valge nartsiss — *Narcissus poeticus*.
Tulbid — *Tulipa*.
Leeklilled, floksid — *Phlox*.
Murtudsüda — *Dicentra spectabilis*.
Hulgaleheline lupiin — *Lupinus polyphyllus*.
Täidisõieline pojeng — *Paeonia albiflora hybrida*.

VII. Suvililled.

- Lillhernes — *Lathyrus odoratus*.
Astrid — *Aster*.
Jaanikakrad — *Chrysanthemum*.
Mungalill — *Tropaeolum majus*.
Levkoid — *Matthiola*.
Magunad — *Papaver*.
Lõhnav reseda — *Reseda odorata*.
- Lõvilõuad — *Antirrhinum*.
Tsinnia — *Zinnia elegans*.
Tõmpleheline petuunia — *Petunia violacea hybrida*.
Peiulilled — *Tagetes*.
Mätashari — *Celosia cristata nana*.
Mais — *Zea mays*.

Kaheaastased suvililled.

- Võõrasema — *Viola tricolor maxima*.
Alpi lõõsilim — *Myosotis alpestris*.
- Soo-lõõsilim — *Myosotis palustris*.
Tõmmu tokkroos — *Althaea rosea*.

Kirjandust.

- Dr. J. Port, Iluaiad.
Dr. J. Port, Kodu- ja kooliaed. Aianduse ja mesinduse käsiraamat.

VIII. Haruldased taimed.

- Kukerpuu — *Berberis vulgaris*.
Türnpuu — *Rhamnus cathartica*.
Ümaraleheline huulhein — *Drosera rotundifolia*.
- Harilik võipätakas — *Pinguicula vulgaris*.
Silmarohud — *Euphrasia*.
Mooruspuu — *Morus*.
Võrmid — *Cuscuta*.

Märkus. Kukerpuu ja türnpuu on hävitatavad ja kasvatamiseks keelatud taimed (RT 91 — 1932). Tutvustamiseks lastele tuleb nende üksikuid osi kuivatada. Aias kasvatamiseks tuleb luba muretseda.

IX. Looma söödaheinad.

A. Liblikõielised.

- Punane ristik — *Trifolium pratense*.
Valge ristik — *Trifolium repens*.
- Rootsi ristik — *Trifolium hybridum*.
Harilik lutsern — *Medicago sativa*.

B. Kõrrelised.

Timut — *Phleum pratense*.

Aasarebasesaba — *Alopecurus pratensis*.

Pärisaruhein — *Festuca pratensis*.

Kerahein — *Dactylis glomerata*.

Aasnurmik — *Poa pratensis*.

Inglise raihein — *Lolium perenne*.

Looma söödajuurikad.

Söödanaeris „Oestersundom“.]

Söödakaalikas „Bangholm“.

Söödapeet „Eckendorfi kollane“.

Söödaporgand „Hiigel“.

Söödakapsas „Marrow Stem Kale“.

Üldkirjandust.

Põllumehe käsiraamat I ja III.

G. Vilberg, Eesti taimestik.

Aianduse ja mesinduse käsiraamat.

J. Klinge, Flora von Est-, Liv- und Kurland.

Dr. A. Mathiesen, Dendroloogia.

Ülaltoodud taimede nimestik on näitlik, mitte sunduslik. Temast valib iga kool enesele sobivad taimed vastavalt kohalikele oludele ja võimalustele, kuid skeem peab jääma, — muidugi võib seda ka täiendada.

Õppetöös vajalisi taimi, mida ei ole võimalik kasvatada, tuleb kuivatada. Et kevadine ja sügisene elava looduse käsitlemise aeg on lühike, tuleb mõnede taimede kasvu kunstlikult kiirendada toas ja lavas kasvatamise kaudu. Sügiseseks käsitlemiseks tuleb mõningaid taimi hiljemalt külvata. Taimedele pannakse juurde nimelauad eestikeelsete ja võimaluse korral ka ladinakeelsete nimedega. Nimelauad valmistatakse aegsasti tööõpetuse tundides.

Õppeaia oluliseks osaks on puukool, kus kasvatatakse viljapuid, metsapuid, ilupuid, marjapõõsaid, ilupõõsaid, kultuurpajusid.

Ülaltoodud kava täideviimiseks oli määratud 3 aastat. Asuti tööle. Asi edenes.

1934. aasta sügisel ilmus Haridusministeeriumi kooliaedade korraldamise kolmaastaku kava (HMT 14 — 1934). See on raamkava ega puuduta õppeaia sisustamise küsimust. Kava tõi kaasa suurt elavust kooliaedade korraldamise alal ja sanktsioneeris ühtlasi Maakoolivalitsuse korralduse, kuid õppeaia alal tekkis teatav murrang sisustamise küsimuses. — 1935. aasta kevadel esines eriteadlane Põllutööministeeriumi aiandusnõunik A. Prima selgitava kõnega kooliaedade sisustamise asjas koolijuhatajate koosolekul Paides. Tema kava läks põhjalikult lahku Maakoolivalitsuse kavast. Tema õppeaia sisustamise skeem üldjoontes on järgmine. Õppeaed koosneb neljast osast, iga osa neljast peenrast või allosast. Osad on järgmised.

I. Morfoloogiline osa, mis koosneb neljast peenrast: 1) õied ja õisikud; 2) viljad ja lehed; 3) vars; 4) maa-alused osad.

II. Süstemaatiline osa, mis koosneb neljast peenrast: 1) eostaimed ja üheidulehelised taimed; 2) kaheidulehelised taimed; 3) liik ja perekond; 4) liik ja sort.

III. Bioloogiline osa ja alpiinum: 1) tolmlamine putukate ja tuule kaudu; 2) viljade levimine; 3) vegetatiivne paljunemine; 4) kaitsevahendid, parasiit-taimed, lihasööjad taimed. Siin võib asetseda ka alpiinum, kuid teda võib paigutada ka teisale.

IV. Puukool: 1) paljundamine seemnetega; 2) vegetatiivne paljundamine muld- ja pistoksade kaudu; 3) vääristamise viisid; 4) kultuurpajude istandus.

See kava imponeerib oma sümmeetrilise ja süsteemipärase ülesehitusega ja sisaldab vajalisse materjali. A. Prima on üldiselt tunnustatud autoriteet kooliaedade korraldamise alal, seepärast otsustati asuda tema kava teostamisele, arvestades ühtlasi töö ülemaalse ühtlustamise põhimõtet; Maakoolivalitsuse kava jäi enamvähem kõrvale.

Aiandusnõunik A. Prima kava kohaselt on korraldatud mõnedki silmapaistvad õppeaiad, näit. Albus, Järva-Jaanis, Seidlas, Oetil jm. Mõneastane praktika on aga ka esile toonud selle süsteemi puudusi.

1) Kava osutub algkoolile liiga teoreetiliseks, puudub elulähedus. Õp. V. Toom, kes külastas Järvamaa õppeaeda, nimetab neid botaanika-aedadeks („Kasvatus“ nr. 7 — 1938).

2) Üks ja seesama taim figureerib sageli mitmes osakonnas, ühes õite, teises juurte alusel.

3) Puuduvad praktilised alad aianduse ja põllunduse alal, näit. ravimtaimed, söödataimed, lilled, ilupuud- ja pöösad.

Eriti viimases osas on Maakoolivalitsuse kava praktilisem, elulähedasem; ühtlasi on ta ka kergemini teostatav.

Otsimine ja katsetamine nende kahe süsteemi ja nende ühendamise alal kestab edasi.

Kogemused tõendavad, et õppeaed ei tarvitse olla suur, 100—300 m -st jätkub. Liiga suurt õppeaeda on raske korras hoida. Erandina võivad aga küll suureks paisuda puukool ja kultuurpajude istandus oma praktilise tähtsuse tõttu.

Kuigi otsimine, uurimine, katsetamine ja leiutamine on suured kultuuri tegurid ja viivad elu edasi, on see siiski liiga pikk tee, ja kulutatud energia liiga suur, arvesse võttes asjaolu, et töö käib paralleelselt üksikuis maakonnis ja koolides. Tööjõu kokkuhoiu ja õppeaia ühtlustamise mõttes oleks kõigiti soovitav, et töötataks välja ühised alused õppeaia korraldamiseks üleriigiliselt. See on kasulik ka majanduslikult: ühised varustusaiad produtseerivad odavalt seemneid, taimi ja istutusmaterjali massiliselt. Kohalikele oludele vastavalt võivad üksikud aiad detailides varieeruda. Ühiselt on ka kursuste korraldamine lihtsam.

Õppeaed täidab oma õppeülesannet täiel määral ainult sel juhul, kui õpilased pidevalt jälgivad aia arenemist suvel. Ei käi ühelgi IV—VI klassi õpilasel üle jõu külastada kooli näit. juunis kahel, juulis kahel ja augustis ühel, s. o. kokku viiel pühapäeval suve jooksul. See on vajalik ka kontakti pidamiseks kooliga. Nende kokkutulekute ülesanne ei ole mitte ainult vaatlemine, vaid ka praktiline töö; see aitab ühtlasi õppeaeda korras hoida. Senised kogemused aga näitavad, et vabatahtlik kogunemine ei anna tulemusi; seepärast tuleb siin maksma panna sundus. Seda võib teha ainult Haridusministeerium määruse korras.

Kooliaedade tähtsus ei piirdu kooliga, tema mõju peab ulatuma kaugemale, kooli ümbruskonnale, kogu maale.

Kool sisendab kasvavale soole armastust aia vastu, mis annab ennast tunda aianduse arenemise läbi lähemas tulevikus. Aga ka praegusele soole on kooliaed elustavaks teguriks ja eeskujuks aedade loomisel. Meie maa, eriti Põhja-Eesti on praegu aedadest tühi ja lage, hallid majad seisavad alasti keset välja. Ometi on meil kõik eeldused aianduse arenemiseks. Meie õunad on maitsekad, õrnakoorelised, mahlakad, niisama ka marjad. J. G. Spuhl-Rotalia tõendusel on meie vaarikad suhkru sisaldavuse poolest esimesel kohal Euroopas. Seda olukorda tuleb rahvamajanduslikult ära kasutada. Suurimat propagandat sel alal suudab teha kool, sest ükski Vabariigi kodanik ei pääse temast mööda. Kool võib siin mõjuda nii sõnaga kui teoga. Selleks aga peab tal enesel olema korralik kooliaed, mis suudab anda eeskuju ümbruskonnale. Veel enam, kool võiks varustada oma ümbruskonda korraliku ja odava istutus-

materjaliga oma puukoolist. Suurimaks takistuseks aedade asutamisel ongi istutusmaterjali liiga kõrge hind. Puukoolid peaksid moodustama tähtsaima osa õppeaiast. Kool võib palju kaasa aidata rahva ilutunde tõstmisele kodukaunistamise alal.

Peale muu on kooliaial ka oma kodused prakrilised ülesanded: ta peab varustama kooli materjaliga tööõpetuse alal kultuurpajude kasvatamise kaudu. Viimasel ajal on päevakorrale kerkinud kooliaia ülesanded laste toitlustamise alal, mis vääriavad tähelepanu. Kooliümbruse kaunistamine ilma kooliaia ei ole mõeldav. Silmas pidades kooliaia suuri ülesandeid on loota tema intensiivset arenemist ka eeloleval suvel.

Töö tulemuste tõstmiseks aga oleks vajaline kava ülemaaline ühtlustamine.

Võimlemistunde algkooli I ja II klassile.

Helmi Jürisoo.

I klass.

1. Laadal.

H. Rajamaa — Emakeele lugemik I kl.

1. Kolm õpilast rühmiti, kaks ees külitsi sisepihkseongus ja välimiste kätega taga seisjaga konksseongus: jooks (sõit kahe hobusega laadale). Joon. 1.—2. Kõnd läbiseigi (inimesed tunglevad laadaplatsil). — 3. Kaksikkolonna moodustamine õpetaja märguandel (vile puhul — politsei nõuab korda). — 4. Õpilased liiguvad kaksikringkolonnis pihkseongus erisuunas: sisemine kolonn põimub kõnnil väliskolonnis olijate käte alt läbi (Heini ja isa trügivad läbi rahva). — 5. Kahaksa õpilast rühmiti paariks loendatult, paarid ringis küllidi pihkseongus, kõik nr. 2-ed põrandal sivistest jalataldadega vastamisi: õpetaja märguandel istujad sirutuvad (teevad end jäigaks) ning toetuvad vaid kandadele ja püstiseisjate kätele, kes neid kätest vedades ringi tiirutavad (karussell). Joon. 2.—6. Õpilased rinnuldi kaksikringis paaridega kohastikku ülalpihkseongus: paaride kaupa käte alt läbipugemine (Heini ja isa poevad telki). — 7. Käed ülal: käteringitamine (ketas keerleb). — 8. Längpingil kõhuli liulaskmine või kukerpall matil (lendab mees kõhuli). — 9. Kaksitiiste pingil pärlidi: Kerepainutused kõrvale (inimesed kõiguvad kettal). — 10. Sügavushüpped pingilt matile (tütaraps lendas polstrile). — 11. Mäng: vargad ja politsei. — 12. Rahustuskõnd.

2. Västriku pesa.

Joh. Käis — Esimesed vaod. II õppeaasta.

1. Jooks varbail käteviibutusega kõrvale (västrik lendas pika tee läbi). — 2. Tasakaalu-kõnd üle pingi või puuhalgude kagardumisega (västrik õuetaral). — 3. Kõhuli põrandal või pingil, käed all: kerepainutus taha säärite kõverdamisega (västrik võngutas saba). — 4. Käärhüpped pingil või põrandal (västrik hüppas taral). — 5. Käed kõrvale: käteplaks ülal (lapsed plaksutasid käsi). — 6. Õpilased rinnuldi paarides rististes, kätega pihkseongus: kerekallutus-painutus ette ja taha. Üks paariseltsiline kallutab taha, teine painutab ette (västrik ehitas pesa). Joon. 3. — 7. Kolm kuni viis õpilast upp-põlvitusistes kätega pihutsi enda rinnal (nokk), selgadega ringi keskkoha poole: kerepainutus taha pihkude avamisega rinnal (linnupojakesed rõstsid pea ja avasid suu). Joonis 4. — 8. Käpiliipõlvitus: roomamine (putukad). — 9. Jooks — õpetaja märguandel hüpe kächeardega üles (putuka püüdmine). — 10. Mäng: Linnud (haned-pardid) koju (Algk. kehak. käsiraamat). — 11. Rahustuskõnd marsilaulu saatel.

3. Kevade tulek. Kevad tuleb.

H. Rajamaa — Emakeele-lugemik I kl.

1. Õpilased kolonnis pihkseongus: jooks siira-viira (vesi voolab ojades). — 2. Kõhuji põrandal või pingil: kerepainutus säärite kõverdamisega taha kätehaardeks põialligestest (ojalaine vulab). Joonis 5. — 3. Harkseis: kerepainutused kõrvale käte libistamisega reitel (laine laanib kaldakive). — 4. Kägarieste, käed ümber põlvede, laup põlvedel: peapainutus taha (tärkab väike lumilill). — 5. Õpilased küllildi ringis pihkseongus: galopp (nõnda tuleb kevad ikka). — 6. Upprististe: kerepainutus taha kätetõstmisega kõrvale-üles kõverdatult, pihkudega üles (õitsema lööb lilleke). Joonis 6. — 7. Põlvetõstekõnd (kevad astub üle hange). — 8. Õpilased paariks loendatult viirus: kõik nr. 1 moodustavad rühma (kevad) ja liiguvad kergelt hüpeldes käteviibutamisega kõrval kaheksa sammu eespidi, kõik nr. 2 moodustavad teise rühma ning liiguvad tagurpidi raskete sammudega, käed kõverdatud pihutsi rinnal (tali taganeb nuttes). — Sama — rühmad vaheldumisi ees- ja tagurpidi liikudes. — 9. Õpilased küllitsi ringis kägaras: ülestõusmine käteviimisega ülal pihkseongusse. — 10. Tugikükk põrandal või pingil: konnahüpped. — 11. Laulumäng: Tehke järele (A. Raudkats — Tütarlaste mänguraamat). — 12. Rahustuskõnd.

4. Aiatööl. Kanad aiatööl.

H. Rajamaa — Emakeele-lugemik I kl.

1. Jooks: õpetaja märguandel kükkilaskumine (Valdur ja Viive peenramaal). — 2. Viirg ranneseongus: otstesseisjad veavad külgsuunas (tõmbasid nõõri pingule). — 3. Põlvetõstekõnd jalalööbiga vastu põrandat (lapsed tallasid vahevaol). — 4. Paarid pärlildi konksseongus: jooks (Valdur tõmbas ruttu vaod). — 5. Kerepainutus ees: käega herneste-tippimise liigutus edasi liikudes. — 6. Harkseis, käed ees: harkjalukõnd, kätehood kõrvalt-kõrvale (rehitsemine). — 7. Tugikükk: jalakaapimisega säärevisse taha (kanad rehitsevad peenraid). — 8. Kiirkõnd läbisegi (ruttu maha tehti kaalid, kurgid). — 9. Kük, käed toengus põlvedel: kerepainutus ette ja taha (nokitseti ja kitkuti). — 10. Põlvetõstekõnd peapööretega (kukk käis ja kamanadas). — 11. Käed kõverdatud õlgade juurde, õlavarred külgede vastu: õlavarteviibutus kõrvale (kukk lehvitas tiibu). — 12. Ronimine varbseinale (tasakaalupingile): istumine varvale (õhtul viis kukk kanu õrrele). — 13. Koosjaluhüpped joonelt-joonele võistlusmänguna (kanad hüppasid õrrelt-õrrele). — 14. Rahustuskõnd.

5. Atsi esimene kala.

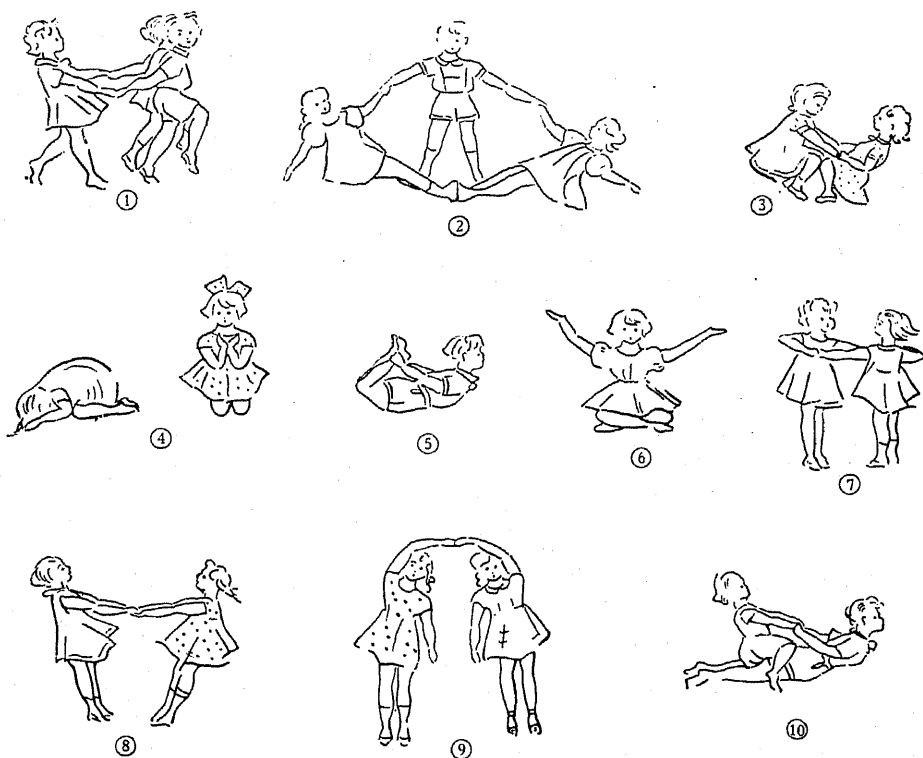
H. Rajamaa — Emakeele-lugemik I kl.

1. Mäng: kükakull (Ats ja Enn mängisid). — 2. Õpilased kolmikviirus, viirg nr. 1 ja nr. 2 rinnuldi, paarid kohastikku põlvituses kätega ülalpihkseongus (pingil): viirg nr. 3 pihkseongus poeb käte alt läbi (nõõri kinnitamine latile ja korgi tõmbamine nõõrile) — sama sooritavad kõik viirud järjekorras. — 3. Selili põrandal või pingil: tõusmine kägariestesse, kätehaardega ümber põlvede (tinaplommi kinnitamine). — 4. Kägarripe köiel või latil, (konksu kinnitamine). — 5. Jooks piki pinki (Ats jooksis üle mäe randa). — 6. Rististe, käed puusas: kerepainutus kõrvale (kõik hõljus). — 7. Harkseis, käed pihkseongus: kätehood üles (Ats tõmbas hooga õnge välja). — 8. Neli koosjaluhüppet vahelduva 4 sammu kõnniga eespidi (roheline kork hüples üles-alla). — 9. Varvasseis: kägardumine aeglaselt (kork vajus pikkamööda vee alla). — 10. Õpilased rinnuldi kaksiviirus, paarid kohastikku ranneseongus: vedamine ülejoone (Ats tiris nõõri kõigest jõust). — 11. Hüplemine hübitsaga (ahven viskles nõõri otsas). — 12. Mäng: Heeringapüük või Pallikool (Algk. kehak. käsiraamat). — 13. Rahustuskõnd.

6. Karjas.

H. Rajamaa — Emakeele-lugemik I kl.

1. Poolkägarkõnd (pisike Juku). — 2. Käed kõverdatud pasunahoidmise taoliselt suu juures: kõnd laulu saatel (Juku läheb karja — tuutu-luutu). — 3. Käed kõrval-ülal (sarved): kõnd rühmas (kari sammub). — 4. Käpilijooks (Muri jookseb). — 5. Rististesse asetumine ja tõusmine ilma käe abita (Juku istub). — 6. Tugi-põlvitusiste: peapöörded (Muri istub ja vaatab) ja kerepainutus kõrvale pörandale küllili laskumisega (Muri tukub). — 7. Jooks (kari jookseb metsa). — 8. Põlvetoetekõnd tugeva jalalöögiga vastu pörandat (mättal tallatakse mari). — 9. Õpilased rühmas, käed ülal: ringlemine käteraputusega (õhus lendleb parmu-parv). — 10. Kaugushüpped (hüpped üle kraavi). — 11. Mäng: Hunt, karjane ja lambad. (A. Raudkats — Tütarlaste mänguraamat). — 12. Rahustuskõnd.

Joomised valmistanud Meeta Ehrlich.

II klass.

1. Tisleri-töötoas.

Elav Sõna II.

1. Põlvetoetejooks paarides kaksikkolonnides (Kusti tippis võõraga trepist üles). — 2. Kaks õpilast rinnuldiharkseisus eespihkseongus: vasakkäe kõverdus ja paremkäe sirutus koos kerepöördega vasakule (saagimine). Joonis 7. — 3. Vasaksammseisus, käed kõverdatud puusade kõrgusele: kerepainutus ette, kätega hõõveldamisliigutus. — 4. Kõhuli pörandal

või pingil, käed all: kerepainutus taha (laastud lendavad). — 5. Rististe, vasak käsi ülal rusikas, parem all pihuga üles: rusikas kämbлага tagumine pihule (Kusti kloppis vasaraga). — 6. Paarid rinnuldi kohastikku, käed kõverdatud ette: käteplaks vahelduvalt lüües (vasaralöögid). — 7. Paarid rinnuldi ranneseõngus: üksteise ümber tippvalt tiirutamine (käi käib ringi). Joonis 8. — 8. Kägariste, käed ümber põlvede: selililaskumine; kukerpall; rullumine (Kusti püherdas laastude-hunnikus). — 9. Roomamine või kägarkõnd (Kusti pugese asjade vahelt läbi). — 10. Hüplemine hüpitsaga. — 11. Mäng: Pallisõda (Algk. kehak. käsiraamat).

2. Pesupesemine.

1. Kiirkõnd paarides kaksikkolonnides (ruttamine pesukööki). — 2. Rinnatiseis varbseina neljandal varval, kätehoidega puusade kõrguselt: kägarmine (veepumpamine). — 3. Vasaksammseis ees, kerepainutus ees, käed kõverdatult puusade kõrgusele: kätega pesuhõõrumise liigutus. — 4. Õpilased kaksikviirus rinnati pingi juures, vasak jalg tallaga pingil toengus, vasak käsi põvel pihuga üles, parem ülal: kerepainutus ette, parema kämbлага löögid pihule (kurikaga tagumine). — 5. Õpilased pingil pärlidi kaksiti- või põlvitusistes, kerepainutus vasakule: vasakkäeviihtus ette ja taha (pesuloputamine). — 6. Kaks õpilast rinnuldi vasak- ja parem-käega ülalpihkseõngus: käe alt läbi pöörlemine (pesuväänamine). Joonis 9. — 7. Õpilased kolmekaupa rühmiti küilidi, keskmine kägaras, kätega ümber reite sõrmseõngus: kaks õpilast kannavad keskmist kahelt poolt võttega kaenla alt (pesukorvi kandmine). — 8. Käed ees: kätehood alla (pesuraputamine). — 9. Kägar, käed all: sirutumine varvasseisu kätetõstmisega üles (pesu laotamine nõõrile). — 10. Kaugushüpped. — Kui kaugushüppeid pole võimalik sooritada, võib mängida laulumängu: Pesemas (A. Raudkats — Laulumängud lastele). — 11. Rahustuskõnd.

3. Hobune.

V. Altoa ja H. Rajamaa — Emakeele-lugemik. 2. õppeaasta.

1. Põlvetõstejooks paarides sisepihkseõngus (peru hobune jookseb). — 2. Jalalöögiga säärepainutus taha (hobune virutab tagant üles). — 3. Käpilipõlvitus põrandal või pingil: tõusmine hooga põlvitusse peapinutusega taha (hobune ajab aisade vahel püsti). — 4. Kaasõpilase kandmine seljes (ratsasõit). — 5. Aeglane kõnd (laisk hobune liikus aegamööda). — 6. Õpilased paarides, üks käpili: teine poeb esimese kõhu alt läbi (lapsed pugesis kartmatult Pluki kõhu alt läbi). — 7. Õpilased paarides pärlidi, esimene kõhuli põrandal kätega taga, tagumine kaksiti-istes lamaja reitel kätega eeskonksseõngus: istuja kallutab taha ja veab lamajat kätest selle tahapaindeni (ratsasõit laisa hobusega sepale). Joonis 10. — 8. Vasakpõlvetõste ette-kõrvale, vasaku käe haardega põialigeseest (seestpoolt põlve), parem käsi ülal rusikas: rusikaskämbлага tagumine tallale (hobuserautamine). — 9. Paarid pärlidi konksseõngus, vasaksammseis ees: galopp (Plukk ajas ülejala). — 10. Selililamangusse laskumine (poiss kukkus hobuse seljast maha). — 11. Mäng: Teatejooks ümber oma rea (A. Raudkats — Tütarlaste mänguraamat). — 12. Rahustuskõnd.

4. Linnupeletis.

Elav Sõna II.

1. Käed kõrval: jooks varbail käteviibutusega kõrval üksikrühmade kaupa üle saali (varblased lendasid aeda). — 2. Harkseis, vasak käsi kõverdatud ees puusade kõrgusel, parem kõrval-all: kerepöörded paremkäe-hooga vasakule eespidi liikudes (Jaam külvas heinaseemet). — 3. Kägarhüplemine läbiseegi (varblased hüplesid aias). — 4. Põlvitusiste, käed all: kerepainutus ette ja taha (varblased nokkisid teri ja vaatasid ringi). — 5. Harkseis, parem

jalg kõverdatud, käed kõrval: kerepöörded vasakule, parema käega kiviviskamisliigutus; sama tegevus vasaku käega. — 6. Käed kõrval: käteplaks ülal (Jaan plaksutas käsi). — 7. Varbseinal: rinnutsiripe (varblased lendasid minema). — 8. Vasakpõlvetõste: jalalöök vastu pörandat (Jaan löi teiva maasse). — 9. Harkseis, käed kõrval (õpilased seisavad peletise asendis): kerepainutus kõrvale (tuul kõigutas peletist). — 10. Harkihüpped paigal kätetõstmisega kõrvale (tuul pani peletise hüplema). — 11. Mäng: Pallikull (A. Raudkats — Tütarlaste mängu- raamat). — 12. Rahustuskõnd.

Õpetaja kutsekoolis.

A. Veiderma.

Kutsehariduse levitamise tähtsust on maailma rahvad viimasel ajal hakanud eriti hindama. Nad on tulnud otsusele, et ei jätku kodanikule sellest ettevalmistusest praktilise elu tarvis, mis toimub töö kaudu ja nagu seda inimesed seni on omandanud. Riikidevaheline majanduslik võistlus, kasvavad nõuded elutarvete rahuldamiseks kirjutavad rahvastele käskivalt ette, et iga kodanik peaks olema suuteline saavutama oma elukutses maksimaalseid tulemusi. Inimene suudab vaid siis neid saavutada, kui ta rakendab tegelikus elus teaduse ja tehnika saavutused. Noore inimese ettevalmistus töökojas, käitises, kontoris, äris ja põllul jääb puudulikuks, kui see piirdub vaid praktilise oskuse omandamisega käitise võimaluste piirides. Tal puudub teoreetiline alus, tema vaimu pilk ei ulata sel puhul kättist piirava taha, ta pole teadlik oma elukutse ülesannetest riigi majandusel.

Siin peab kool appi tulema. Me näeme kõigis kultuurmaades uute väga mitmesuguse laadiga kutsekoolide asutamist. Lääne-Euroopas on teatavasti tehtud kõigile noortele inimestele sunduslikuks, et nad 18. eluaastani oma praktilise töö kõrval peavad käima vastavas õpilaskoolis. Nende koolide väljaarendamisele pannakse erilist rõhku.

Et seista aja nõuete kõrgusel, peab kutsekool olema tihedasti seotud eluga; ta ei tohi hallituda rutiini ega laskuda liigsetesse teoreetilistesse arutlustesse, mis küll võivad olla huvitavad, kuid millega tegelikus elus pole midagi peale hakata. Kutsekool peab andma vajalikke oskusi ja arendama kutsevõimeid ühes teoreetiliste alustega, kasvatama õpilases huvi ja armastust tulevase elukutse vastu. Samuti ei saa unustada kooli ülesannet kasvatada õpilast teadlikuks riigikodanikuks ja rahva osaduse liikmeks, kes mõistab ja tunneb sidet, mis ühendab teda riigi ja rahva eluga, ja on teadlik, et iga kodanik oma kutsetegevuses moodustab vajaliku lüli riigimajanduses ja peab teenima oma elukutse kaudu üldsust.

Et kool saaks ülesseatud nõudeid täita, peavad tal olema soodsad töötingimused, nagu ruumid, rikkalik vahendite kogu, sobiv tööaeg, asjast huvitatud õpilased jne.

Tähtsaimaks teguriks koolis on aga õpetaja. Iga elukutse tõus või langus on seotud selle elukutse kandjaga. Kui meister ei kõlba, ei õpi ka õppurid midagi, ja kui kutsekooliõpetaja pole oma kohal, siis ei saa ka õpilasilt midagi nõuda, siis pole loota häid töötulemusi. Õpetajaküsimus koolis on esmajärgulise tähtsusega.

Õpetajaid kutsekoolis on kahte liiki: eriainete õpetajad ja üldhariduslike ainete õpetajad. Eriainete õpetaja peab olema loomulikult meister oma erialal, sest ainult siis suudab ta õpilastele seda anda, mis tarvis. Eriainete õpetaja peab suuteline olema igal ajal astuma töökotta meistriks või vastavalt ärijuhiks jne. Kuid veel kaugemale lähevad nõuded kutsekooliõpetaja suhtes: ta peab olema suuteline täitma nõuandja (konsulendi) kohuseid vastava elukutse alal töötavale kodanikele.

Iga kutsekooliõpetaja on samal ajal ka kasvataja, kes kujundab ja arendab noores peituvaid positiivseid iseloomukalduvusi, negatiivseid aga maha surub. Seepärast peab kutsekooliõpetaja saama ka tarviliku pedagoogilise koolituse.

Tõuseb aga küsimus, kust võtame sääraseid tublisid õppejõude.

Mõned pooldavad seisukohta, et kutseainete õpetajad tuleksid praktilisest elust; need õpetajad samal ajal töotaksid käitistes ja õpetaksid koolis väikese nädalatundide arvuga. Pariisi tööstuskoolis näiteks töötab küllaldaselt õppejõude, kes evivad või juhivad käitisi väljaspool kooli. Kooli juhtivate isikute poolt tähendatakse, et nende eesmärk on hankida koolile õppejõude parimate tunnustatud spetsialistide hulgast, sest nad on arvamisel, et ainult niisugused isikud suudavad ka koolis parimaid tulemusi saavutada. Ka meil ETK poolt ülalpeetavas müüjatekoolis õpetavad praktikamehed. Kuid siin võib olla üks oht: kool vaevalt suudab õitsele tulla, kui temas töötavad õppejõud ei pühenda kogu oma jõudu koolile. Eks ole selle kõrvalameti-õpetajaga sama lugu kui tunniandja-õpetajaga, kes töötab mitmes koolis, kuid kellest ei jätku õigupoolest ühelegi koolile. Muidugi erandid on mõistetavad.

Eeltoodud põhjusil tuleb pooldada seisukohta, et õpetaja pühendagu koolile võimalikult kogu oma töö.

Prantsusmaal on asunud samale seisukohale. Kutsekoolide õppejõud tulevad peamiselt „École normale de l'Enseignement technique"ist — kutsekooliõpetajate seminarist. Ka praktikainimesed — *maitres-auxiliaires* —, kes koolis töötavad, saavad pärast 10-aastast edukat tööd koolis õpetajakutse, et nad võiksid täie jõu anda koolile.

Ehkki ka praktika võib anda väärtuslikke õppejõude kutsekoolidele, jäävad siiski meie kutsekoolide õpetajaid ettevalmistavaiks asutusiks Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool. Need õppeasutused peaksid arvestama nõudeid, mis tulevase kutsekooliõpetaja suhtes üles seatakse. Tartu Ülikooli Majandusteaduskonnaga näiteks ei olda rahul, sest märgitakse, et kaubanduslike koolide õppejõudude ettevalmistus seal on puudulik. Lähemal ajal tuleb Riigikogus vastuvõtmisele seadus, mis teeb omavalitsustele sunduslikuks majandusõpilastekoolide asutamise ja seetõttu peaks majandusteaduskond arvestama tulevaste õpetajate ettevalmistamisel ka selle kooli nõudeid. Praegu valmistab majandusteaduskonna lõpetajaille suurt raskust näiteks bürootehnika õpetamine. Ka ei leia ülikooli kavas ruumi värbamisõpetus (müügitehnika, müügipsühholoogia ja reklaam). Ometigi on see tähtis õppeaine ärindus- ja majandusõpilastekoolis. Nende ridade kirjutaja arvates peaksid ka kõik kaubanduslike ainete õpetajad mõistma masinakirja ning stenograafia õpetamist, kuna vähese tundide arvu tõttu neis aineis pole mõtet eriõpetajaid selleks ette valmistada.

Põllumajandusteaduskond jääks loomulikult põllumajanduskoolide õppejõudude ettevalmistajaks.

Tööstuskoolide õpetajate ettevalmistus läheks Tehnikaülikooli ülesandeks. Siin tuleb märkida kolme ala, mille kohaselt tulevane tööstusõpetaja tuleks kujundada: 1) masinad ja elektrotehnika (lukusepad, sepad, plekisepad, treiaailid, motoristid, valajad, elektri-installaatorid jne.), 2) ehitusala (müürsepad, puusepad, katusetegijad, klaasijad, korstnapühkijad jt.), 3) toitlusala (pagarid, kondiitrid, lihunikud, kokad jne.). Õpetajate ettevalmistamine neil aladel, mis puutuvad kokku kunstiga, jäägu Riigi Kunsttööstuskooli hooleks (nagu trükiladujad, litograafid, maalrid, rätsepad).

Ka üldhariduslike ainete õpetajad kutsekoolis peaksid saama täiendavat ettevalmistust kutsekoolide jaoks. Kuidas suudaks võõrkeele õpetaja näiteks kaubanduskoolis õpetada kaubanduslikku kirjavahetust, kui tal pole aimu kaubandusliku tegevuse vajadustest? Ei sobi praktilisse kooli ka eesti keele õpetaja, kes kogu aeg teeb tegemist koolis ainult kirjandusega ja grammatiliste harjutustega.

Vaadeldes juuba mainitud Prantsusmaad näeme, et seal ka kutsekooli üldhariduslike ainete õpetajad saavad ettevalmistuse kutsekoolide õpetajate seminaris. Nõnda jaguneb viimase kaubandusosakond (enseignement commercial) kolme rühma: 1) kaubanduslike ainete

rühm (section sciences commerciales), 2) keelte rühm (section langues vivantes), 3) literaarne rühm (section lettres); viimane on ühine tööstus- ja kaubandusosakonna tarvis.

Aga ka kõige paremini korraldatud õpetajate ettevalmistuse juures ei suuda ülikool ikkagi anda meistrit. Tulevasele õpetajakandidaadile on vajalik praktika äris või käitises. Millal ja kui kaua peaks praktika kestma, on iseküsimus. Saksamaal näiteks nõutakse tulevasilt kaubandus-koolide õpetajailt, et nad enne ülikooli astumist peaksid äris töötama ühe aasta. Minu arvates võiks praktika olla ka pärast ülikooli lõpetamist, kuid tingimata enne meetodilist seminari. Praktika peaks niisugune olema, mis rahuldaks nõudeid, mis seatakse üles vanema ametniku või vanema õppinud müüja või vastavalt meistri kohta. Praktika ei tohiks toimuda juhuslikult, vaid kavakindlat.

Esitades sääraseid suured nõuded õpetajate kohta, peab märkima, et õpetajate tasu tuleks märksa paremaks muuta. Praeguse olukorra juures on meil kujunenud nähtus, et kutsekoolilõpetaja paari aasta pärast käitises saab kõrgema tasu kui tema õpetaja kutsekoolis. Madalad õpetajate tasud on põhjuseks, miks energilised praktilised isikud ei taha asuda õpetaja-kohale.

Kuid õpetaja pole kohal, kui ta arvab, et ta on oma ettevalmistusega lõpul, kui tal on õpetajakutse käes ja ametisse kinnitatud. Majandus- ja tööstuselu areneb iga päevaga, uued leiutised tekitavad pööret tööstuses, ilmub turule uusi kaupu jne. Õpetaja peab olema lähemas kontaktis selle arenemisega, et ei tohi jääda elust maha. Eeskätt peab vastav kirjandus õpetajaile olema kättesaadav; koolieelarved peaksid võimaldama tellida küllaldaselt erialalist kirjandust.

Et õpetaja suudaks kontaktis olla praktilise eluga, tuleks talle võimaldada mõni aeg äris või ettevõttes praktiliselt töötada. Saksas pandi äsja maksma määrus, mis seda võimaldab õpetajaile iga 3 aasta vältel kolm kuud õppetöö-ajast. Osa aega võiks ka koolivaheajast juurde tulla. Praktika leidmine on õpetajail väga raske. Kaubandustööstuskoda, kellel peaksid kutsehariduse küsimused olema samuti südame lähedal, peaks siin õpetajale appi tulema.

Külastades õpetajate tunde leiame sageli väga huvitavaid ja osavaid käsitlusviise. Ka on mõni kool suutnud hästi ja eeskujulikult korraldada oma kabinette, õppevahendite kogusid, töökode jne. Kahjuks ei tunne õpetajad oma kolleegide tööd. Õppejõududel tuleks võimalikult sagedamini külastada kaasõpetajate tunde nii omas kui võõrais kooles. Koole kontrollivad isikud, peainspektorid peaksid soovutama külastada nende õppejõudude tunde, kelle töötamis- ja käsitlusviisidelt võiksime õppida. Koolijuhatajaile tuleks anda õigus vabastada õpetaja koolitööst mõneks ajaks, et ta võiks visiteerida koleegi mõnes teises koolis.

Õpetajate päevad, kongressid ja kursused on tähtsad vahendid selleks, et tuua õppe- ja kasvatustöösse värskest. Kahjuks leidub küllalt õpetajaid, kes ei tunne huvi nende õpetajale tähtsate ürituste vastu. Seepärast peaks õpetaja osavõtt neist üritustest erilist hindamist leidma, kas või teenistuskirja märkimisega.

Suur väärtus õpetaja enesearendamise suhtes on välismaa koolide, rahvusvaheliste kursuste ja kongresside külastamisel. Õppides tundma välismaa koole suudab õpetaja õige mõõdupuuga mõõta oma kooli, näeb selle puudusi kui ka hüvesid. Eriti on välismaa koolide külastamine paratamatu sel puhul, kui avatakse mõni uus koolitüüp või kui tuuakse kooli õppekavasse mõni uus aine, mille õpetamisega õpetajad pole varemalt tegemist teinud. Niisugustest koolitüüpidest nimetan äsjaasutatud ärinduskooli. Lähemal ajal on oodata majandusõpilastekoolide asutamist. Nende koolide korraldajad peaksid tingimata enne minema teiste rahvaste juurde vaatama, kuidas viimased on need koolid kujundanud. Kaubanduskoolide õpetajate nõupidamistel on mitu korda kaheldud, kas on mõtet büroopraktika õpetamisel. Neile kahtlejaile sooviksin külastada Düsseldorfis kaubanduskooli „Übungskontor“i, et näha, mis sisu sakslased on sellele ainele andnud ja kuidas nad on lahendanud selle õpetamisega seoses olevad küsimused. Välismaa koole tuleb külastada nende töötamise ajal ja viibida seal mõni aeg. Kahjuks käivad välismaa õppereisid õpetajale majanduslikult üle jõu, silmas pidades

meie väga madalaid palgaolusid. Siin peaksid appi tulema Haridusministeerium ja koolide ülalpidajad omavalitsused. On ju need asutused eeskätt huvitatud sellest, et meie kutsekool oleks hästi ja eeskujulikult korraldatud. Kutsekooliõpetajate päeval kõneles HM Kutseoskuse Osakonna abidirektor J. Kiivet välismaa õppereiside fondi asutamisest, kuhu õpetajad maksaksid teatava maksu igas kuus oma palgast. Ei ole loota, et väikese maksu juures asutatavast fondist suudetakse rahuldada laiemat hulga õpetajate nõudmisi. Küll tuleks koolide eelarves ette näha summad õpetajate õppereiside toetamiseks, kümne õpetaja kohta tuleks aastas selleks määrata eelarves umbes ühe õpetaja kolmekuu palk. Seega võimaldaksime igale õpetajale kümne aasta jooksul sõita üks kord välismaale.

Märkimata ei saa jätta kutsekooliõpetajate organisatsioonide tööd kutsehariduse korraldamiseks ja tõstmiseks kõigis mais. Ei ole loota palju abi kutsehariduse arendamiseks teiste elukutsete esindajailt, kes seisavad koolist eemal. Nad võivad vaid abiks olla praktilisest elust saadud nõuannetega. Õpetaja ise, kes seisab keset koolielu, tunneb ja näeb kõige paremini, mida tuleb parandada. Õpetajate organisatsioonid peavad kujunema keskusiks, kes koondavad, kannavad ja arendavad loovat uuenduslikku vaimu meie kutsekoolis. Kahjuks on eesti kutsekoolid alles noored, nende õpetajad pole suutnud veel kõik koonduda oma ühingu lipu alla ega tunne veel küllaldaselt huvi selle tegevuse vastu. Aeg toob loodetavasti siin parandust.

Kutsekoolide taseme tõstmiseks on vajalik ka ülikoolide lähem kaastöö nende koolidega. Ülikool peaks tundma kutsekoolide vajadusi ja kohandama oma õppetööd nende vajaduste rahuldamiseks. Sügisel peetud kaubanduskoolide õpetajate päeval tehti kibedaid etteheiteid Tartu Ülikooli Majandusteaduskonnale, et see ei suutvat anda tulevastele kaubanduskoolide õpetajaile seda, mis viimased vajavad õppetööks. Kuid ülikool ei teagi sellest arvustusest, kuna ta ei võta osa õpetajate ühisest tööst. Tehnikaülikooli kohta pole kuulda arvustusi, kuid Tehnikaülikool on alles noor ja pole jõudnud anda veel ainustki lendu. Ülikoolide kaasabi oleks õpetajate teadmiste värskendamiseks ja täiendamiseks väga väärtuslik. Teiselt poolt on ju ka ülikool huvitatud gümnaasiumide ja kõrgemate kutsekoolide töötulemusist.

Meie õpetajad on kõik koondatud Õpetajate Kotta. Kas ei tuleks siia tõmmata kaasa ka ülikoolide õppejõud? Meie koolile oleks sellest vaid kasu.

Majanduslik kutseharidus Rahvusvahelisel Kutsehariduse Kongressil Berliinis 1938. a. suvel.

Joh. Kiivet.

Majandusliku kutsehariduse küsimused on 1938/39. kooliaastal harilikult elavamalt olnud päevakorral, sest Riigivolikogus on arutusel Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Majandusliku kutseoskuse seaduse eelnõu.

Eesti seadusandluses esines majandusliku kutsehariduse nimetus esimest korda a. 1926 Riigikogu poolt vastuvõetud Majanduskoolide seaduses, mille asemele on nüüd astunud a. 1937 antud üldulatuslik Kutsehariduslike õppeasutuste seadus. Majandusliku kutsehariduse nimetuse tarvitusele võtmises jälgiti omal ajal koolikorraldust Šveitsis, kus majanduslike õppeasutuste all mõistetakse igasuguseid kaubanduslikke koole kauplemise, bürootegevuse ja panganduse alal, koole riigi ja omavalitsuse tegelaste, raudtee-, posti- ja telegraafi- ametnike ettevalmistamiseks, ajakirjanduskooli, koole võõrastermajade ja restorani teenistuse alal jt. Saksamaal tarvitav kaubandusliku hariduse mõiste on nimetuselt kitsam, kuid sisult

tuuakse ikkagi siia alla ka pangandus ja bürootegevus. Prantsusmaa tunneb kommerts-hariduse nimetust, mis oma sõnaliselt ulatuselt näib asuvat majandusliku ja kaubandusliku hariduse vahel.

Riigivolikogu Rahvakasvatuse- ja Kultuurikomisjon pidas algul majandusliku kutsehariduse nimetust liiga laiaulatuslikuks, sest et siia alla võib kuuluda ka näiteks põllumajandus, teataval määral ka tööstus jne., kuid jäi lõpuks ikkagi peatuma majandusliku kutsehariduse nimetuse juurde, kuna kaubandusliku hariduse mõiste alla on raske viia ettevalmistust kõigile neile aladele, mis nüüd mõistetakse majandusliku hariduse all (näiteks riigi ja omavalitsuse teenijate ettevalmistus), muude majanduslike alade eraldamiseks on olemas eessõnad (põllumajandus, kodumajandus) ja tööstuse all tuleb mõista saaduste valmistamise tehnilist osa.

Berliinis 25.—29. juulil 1938 peetud Rahvusvahelisel Kutsehariduse Kongressil, mis koosnes õigupoolest kahest, s. o. tööstusliku kutsehariduse ja kaubandusliku kutsehariduse kongressist, oli kaubandusliku kutsehariduse osa all käsitlusel ikkagi see kutseharidus, mida me Eestis nimetame majanduslikuks.

Käesolevas kirjutuses toome ülevaate sellest, mis Rahvusvahelisel Kutschariduse Kongressil kõneldi majandusliku kutsehariduse kohta.

Piirdume ettekannete osaga, mis olid jaotatud päevade järgi ettekannete seeriaisse. Toome kokkuvõtteid ja üksikmärkmeid olulisemaist ettekandeist.

Koosolekul esitati kõnes mitu ettekannet, ühtlasi anti trükitult kätte suur hulk kirjallike arutusi teema kohta, milledest vaid üksikud kanti ette suuliselt. Kõnelejad Saksamaalt ei jätanud rõhutamata kodaniku kui töötaja kohuseid oma riigi ja rahva vastu rahvussotsialismi põhimõtetest lähtudes.

Kutsealaline kasvatus — majandus — rahvas.

Dr. A. C. Borotväs-Nagy Ungarist kõneles teemal „Rassi määramine ja majanduslik kasvatatavus.“ Elame rassiteooria ajajärgus. Rassid erinevad oma võimetelt majanduslikul alal, kuid need võimed on arendatavad. Majanduslikus autarkias on loobunud varem mõnes ajajärgus tarvitusel olnud rahvusvahelisest tööjaotusest. Iga rahvas püüab tänapäeval kõike, mis tarvis, ise luua, ise saavutada, vaatamata oma geograafilisele asendile, kliimast olenevatele tingimustele ja oma tööstuslikule olukorrale. Iga riik on sunnitud sellisele teovõimule. Autarkia on kahjuks muutunud olemisvõimaluste tingimuseks. Majanduslik mõtlemine ja äriduslik käsitlus ei tohi enam olla teatava seisusliku rühmituse eesõiguseks, vaid see peab kuuluma avaliku kasvatuse ülesannetesse. Iga rass tahab olla majanduslikult omal kohal ja iga rahvas tahab evida võimalikult rohkem ärimehi. Rassid on kasvatatavad. Rahvastel tuleb end majanduslikult kasvatada. Majanduslik maailmavaade ei vii aga üksikuid rahvaid lahku, vaid ühendab. Vaenuliste rahvaste sõdurid lähenevad üksteisele relvadega ja nende kohtamise tulemuseks on surm. Erinevate rahvaste kaupmehed lähenevad üksteisele mingi majandusliku tehingu toimetamiseks ja nende kohtamine toob elu.

Diplom-insener A. Bremhorst Saksamaalt kõneles peateemal (Kutsealaline kasvatus — majandus — rahvas). Kogu rahva majanduslikud võimed olenevad iga üksiku kodaniku võimeist. Seepärast iga üksiku kodaniku kutsealaline kasvatus on riiklik nõue — nii on võimalik vältida ka üksikisiku eesõigustatud seisukorda. Kodaniku kutsealalises kasvatuses ei piisa mitte ainult oskustest ja teadmistest, vaid kasvatada tuleb ka teguvõimsust: selline kutsealaline kasvatus on rahva ülim ülesanne.

Professor Klemens Ottel Viinist kõneles peateemal. Kutsealalise kasvatus kõrgemaks sihiks on kooskõla loomine siseinimese ja kutsealalise ettevalmistuse vahel; seda kooskõla annavad praktika ja kool. Praktika annab äridustegelasele loendamatu palju sellele kõrgemale sihile jõudmiseks. Praegusel korral evib suurema tähtsuse küsimus, mida

kool võib teha sellele sihile jõudmise alal. Kooli jagame laadilt paralleelkooliks, järelkooliks ja eelkooliks. Paralleelkool (majandusõpilastekool) on kõige rohkem eelistatav, sest ta on kõige elavamas sidemes praktikaga; selle viisi puuduseks on, et koolitöö jaoks jäetav nädalataundide arv ei saa olla suur. Järelkool suudab ka oma õpetust ühendada praktikaga, kuna enamik on ametis oma kutsealal ja täiendab end õhtuti; ainult üksikuid on võimalus loobuda mõneks ajaks teenistusest ja pühendada end koolile. Kõige raskemini annab õpetus koolis ühendada end praktikaga eelkoolides, mille hulka kuuluvad kaubanduslikud õppeasutused, nagu Saksamaal ülemajanduskoolid ja kaubanduslikud reaalkoolid, Austrias majanduskoolid ja kaubandusakadeemiad, kõrgemad kaubanduskoolid Ungaris ja Tšehhoslovakkias, kaubanduskoolid Prantsusmaal ja vastavad osakonnad tehniliste koolide juures Itaalias.

Praktika puudust sellistes koolides katsutakse asendada kunstlike võtetega, nagu seda on harjutuskontorid, musterkontorid, asjaajamine näilike ja tõeliste firmadega. Selliste võtete väärtust on sageli ülehinnatud, kuna nad tegelikku kaubanduslikku praktikat ei saa asendada. Väga tähtsakas tuleb lugeda õpetaja isiksust ja õpilase tõstetud tegevusvõimsust. Eriti on tähtis õpetaja, kuna just õpetaja isiksuse tõttu on kujunenud häid praktilisi jõude ka eelkoolidest.

Kooli ülesanne kooskõla saavutamises inimese ja kutselise ettevalmistuse alal peab olema sihitud sellele, et viia õpilast sellisele tegevusvõimsusele, mis leiab hindamist.

Riiklike kutsealaliste võistluste juhataja Saksamaal Hans Wiese kõneles kutsealaliste võistluste tähtsusest, kuna võistluste tulemused juhivad tähelepanu puudustele ja tõstavad tulemusi, sest iga järgnev võistlus on osutanud üha paremaid resultate. Osavõtjate arv oli 1938. aastal 2 700 000.

Peateemal kõnelesid veel algul avakõnes dr. Franz Hayler, siis direktor Alfredo Jannoni Schastianini ja professor Luigi Volpicelli Itaaliast ja lõpuks N. G. Gampuley Indiast, kes märkis, et majandusliku elu keskpunktis asub julge, arutlusvõimne, ettevõtlik ja laia silmaringiga kaupmees ja et kutsealaline kasvatus ning haridus peab põhjenema kolmel põhialusel: vaimne (õpilase seesmine, hingeline side oma ametiga), kultuuriline (kooliharidus) ja praktiline.

Kaupmehe kutselise kasvatuselise meetodilised sihtjooned.

Kõnedega esinesid Saksamaa, Itaalia ja Rumeenia esindajad.

Rumeenia esindaja kõneles kaupmehe kutsealalisest tegevusest ja märkis järgmist. Kaupmees on vahetalitaja tootja ja tarvitaja vahel. Kauplemine on seega inimkonna teenimine. Kas kauplemine on kutse? Prantsuse ja rumeenia mõiste järgi on kutse tunnusteks teataval tegevusalal tegutsemine ja selle ala avalik tunnustamine; saksa mõiste järgi on kutse tunnusteks ühiskonnas tegutsemine isiku sisemise kalduvuse ja kutseliste ettevalmistuse järgi. Seega oleks kutsel kaks tunnust: 1) sisemine kalduvus ning eeldus (kutsumus) ja 2) kutsealaline kasvatus. Sisemise kalduvuse ning eelduse määramiseks tuleb meile abiks psühhotehnika. Kutsealalise kasvatuselise ulatus on palju suurem kui muudel teguritel. Kaubandus on nüüdisajal rahvusvahelise ulatusega; ta on muutunud rahvamajanduse hingeks. Kutsealalisel kasvatusel on praktika ja kutsealaline, kooli kaudu saadav ettevalmistus mõlemad tarvilikud. Detailkauplemises (jaekauplemises) on praktika kaudu saadud ettevalmistusel suurem tähtsus kui hulgikauplemises, kus teoreetiline ettevalmistus astub esiplaanile. On märkida, et jaekauplemine väikesis, isiklikes ettevõtetes aasta-aastalt väheneb. Kutsealalisel kasvatusel peab algaste (siia kuuluvad ettevõttes ning majandusõpilastekoolis õppijad jt.) pidama silmas kohalikke, kõrgem astet (üliskool, kommertsikool) aga ka rahvusvahelisi tarvidusi ja ulatust.

Kutsevalik, kutsele vastavus ja kutseala oskused.

Esimese ettekandega kutsevaliku kohta esines dr. F. Syrup Berliinist. Õnnelikuks tuleb pidada riiki, kus kodanikud pidevalt saavad olla oma kutsetöö juures:

tööpuudus on allikaks poliitilistele rahutustele ja on majanduslikuks ning sotsiaalseks õnnetuseks. Nüüd on Saksamaal puudus väljaõpetatud tööjõududest ja tuleb hoolitseda järelkasvu eest kutsealadel, milleks kutsevaliku nõuanne peab aitama kaasa. Saksamaal esimene seaduslik korraldus kutsevaliku alal anti a. 1918. Süsteemikindlalt on kutsevaliku nõuanne korraldatud 1935. a. 5. novembri seaduse põhjal. Kutsevaliku nõuanne peab arvestama katsetatava kehalisi, vaimseid, iseloomustavaid ja rassilisi omadusi, samuti ta kalduvusi, ta majanduslikku ja isiklikku olukorda. Riiklikest tarvidustest lähtudes peab kutsevaliku nõuanne hoolitsema tarviliku ja kohase järelkasvu eest kutsealadel. Kutsevaliku nõuande alal tegutseb Saksamaal ümmarguselt 2000 isikut. Algul oli ameti valik jäetud vabaks, mille tagajärjel tung kutsealadele oli ebaühtlane (näiteks büroo alale oli tung suur), mida suurendas ka kriisi aeg. A. 1933 oli 6 miljoni töötu hulgas 1 miljon noori.

Et noori põllumajandusele, maaoludele ja loodusele lähemale viia, saadeti noored linnadest maa-abilistena maale, kus nad ka tasu said. Põllupidajad pidasid seda korraldust sageli koormavaks ja riigil tuli ka kanda kulusid. Keskmiselt sai saata aasta kohta maale 100 000—130 000 noort (suvel 160 000 ümber, milline arv talvel langes 60 000—70 000-ni). See korraldus on küll ka nüüd jõus, kuid arvuliselt on ta tähtsus vähenenud ja osalt on need ülesanded „Hitlerjugend“ üle võtnud, hoolitsedes ka noorte poliitilise kasvatuse eest.

Maa-abi korraldamiseks kulutati 1933. kuni 1935. aastani kokku ligilähedalt 60 miljoni riigimarka. A. 1934 korraldati ka kodumajandusaasta, mil koolist tulnud tütarlapsed saadeti perekondadesse abilistena töötama. Preisimaal anti a. 1934 põllumajandusliku aasta kohustuslikkuse seadus, et kindlustada vastava oskusega järelkasvu põllumajanduses. A. 1936 anti määrused põllumajanduse alal õppinud meestööjõudude ja hiljem naistööjõudude ettevalmistamiseks. 1938. a. veebruarikuus kinnitati neliastak naistööjõudude ettevalmistamiseks põllu- ja kodumajanduse alal. Selle järgi võib käitise ja majanduslikku ettevõttesse võtta tegevusse naiskodanikest, kelle vanus on alla 25 aasta, ainult neid, kes on olnud põllumajapidamises või kodumajanduse alal tegevad vähemalt aasta. 1936. a. sügisel anti korraldus tööstusliku ala järelkasvu neliastaku kohta. Selle korralduse järgi pidid metallitöö ja ehitustöö alal käitised, millel on vähemalt 10 tööjõudu, pidama ettekirjutatud arvul õpilasi. Käitistelt, kes seda nõuet ei täitnud, võis nõuda vabastusmaksu 50 riigimarka kuu ja õpilase kohta. Olgu tähendatud, et kutsevaliku nõuandest käis 1936/37. aastal läbi 507 000 katsetatavat ja neist said õpilase kohad 448 000. 1938. a. 1. märtsi korralduse järgi peavad koolide õpingute lõpetajad end teatama kohalikus töömehis kahe nädala kestel pärast koolist lahkumist, mis võimaldab saada ülevaate tööd vajavate arvust ja juhtida järelkasvu saamist. Tööraamatu nõue kõigi töötajate suhtes riigis võimaldab ülevaate saamist iga üksiku õppe- ja töökäigust (1935. a. seadus). Seni on antud välja 22 miljonit tööraamatut.

Psühholoogia rakendusi kutsevalikul. Sellel teemal kõneles dr. H. Agüero de Ponte Kuuba saarelt.

Otsuse tegemine katsetatava vastavuse üle kutsealale on väga vastutusrikas ülesanne ja seda tuleb teha suure ettevaatusega. Esimene asi on selgitada, kas mul on kalduvust kutsele, kas ma võin olla õnnelik arendades oma võimeid selleks kutseks ja kas mul on tarvilikud kehalised ja vaimsed eeldused selleks kutsetööks. See viimane küsimus ongi kõige tähtsam ja raskem otsustamiseks. Ei ole kasulik kutsevaliku otsust teha liiga varases eas; kogemused on näidanud, et pärast sugulise küpsuse ikka jõudmist otsus võib olla kindlakujulisem ja ühemõttelisem. Kutsevaliku nõuanne peab leidma koha ka neile, kes kehaliselt ja vaimselt on puudulikud — riigis peab leiduma igale kodanikule ametit ja tegevust. Riigi ja rahva elu läheb paremini, kui on vastav isik vastaval kohal, mille otsustamiseks kutsevaliku alal peavad aitama kaasa kooli õppejõud, lastevanemad ning perekond ja arstid.

Kutsevaliku nõuande büroojuhataja Niels Erik Vilhelmsen Kopenhaagenist esines järgmiselt.

Kutsevaliku nõuande korraldamisega tehti Taanis primitiivsel kujul algust a. 1917. A. 1924 hakati Kopenhaagenis korraldama kolme aasta kestel katseviisil psühhotehnilisi uuri-

musi tööstusõpilaseks astuda ja ametikohta taotlejate juures. Kolme aasta kogemused osutasid, et suund oli õige ja a. 1929 kutsuti ellu psühhotehniline instituut. Nagu mujal, nii ka Taanis oldi algul rahva seas arvamusel, et ainuüksi psühhotehniliste katsete kaudu otsustatakse ametitaotleja saatus, ja ei usaldatud uut algatust küllaldaselt. Nüüd ollakse niikaugel, et kutsevaliku nõuande käik on teatav ka avalikkusele.

Käesoleval ajal toimub kutsevaliku nõuande alamtöötud järjekorras: 1) eeltööd — ettekanded ja filmitendused koolides huvi äratamiseks ning kutsevaliku nõuande töö selgitamiseks õpilaste ja nende vanemate juures ja lõppklassi õpilastele seletuse andmine kutsealade kohta; 2) uurimine ja katsetamine: a) kõnelus katsetatavaga; b) koolilt, katsetatava vanemalt, senistest töökohtadest, samuti spordi- ja teistelt organisatsioonidelt, kus katsetatav on olnud tegev, saadud andmetega tutvumine; c) arstlik järelevaatatus; d) psühhotehnilised katsed neil juhtudel, kus kutseala nõuab erilisi manuaalseid omadusi ja võimeid või kus eelnev uurimine ja katsetamine jätab kahtluse.

Kutsevaliku nõuande büroo võtab nüüd oma ülesandeks ka vahetalitajaks olemise koha andja ja koha võtja vahel. Kutsevaliku nõuande on korraldatud ainult Kopenhaagenis — riiklikus ja erabüroos. 8000 õpilasest, kes igal aastal lõpetavad Kopenhaagenis õpingud koolis, 4000 ümber käivad kutsevaliku nõuande büroo katsetamisel.

Osakonna juhataja Hans Budian Saksamaalt kõneles uurimistest tarvismineva järeelkasvu alal ja nende uurimiste meetodist.

Ametijuhataja Schröder Berliinist seab üles küsimuse, kas on otstarbekohane käsitada sundimisvõtteid seal, kus noore kalduvus (huvi) ei ole suunatud tema kutsealale vastavuse suunas, ja vastab sellele küsimusele eitavalt, soovitades kasutada võtteid, mis noore tähelepanematult juhiks tarvilikule kutsealale.

Tehniku kaubanduslik ja kaupmehe tehniline ettevalmistus.

Koosolek, mille päevakorras oli tehniku kaubanduslik ja kaupmehe tehniline ettevalmistus, oli ühine mõlema, s. o. kaubandusliku ja tööstusliku hariduse kongressi tarvis.

Ülalnimetatud teemal peeti suur arv kõnesid. Olgu siin toodud mõned mõtted.

Dr. Friedrich Bernet Zürichist. Tehnikul (laiemas mõttes — insener ja tehnik) kui konstruktööril otsustab lõpptulemuses asjalikkus, loogilisus, kaupmel psühholoogiline element. Kaupmeliku tegevuse tuum on müümine, ja sellega tuleb tehnikul küllalt sageli toimida. Ameerikas pea kõigi ülikoolide, ka tehniliste juures korraldatakse müügiõppes kursused, mida kõigi teaduskondade üliõpilaste poolt rikkalikult külastatakse. Üks arstiteaduse üliõpilane ütles kord, et kas ei ole arsti peaesandeks müüa haigetele tahet tervendamiseks. Tehnikul on tarvis teadmisi reklaami, kaubale meeldiva välismuse andmise, organisaatoriliste küsimuste (müügi olukord, turu analüüs) ja Šveitsi eeskujul ka ajakirjades kirjutuste avaldamise asjas.

Arvamused selle kohta, mida kaupmel tuleb teada tehnikast, on kaugelt rohkem erinevad kui arvamused selle kohta, mida tehnik peab teadma kaupmehe alalt. Kaupmehe ettevalmistusel tuleb loodusteaduslikele ainetele anda tarviline tähelepanu, tuleb õpilastega korraldada tööstuslikesse käitistesse õppekäike. Sellise õppekäigu korraldus koosneb kolmest osast: 1) ettevalmistav osa (käsitellakse koolis või käitises), mis sisaldab seletusi käitise asukohast ja selle valikust, käitise ajaloo, töö toormaterjalist, tehnilisest käigust ja abinõudest, organisaatorilistest ülesehitustest ja ühiskonnast ning turustamisest (ühes ekspordiga); 2) ringkäik käitises (võimalikult väikestes rühmades); 3) kokkuvõtte (joonised, kirjatööd, üldise materjali otsimine jne.). Šveitsis on kõne all tööstusliku kaupmehe ettevalmistus; niisugune kaupmees, kui ta on tegevuses suurema tööstusliku ettevõtte juures, peaks saama võimaluse vahetuse teel tutvuda olukorraga teistes ettevõtetes. Tehnikuile ja kaupmeestele tuleb soovitada vastastikku tutvumist üksteise tegevusaladega.

Prof. dr. I. Marculescu Rumeeniast kõneleb sellest, kuidas kaubanduslikes õppeasutustes üksikute õppeainete juures saab anda teadmisi tehnika alalt.

Prof. dr. ing. Karl Arnold Berliinist tõstab üles küsimuse, kas mitte ühendatud insener-kaupmehe kutse ei ole siis õige lõpptulemus, ja arvab, et ikkagi kaupmees ja tehnik on kumbki omaette eriala tegelased ja neil tuleb vaid evida teadmisi ja oskusi ka vastasalalt, kuid insener-kaupmees jääb ikkagi puht-erandjuhuks.

Prof. dr. Kurt R. von Stockert Viinist leiab, et Austrias keskkoolid, gümnaasiumid ja isegi ülikoolid käsitlevad aineid liigselt teaduslikul alusel ega anna elluastumiseks tarvilikku ettevalmistust. Kaubanduslikud õppeasutused annavad elule ettevalmistavat õpetust, kuid siin suureneb tarvidus anda ka sissejuhatus tehnikasse. Heal eriala õpetajal peab olema vähemalt kaheaastase kestusega eriala praktikat väljaspool kooli. Majandusõpilastekool on kaubandusõpilastele tarvilik. Ka siin tuleb aine käsitlemisel puudutada tehnilisi elemente. Näiteks emailitud mõõduanuma puhul ei ole küllaldane sellest, kui nimetatakse, et sellega saab mõõta 100 g, $\frac{1}{4}$ l, $\frac{1}{2}$ l jne.; tuleb ka selutada, kuidas email anum valmistatakse, millised on selle hüved ja pahed näiteks alumiiniumanumaga võrreldes, kuidas seda käsitada jne. Järeleaimatud müügiharjutustel koolis ei ole väärtust — see on šabloon. Kauplus linna serval vajab teissugust käsitamist kui kesklinnas. Suurkaupluses ongi õppimine kõige šabloonilisem ja väikekauplus on selleks rohkem kohane. Suurkaupluse õpilane, sattudes mujale, on rohkem hädas kui väikekaupluse õpilane. Edasi antakse ülevaade Austria kaubanduslike õppeasutuste kohta ja rõhutatakse veel kord, et majandus ja tehnika on lahutamata ja et kaupmees vajab tehnikalisi teadmisi, mida on kõige kohasem anda kaubateadusega koos.

Kutsekooli juhataja.

Kutsekooli juhataja küsimus oli küll päevakorras kongressi tööstuslikus osas, toome aga siiski ka siin nõuded, mis ministeriaaldirigent prof. Heering Berliinist püstitas.

1. Juhataja peab omama isiksust (personalité, Persönlichkeit), mis tal võimaldab olla eeskujuks.

2. Juhataja peab olema poliitiliselt ustav.

3. Juhataja peab olema hea õpetaja, sest siis on ta võimeline õppetundide kaudu looma sidet õpilastega.

4. Juhataja peab olema ühes aines tubli oskusinimene ja teistest kooli ainetest peab tal olema ülevaade.

5. Juhataja peab tundma koolialasse puutuvaid seadusi, määrusi, korraldusi, ringkirju jne.

6. Juhataja peab olema tubli organisaator.

7. Juhataja peab ühenduses seisma oma rahva poliitilise, kultuurilise, ühiskondliku ja majandusliku eluga.

8. Kasvataja ülesanded nõuavad juhatajalt veel kehalist tervist, vaimset pinevust, nooruslikku värskest, seltsimehelikkust, elukogemusi ja eluküpsust; juhataja peab oskama kohelda inimesi, mis võimaldab temale kui juhile luua õpetajaskonnast tervikulise üksuse.

Direktor A. Gallois Prantsusmaalt kõneleb viisist, mille põhjal määratakse kutsekoolijuhatajad Prantsusmaal. Kandidaat õiendab katse kutsekooli organiseerimise ja seaduste tundmise alal, annab arvutuse tema juuresolekul antud õppetunni ja tehnilisel alal töökojas töötamise kohta. Arvestatakse peainspektori seisukohta, mis on saadud kandidaadi kui õpetaja külastamisel ja mis ei kuulu avalikkusele teatavaks tegemisele.

Belgia Kutsehariduse direktsiooni poolt teatatakse, et juhataja erieksami küsimus on olnud vaieluse all, kuid praegu piisab õpetajaeksamist, kui juhatajal tuleb anda koolis ka õppetunde. Õpetaja kohale määratakse kandidaat esimeseks aastaks proovi viisil.

Täisealiste kutsealaline haridus:

Kaubandusliku ja tööstusliku kutsehariduse alal toimus ühine koosolek, kus dr. Joseph Burri Zürichist kõneles, milleks on täisealiste kutsealaline haridus ning enesetäiendamine tarvilik ja millised on selle hariduse ning enesetäiendamise vormid. Tarvilikkus järgneb alalmaaltoodud asjaoludest.

1. Kutsealalised vahekorrad on nüüdisajal keerulisemad kui endisel ajal.
2. Kutsealalised tehnikad ja vahekorrad muutuvad kiiresti.
3. On üksikasju ja kutseala allosi, mida ei olegi otstarbekohane ja vanusekohane õpetada noortele (näiteks masinaraamatupidamine, müügitehnika, reklaam, kindlustusajandus).
4. Praktiline tegevus muutub sageli kitsaulatuslikuks ja praktika ei paku võimalusi ülevaate saamiseks, mis seepärast tuleb anda täiendava hariduse teel.
5. Täiendaval haridusel on muu seas sihiks aidata tema omanikel pääseda kohtade suhtes kõrgemale.
6. Täiendav haridus võimaldab täisealistel tegelastel juhtida ja õpetada noori ja teisi kaastöötajaid, mis igal alal on tarvilik.

Täisealiste kutsealalise hariduse vormid võiksid kujuneda nagu alamal näidatud.

1. Olevate kutsekoolide juures päeva- või öhtukursused. Soovitavad on lühemad kursused kolmel kuni kaheteistkümmel öhtul, nädala kohta üks öhtu $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ tundi. Kursused olgu korraldatud kitsal alal. Õppejõududeks võivad olla kutsekoolide õppejõud ja eriteadlased, kes vastavil kutsealadel on tegevad. Šveitsis töötavad mitmed kaubanduslike ühingute koolid, kes hoolitseva täisealiste hariduse eest ja kus side tegeliku eluga on elav.

2. Tööandjate ja töövõtjate kutsealaised organisatsioonid korraldavad ühekordseid ja perioodilisi kursusi.

3. Ettevõttes ametis olejate hariduse täiendamine ettevõtte juhatuse poolt — loengud jms.

4. Erialaline kirjandus.

5. Järgmise astme erioskuse eksamid (ka kutseeksamid). Ametis olija tahaks meelstasti saada ka tunnistust selle hariduse kohta, mis ta on oma vaba aja arvel omandanud, ja selleks korraldatakse eksam. Need kõrgemad eksamid on käsitöös ja kaubanduses Šveitsi seadustes ettenähtud ja tunnistustel on ametlik iseloom (ärستنوگراف, raamatupidaja, raamatute-ekspert, korrespondent, kindlustusametnik ja detaillist).

6. Õppeviis peab erinema õppeviisist, mida kasutatakse noorte juures, kuid pikad raamatulised loengud ei ole päeval ametis olijaile ka kohased.

Võõrkeelte õpetamine kaubanduslikus koolis, lähtudes majandusliku elu tarvidusest.

Dr. G. Schilperoost Haagist kõneles võõrkeelte õpetamisest järgmist.

Võõrkeelte õpetajate rahvusvaheline kongress Pariisis 1937. a. võttis omaks järgmised seisukohad.

1. Võõrkeele õpetamine kuulub õpilase intellektuaalse ja oskusliku hariduse alal oma kultuuriliselt ja praktiliselt väärtuselt tähtsaimate ainete hulka.

2. Esimesel võõrkeele õpetamise aastal käsitletakse seda keele ja sõnavara osa, mis on ühine nii igapäevases kui kutselises elus, ja teisest aastast igapäevase elu keele ja kutsealase keele õppimist tuleb käsitleda eraldi.

3. Keele õpetamise kestel antakse ka võõrkeelele vastava maa tegevusest, eriti kutsealalises osas, ülevaade.

On tarvis, et elavate keelte õpetamisel kutsealaline ja üldine kultuur ei oleks vastolus, vaid et nad üksteist täiendaksid, ütleb ülalnimetatud kongressi aruandja M. Renaudeau. Hollandis kooli majandusliku haru õpingute lõpetaja peab peale võõrkeele lugemise ja arusaamise oskuse võimalikkuse piirides omandama oskuse kirjaseadmise ja kõnelemise alal selles keeles. Seega niisuguse kooli õpingute lõpetaja: 1) peab võima liigse raskuseta lugeda

romaani ja majanduslikku laadi ajalehekirjutust; 2) peab saama aru tema poole pöörduva võõra kõnelusest võõrkeeles; 3) peab võima vastata kõnelusele või küsimusele võõrkeeles; 4) peab võima koostada peatselt vigadeta kokkuvõtet, aruannet ja kirja võõrkeeles. Materjali jaotuses on: lugemine, kõnelus, kirjutamine ja kirjaseadmine, grammatika ja literatuur.

Kokkuvõte.

Rahvusvahelise Kutsehariduse Kongressi koosolekuil, kõnelustel koosolekute vaheajal ja jutuaJamisel rohkearvuliste vastuvõttude ajal selgus, et kogu maailma kutseharidust võetakse hariduse alal põhjaneva tähtsusega küsimusena, mis kõikjal on elavalt päevakorras. Eriist rõhutamis leidis praktilise ja teoreetilise hariduse üheaegne õpetamine, seega majandusliku kutsehariduse alal majandusõpilase õpetamine ettevõttes ja paralleelselt õppimine majandusõpilastekoolis, üldse praktilise õppuse side kooliõpetusega ja kooliõpetuse side praktilise kutsealalise tegevusega.

Mõnes majandusliku kutseala õpetamise meetodis ei ole veel küllaldast ühtlust. Nii kõnelejad Viinist ei andnud suurt tähtsust harjutuskontorile (büroopraktika meie koolides) täisajalistes koolides, samuti ka kauplemispraktikale kooli harjutusäris. Seevastu aga Berliini majanduslikes koolides näidati kongressi liikmeile just selliseid, kus käsitleti müümisharjutusi koolis ja kus oli ka harjutuskontor. Šveitsis, Prantsusmaal ja Belgias samuti on niisugune praktika tunnustatud tarvilikuks. Reklaamiõpetuse käsitlemine leidis üldist rõhutamis ja see külg on Saksa koolides leidnud hoolitsemist (head on sellelt, eriti vaateakende alal, Poola kaubanduslikud koolid). Berliinis töötab nõndanimetatud Hõhere Reichswerbeschule (Berlin W 62 Kleiststrasse 22), kaheaastase õppeajaga, kus õppivat ka palju välismaalasi. Koolil on kaks osakonda: ühes on pearõhk pööratud reklaamile vaateakende dekoreerimise kaudu, milleks koolis on õige palju vitriine ja harjutustunde, teises on kauba levitamisele tema välimuse ja kuulutuse kaudu pööratud peatahelepanu (osa aineid on mõlemas osakonnas ühised). Kool olevat pooleldi eraalgatus ja koolikülastamise loa andvat koolijuhataja vahetult.

Üksmeelset tunnustamis leidis kongressil kutsevaliku nõuande ning psühhotehnilise instituudi ja täisealiste edasiharimise tarvilikkus.

Enne kongressi korraldati kahe nädalane majanduskursus ringmatkaga Saksamaal (Eestist osavõtjaid oli 4, direktor A. Veidermaga eesotsas). 1939. a. suvel korraldatakse selline kahe nädalane majanduskursus (ilma järgneva kongressita) Rootsis 24. juulist 6. augustini algusega Malmös ja lõpuga Stokholmis.

Berliini kongressist osavõtjate arv Eestist oli võrdlemisi suur: kaubandusliku kongressi liikmete nimekirjas oli osavõtjate arv 13 ja tööstusliku kongressi nimekirjas 10.

Saksamaa korraldavate keskorganisationsioonide, Saksa riigi, Berliini linna, Rahvusvahelise Kaubandusliku Hariduse Liidu (SIEG) ja Rahvusvahelise Tehnilise ja Tööstusliku Hariduse Büroo (BIET) poolt oli kongressi heaks kordaminekuks tehtud kõik, mis võimalik, ja tulemus oli suurepäraselt ilus.

Poola koolikorraldus.

Prof. dr. Stefan Truchim.

Kui poola rahvas ligi 100 aastat kestnud iseseisvusetuse järele 1918. a. novembris taasavutas oma riikliku suveräänsuse, olid poola kooliloolud vägagi kurvas seisundis.

Endises Preisi-Poolas polnud üldse poola koole. Umbes 19. sajandi keskete peale olid keskkoolid, samuti õpetajate ettevalmistusasutused eranditult saksa õppekeelele. Poseni maakonna maavalitseja korraldusega 2. juulist 1873 seati ka algkooli kõigis klasses saksa õppekeel

sisse, kusjuures lubatud oli poola keelt tarvitada abikeelena usuõpetuses. Aga ka selles korralduses tehti Preisi haridusministeeriumi poolt a. 1887 kitsendusi, nimelt piirati poola keele tarvitamise luba ainult alamate klasside usuõpetuse peale. Säärane olukord kestis Maailmasõja puhkemiseni 1914. Kõrgemaid poola õppeasutusi polnud endises Preisi-Poolas üldse ja a. 1839 keelasid preisi võimud poola erakoolide asutamise.

Mitte palju soodsam polnud poola koolide olukord endises Vene-Poolas. Ka siin muudeti 19. sajandi teisel poolel kõik riiklikud kui ka avalikud alg-, kesk- ja kõrgemad koolid nii vaimult kui keelelt venelisteks. Alles 1905. aasta revolutsioon tõi kaasa teatavaid muudatusi, milledest olgu mainitud tagajärgedelt tähtsamad: 1) lubati algkoolse emakeelt ja usuõpetust poola keeles õpetada, kusjuures vene keel siiski püsis õppekeelena; 2) lubati asutada poolakeelseid eraõppeasutusi, nimelt üldhariduslikke keskkooli, kutsekooli ja kõrgemaid kursusi, kusjuures vene keelt, ajalugu ja maateadust, mis kuulusid nimetatud koolide sunduslike ainetes hulka, tuli õpetada vene keeles. Lisaks tuleb veel välja tõsta, et poola õppekeele koolide lõpetajad ei omandanud õigusi riigiteenistuseks, ei saanud soodustusi sõjaväeteenistuses ega omandanud õigusi pääsuks vene kõrgemasse õppeasutustesse. Hoolimata selliseist kitsendustest töötasid endisel Vene-Poola alal 1913/14. õppeaastal järgmised poola erakoolid: 10 õpetajate ettevalmistusasutust, 172 üldhariduslikku keskkooli mitmelt kooliastmelt, 74 kutsekooli ja -kursust ja lisaks veel mõned akadeemilist laadi kursused.

Peale nimetatud õppeasutuste töötas endisel Vene-Poola alal hulk salajasi algkooli ja kursusi, mis tõhusalt aitasid äratada ja säilitada rahvuslikku teadvust laiades rahvahulkades. Seetõttu valvati ja kiusati taga neid vene võimude poolt ja mõnel juhul saadeti õpetajaid ja õpilaste vanemaid isegi Siberisse.

Ainult endise Austria-Poola alal (nn. Galiitsias) töötas 19. sajandi keskest alates koole poola õppekeele, mille areng eriti hoogsaks sai viimastel kümnenditel enne Maailmasõja puhkemist. Vastav statistika 1911/12. aastast näitab järgmisi arve: 5580 algkooli 1 127 986 õpilasega; 39 õpetajate ettevalmistusasutust (nn. seminari) 7 623 mees- ja naisõpilasega; 111 üldhariduslikku keskkooli 44 086 õpilasega mõlemast soost; 16 kutsekooli 2 680 mees- ja naisõpilasega; 88 kutselist täienduskooli 10 790 mees- ja naisõpilasega; 3 akadeemilist kooli ehk ülikooli.

Poola riigi taassünni järele tuli koolialal teostada määratu suured ülesanded. Tuli ümber kujundada rahvuslikus vaimus endistel Preisi ja Vene aladel töötavad koolid, soetada uuele õpetusolukorrale vastavad õpperaamatud, uued aja- ja otstarbekohased õppekavad välja anda, ette valmistada suures maastaabis uusi õpetajate kaadreid ja üldse üles chitada Poola koolikorraldus vastavalt rahvaarvule ja rahvusliku majandusplaani nõuetele.

See üritus teostati Poola valitsuse poolt kogu rahva vaimustatud kaasabil. Peale 20-aastast iseseisvust evib Poola Vabariik oma 34-miljonilisele rahvaarvule suhteliselt tugevasti väljaehitatud koolivõrgu, mis arvudes annab järgmise pildi: 1 712 lasteaeda 87 290 lapsega; 28 353 algkooli 4 743 605 õpilasega; 760 üldhariduslikku keskkooli 200 391 õpilasega mõlemast soost; 49 õpetajate ettevalmistusasutust 2 817 õpilasega mõlemast soost; 744 kutsekooli ja -kursust 85 400 mees- ja naisõpilasega; 608 kutselist täienduskooli 87 400 mees- ja naisõpilasega; 24 ülikooli 48 200 üliõpilasega.

Poola koolinoorsoo üldarv ulatub käesoleval ajal üle 5 250 000, s. o. enam kui 18% kogu rahvaarvust. Tuleb märkida, et uue alles kehtima hakkava kooliseadusega määrateldud algkoolikorraldus ei suuda kaugeltki kõigile koolikohuslikele lastele pakkuda õppimisvõimalusi ja seda kahel järgmisel põhjusel: koolisunduse teostamisega seotud rahanduslike raskuste tõttu, samuti haruldaselt suure kooliealiste laste juurdekasvu pärast. Kui nimelt teistes Euroopa maades alla 20 aasta vanuse koolinoorsoo protsent kogu elanike arvust moodustab 30—35%, ulatub see Poolas üle 40.

Toodud arvud väärivad tähelepanu, sest nad näitlikustavad Poola kooliala imposantset ülesehitust kui ka sel alal sooritatud enormset tööd.

Poola kooliadministratsioonis moodustab kõrgeima instantsi Kultus- ning Õpetusministeerium, mille eesotsas seisab Kultus- ja õpetusminister. Ministeeriumile alluvad kõik koolid peale sõjakoolide. Ta ülesandeks on peale üldise koolihalduse ja seaduste eelnõude ettevalmistamise vahenditu järelevalve ülikoolide ja kunstõppeasutuste üle. Kultus- ning Õpetusministeerium jaguneb departemangudeks, viimased osakondadeks (sektsoonideks).

Kõigi koolide järelevalvet teostavad ministeeriumile allutatud kooliringkondade kuratooriumid. Kuratooriumidele alluvad vahetult üldhariduslikud keskkoolid, õpetajate ettevalmistusasutused ja kutsekoolid. Algkoolide ja lasteadeade vahendituks järelevalveks on loodud koolide inspektoraadid, mis alluvad üksikuile kuratooriumeile. Inspektoraatide arv on käesoleval ajal 150.

Vaadeldes nüüd lühidalt üksikuid kooliastmeid ja -tüüpe. Poola koolid jagunevad: lasteadeadeks, algkoolideks, erikoolideks, üldhariduslikeks keskkoolideks, õpetajate ettevalmistusasutusteks, kutsekoolideks, üli- ja kõrgemaiks (akadeemilisteks) koolideks.

Lasteaiaid on määratud eelkooliealistele lastele 3.—7. eluaastani. Nende ülesandeks on kasvatada lapsi kehaliselt ja vaimselt. Mis puutub kasvatusmeetodeisse, siis kasutatakse Poola lasteadeades Froebeli, Montessori ja Agazzi meetodeid. Arvesse tuleb kaks rühma lapsi: nooremad ja vanemad, kusjuures mõõduandev pole niivõrd laste iga kui enne kõike laste psüühiline ja füüsiline arenguaste. Poolas asutavad ja peavad ülal lasteaeu enamikult omavalitsused, sotsiaalsed ja heategevad asutused ja suuremad tehased.

Algkoolid jagunevad avalikeks ja erakooleks. Avalikke algkoole peavad ülal omavalitsused ja riik, kusjuures riigi abi seisneb õpetajate palkade maksmisel. Algkoolid on põhimõtteliselt ühisõppeasutused, kuid suuremais linnades leidub ka eraldi poiste- ja tütarlastekoole. Iga laps on kohustatud käima algkoolis. Koolikohustus kestab 7. kuni 14. eluaastani. Anormaalseste laste jaoks on asutatud erikoolid. Keskkooli astumiseks, olgu siis üldhariduslikku või kutselisse, on nõutav 6 klassi lõpetamine. Algkooli ülesandeks on oma kasvandike intellektuaalne harimine, pakkudes neile üldhariduse elemente, eriti aga õpilaste kasvatamine kasulikeks kodanikeks, arvestades riigi majanduslikke vajadusi.

Arvestades õpilaste arvu võib Poola algkool töötada kolmel erineval organisatsioonilisel astmel. Esimese organisatsioonilise astme moodustavad 4-klassilised koolid, kus 7 õppeaasta vältel läbi võetakse õppekava esimene aste, kusjuures arvestatakse ka õppekava 2. ja 3. astme põhielemente. Teise organisatsioonilise astmesse kuuluvad 6-klassilised algkoolid, kus käsitletakse sama aja kestel esimest ja teist õppekava astet ja lisaks kolmanda astme põhielemente. 7-klassilistes koolides, mis moodustavad algkooli kolmanda organisatsioonilise astme, käsitletakse õppekava kolme astet täies ulatuses. Esimese org. astme algkoolid on asutatud eranditult väikesis asulais, kus laste arv nii väike on, et kõrgema organisatsiooni kooli võimatu asutada. Teise astme koolid töötavad suuremais küladel, väike- ja suurlinnades. Iga kooli organisatsioonilise astme määramiseks on mõõduandev koolikohuslike laste arv kooliringkonnas, mille raadius on 3 km. Esimese astme koolides töötab 1—2 õpetajat, teise astme koolides 3—5 ja kolmanda astme koolides 5—7. Iga õpetaja kohta tuleb keskmiselt umbes 60 õpilast. Igal koolil on koolijuhataja. Õpetus on tasuta. Alama astme algkoolidest võivad õpilased kõrgemasse takistuseta üle minna. Algkooli lõpetamisel saavad õpilased lõputunnistuse vastavalt kooli organisatsioonilisele astmele. Kui õpilane 7 aasta jooksul pole suutnud lõpetada kooli, antaks talle vaid tõendus, et ta on täitnud oma koolikohustuse.

Algkooli lõpetajad, kes ei jätka õppimist kesk- või kutsekoolides, on seadusega kohustatud kuni 18. eluaastani jätkama õpinguid täienduskoolis. Edasiõppimine toimub õhtukoolis või kursustel.

Anormaalseile lastele on asutatud erikoole: kurtummade-, pimedatekoolid ja asutised kõlbeliselt või vaimselt defektseile. Viimased võivad erandlikult liidetud olla eriosakondadena avalike algkoolide juurde.

Üldhariduslikud keskkoolid. Teise astme algkoolide 6. klassi lõpetajad võivad astuda keskkoolidesse, kui nad pole ületanud 16. eluaastat. Vastuvõtu eelduseks on edukalt õiendatud sisseastumiseksam poola keeles, aritmeetikas, geomeetrias ja maateaduses. Keskkoolesse võib vastu võtta ka õpilasi, kes pole lõpetanud algkooli 6. klassi, kuid kes on erilisil katseil näidanud 6. klassile vastavaid teadmisi.

Üldhariduslikud keskkoolid jagunevad kahte astmesse: alam — 4-aastane gümnaasium ja kõrgem — 2-aastane lütseum. Mõlemad astmed on õigupoolest kaks eri õppeasutust. Nad võivad olla riiklikud, omavalitsuste või erakoolid, seejuures ühisõppeasutused või poeglaste ja tütarlaste koolid eraldi. Ühisgümnaasiume või -lütseume võidakse asutada ainult neis kohtades, kus ühest soost õpilaste arv on liiga väike selleks, et asutada keskkooli.

Gümnaasiumide õppekava on kõigis kooles ühtlane ja sisaldab peagu kõikjal ladina keele õpetust, kuigi koolide seadus ette näeb ka gümnaasiume ilma ladina keeleta. Selliseid ladina keeleta gümnaasiume on Poolas vaid kolm. Üldse on gümnaasiume 760. Üleminek klassist klassi toimub õppetöö aastase tulemuste põhjal. Gümnaasiumi neljanda klassi lõpetajad saavad lõputunnistuse. Lõpueksameid gümnaasiumis ei ole.

Üldhariduslike keskkoolide ülesanne on „luua alus noorsoo täielikule kultuurilisele kujundamisele, õpetada noori aktiivseks osavõtuks riiklikult organiseeritud ühiskonna elust ja valmistada stuudiumile ülikoolis“. Gümnaasiumi eritulesandeks märgib kooliseadus „anda koolinoorsoole sellist üldist haridust ja kasvatust, arvestades tegeliku elu vajadusi, nii et need lõpetajad, kes pärast gümnaasiumi lõpetamist oma õpinguid ei jätka, oleksid suutelised riiklikus või ühiskondlikus elus täitma neid ülesandeid, mis eeldavad keskkuldharidust“.

Gümnaasiumi õppekava aluseks on „Poola kultuur, kusjuures arvestatakse vastaval määral nende rahvuste kultuurilisi saavutusi, kes on arenenud Poola riigi raamidest“. Kohuslikeks õppeaineks on: usuõpetus, poola keel, ladina keel, üks uus võõrkeel (prantsuse, saksa või inglise), ajalugu, maateadus, loodusteadus, kasvatus ja neljandas klassis ka sõjaväeline õpetus. Vabatahtlike õppeainete hulka kuuluvad: teine võõrkeel, joonistamine, muusika ja laulmine. Riiklike gümnaasiume on Poolas 305, erakooli 455. Õpperaha eelmisil on 200 zl.*), erakoolis 500—1000 zl. aastas. Kehvamate vanemate lapsi võidakse gümnaasiumes vabastada õpperahast, kui nende edukus ja käitumine on rahuldavad.

Gümnaasiumi lõpetamine annab õiguse astuda üldhariduslikku lütseumi, tingimusel, et kandidaat ei ole ületanud 20. eluaastat. Lisaks peavad kandidaadid õiendama erilise sisseastumise katse, millest aga õppenõukogu võib neid vabastada gümnaasiumi lõputunnistuse põhjal. Sisseastumiseksam on kaheosaline, koosneb kirjalikust ja suulisest osast. Eksamiained määratakse vastavalt lütseumi harule, kuhu õpilane kavatseb astuda.

Kuna lütseumisse võivad astuda noored, kes on vähemalt 16 aastat vanad ja kelle individuaalne andekus ja vaimsed huvid on tavalisest selgunud, on moodustatud lütseumis 4 sektsiooni, ja nimelt: klassikaline, humanitaar-, matemaatilis-füüsikaline ja loodusteaduslik haru. Harud erinevad õppeainete gruppide järgi. Harude tüübist sõltub, nagu öeldud, sisseastumiskatsete sisu. Kõigi harude jaoks on sunduslik kirjalik katse poola keeles. Peale selle on ette nähtud klassikaharusse astumiseks suuline katse ladina keeles ja ajaloos, humanitaarharus ajalugu ja üks valitav aine, olgu ladina või võõrkeel, matemaatilis-füüsikalises — matemaatikas ja valiku järgi kas füüsikas või keemias, ja loodusteaduslikus harus bioloogias ja ühes valikaines — füüsikas või keemias.

Lütseum on kaheaastane; õpetus lõpeb lõppeksamiga, mis koosneb suulisest ja kirjalikest katseist. Igas harus on, nagu gümnaasiumiski, kirjalik katse poola keeles sunduslik. Peale selle sisaldab katse klassikaharus ladina keele, humanitaarharus ühe uue keele, matemaatilis-füüsikalises harus matemaatika ja loodusteaduslikus harus füüsika. Suulised katsed õiendatakse usuõpetuses, peale selle klassikaharus poola keeles, ajaloos ja valitava aina

*) 1 zlott = ca 0,75 kr.

ladina või kreeka keeles; humanitaarharus poola keeles, ajaloos ja valikainena ladina või ühes võõrkeeles; matemaatilis-füüsikalises harus matemaatikas, füüsikas, kosmograafias ja keemias; loodusteaduslikus harus bioloogias, keemias ja valikainena kas maateaduses ühes geoloogiaga või füüsikas ühes kosmograafiaga. Seejuures võidakse vabastada kandidaati eksaminaatori ettepanekul ainult usuõpetuse katsest.

Nagu gümnaasiumid, nii on ka lütseumid riiklikud või erakoolid. Nad töötavad enamasti ühes hoones ja seisavad ühise juhtimise all. Ka õpperaha on mõlemas koolitüübes võrdne.

Õpetajate ettevalmistusasutused. Poolas on kaks tüüpi õpetajate ettevalmistusasutusi: kolmeaastased pedagoogilised lütseumid ja kaheaastased pedagoogiumid. Esimesse pääsevad üldhariduslike gümnaasiumide lõpetajad, kes on edukalt õiendanud sisseastumiskatse. Pedagoogiumi astujalt nõutakse üldharidusliku lütseumiharu lõppeksamit.

Lasteaednikud saavad ettevalmistuse 4-aastasest eriseminaris, mis järgneb 6-aastasele teise organisatsioonilise astme algkoolile või kaheaastastes erilütseumides pärast üldharidusliku gümnaasiumi lõpetamist. Keskkooliõpetajad peavad lõpetama mingi ülikooli teaduskonna.

Kutsekoolide korraldus. Kutsekoolide hulka kuuluvad: 1) kutselised täienduskoolid, 2) alamad kutsekoolid, 3) kutselised keskkoolid gümnaasiaal- või lütseumitüüpi, 4) meistrite ja kümnike koolid, 5) kutselised ametikoolid ja mitmet tüüpi kursused. Kutsekoolide kavades pannakse peaarõhu noorsoo kutselisele ettevalmistusele, kusjuures silmas peetakse vastaval määral ka üldharidust ja riigikodanlikku kasvatust. Alamais kutsekooles on eriti rõhutatud praktiline väljaõpe, sellal kui kutsekeskkooles antakse õpilastele põhjalik teoreetiline haridus. Kutselised täienduskoolid on õpperahata ja tegelevad enamasti kutselisel töötava koolikohusliku noorsoo õhtuse õpetusega, kelle ettevalmistus ulatub vähemalt esimese organisatsioonilise astme algkooli lõpetamiseni.

Alamais kutsekooles on korraldatud süstemaatiline päevane õpetus. Nende ülesandeks on valmistada noori üksikule kutsele. Vastuvõtuks neisse koolidesse nõutakse vähemalt esimese organisatsioonilise astme algkooli lõpetamist.

Gümnaasiumitüüpi kutsekeskkoolidesse sissepääs eeldab nagu üldhariduslikesse keskkoolidesse teise või kolmanda astme algkooli lõpetamist, kusjuures kandidaadid peavad õiendama sisseastumiskatset. Nimetatud koolid on kutsete või koolitüüpide järgi 2- kuni 4-aastased. Lütseumitüüpi kutsekoolidesse võidakse õpilasi võtta, kes on lõpetanud 4-aastase gümnaasiumi või õiendanud vastava sisseastumiseksami. Samuti võivad kutsegümnaasiumide parimad lõpetajad pääseda kutselistesse lütseumidesse. Kursuse kestus kutsekeskkoolides on 2 või 3 aastat. Kutsegümnaasiumide ja -lütseumide lõpetamine annab samad õigused kui vastavate astmete üldhariduslike koolide lõpetamine, kusjuures kutselütseumide lõpetajad on õigustatud astuma ülikooli, kuivõrd ei nõuta täiendavaid sisseastumiskatseid.

Meistrite ja kümnike koolid on määratud mitmesuguste kutsete sellidele. Üheaastased ametikoolid on määratud mitmesuguste astmete üldhariduslike koolide lõpetajaile, et neid juhtida mitmesugustele kutsetele.

Kutsekoolide peavad ülal riik või kaubandus-, tööstus-, käsitöö- ja põllutöökojad või muud majanduslikud organisatsioonid, kusjuures puudujäägid tavaliselt kaetakse riigi poolt.

Mitmesugust laadi kutsekoolid hõlmavad kõiki käsitöö, tööstuse, kaubanduse, põllunduse, kodunduse ja avaliku ning eraadministratsiooni harusid.

Lõpuks heitkem pilk veel Poola ülikoolidele. Poola kõrgemad koolid jagunevad akadeemiliseks kooleks ja kõrgemaiks kooleks. Vahe mõlema liigi vahel seisneb selles, et akadeemilised koolid evivad õiguse anda akadeemilisi kraade, nagu doktori-, inseneri- või maistrikraadi, seevastu võivad kõrgemad õppeasutused ainult lõpudiplomeid anda.

Nii akadeemilised kui ka kõrgemad koolid võivad olla riiklikud või erakoolid. Riiklike akadeemilisi koole on Poolas 13. Need on 5 ülikooli: a. 1364 asutatud Jagielloni ülikool

Krakowis, Jan Kazimierzi ülikool Lvovis, Stefan Batory ülikool Vilnos, Józef Pilsudski ülikool Varssavis, Posnani ülikool, peale selle 2 politehnilist kooli Varssavis ja Lvovis, mäeakadeemia Krakovis, põllunduslik peakool Varssavis, loomaarstiaкадеemia Lvovis, stomatoloogiline akadeemia Varssavis ja kaks kujutavate kunstide akadeemiat, üks Krakovis, teine Varssavis. Akadeemiliste erakoolide hulka kuuluvad: Katoliiklik Ülikool Lublinis, Poola Vaba-ülikool Varssavis, samasugune Lodzis ja Kaubanduslik Ülikool Varssavis. Lähemas tulevikus omandavad arvatavasti järgmised kõrgemad õppeasutused akadeemiliste koolide õigused: väliskaubanduse akadeemia Lvovis, kaubandusakadeemia Lvovis, kaubandusakadeemia Poznanis ja riigiteaduslik kool Varssavis.

Kõrgemad koolid, millel pole õigusi akadeemilisi kraade anda, on Poolas järgmised: kõrgem ajakirjanike kool Varssavis, riigiteaduslik kool Vilnos, orientaalteaduste kool Varssavis ja kehalise kasvatus akadeemia Varssavis. Peale selle on veel kõrgemaid sõjakoole, kuid need ei allu Kultus- ja Õpetusministeeriumile.

Kõrgemate koolide õpilased jagunevad korralisteks üliõpilasteks ja vabakuulajajaks. Korraliseks üliõpilaseks võib igaüks saada, kes on lõpetanud üldharidusliku või kutselise lütseumi. Mõnedes teaduskondades nõutakse lisaks veel edukalt õiendatud sisseastumiseksamit. Vabakuulajajalt nõutakse keskkooli lõpetamist; neid võidakse tunnustada ka korralisteks üliõpilasteks. Ülikooli kursus kestab teaduskondade järgi 4—5 aastat. Kehvemad õpilased saavad riigilt stipendiume, mis nad on kohustatud pärast õpingute lõpetamist või mingi koha saamisel tagasi maksma. Ülikoolide professorid kutsutakse ametisse vastavate teaduskondade poolt dotsentide või eraõpetlaste hulgast ja nimetatakse ametisse vabariigi presidendi poolt. Ülikoolid jagunevad enamaisse teaduskondadesse, mille arv pole võrdne üksikuis ülikoolides. Mõnes ülikoolis on vaid üksikud fakulteedid, teistes ulatub nende arv isegi 10-ni. On ka ühe fakulteediga kõrgemaid koole, nagu stomatoloogiline suuhaiguste (hambaarstide) akadeemia või kehalise kasvatus akadeemia. Kõrgemate koolide kuulajate koguarv nii riiklikes kui eraõppeasutuses kokku ulatub Poolas praegu 48 000-ni.

Seega oleme jõudnud lõpule ülevaatega, milles oleme püüdnud kujutada Poola koolikorraldust üldistes piirjoontes.

ARVUSTUSI

Ajakiri „Eesti Loodus“.

Loodusloo õpetaja nii kesk- kui algkoolis peab endastmõistetavalt hästi tundma kodumaa loodust: ilma selleta ta ei suuda äratada õpilastes huvi looduse vastu. Iga loodusloo õpetaja peaks oskama määrata taime-, looma- ja kiviriigi esindajaid ning suutma eristada seda, mis tema kooli ligemas ümbruses on mainitud aladelt iseloomulikkude ja tähelepanuväärivat. Lisaks eelmainitule ta peab olema ka veel kursis kodumaa looduse uurimiskäiguga, sest muidu ta võib kõnelda asjadest ja olukordadest, mis ei vasta tõe.

Meie kodumaa looduse kavakindel uurimine on veel üsna noor, nii mõndagi oli selles mõttes alustatud enne meie iseseisvuse saabumist, kuid peatöö on tehtud ja tehakse edasi meie omariikluse päevil. Eesti mõlema ülikooli ja üksikute ametialade juurde koondunud teadlased on paarikümne aasta vältel kodumaa looduse ja selle varade uurimist edasi viinud hiiglasammu võrra. See uurimistöö süveneb praegu igal alal ning laieneb aastast aastasse. Käesoleval hetkel

on käsil sellised suures üritlused, nagu maavarade üksikasjalik uurimine ja nende kasutamise võimaluste selgitamine, kodumaa geoloogilise kaardistiku koostamine, kodumaa taimestiku kaardi valmistamine, selle kõrval käivad üksikasjalikud uurimistööd taime- ja loomariigi erialadel, maavarade geoloogiline, mineraloogiline ja keemiline uurimine, pinnavormide morfoloogiline ja kartograafiline läbitöötamine, veekogude, soode, niitude, metsade ja põllupinnase kasutamise võimaluste selgitamine jne. jne. Need uurimused pole mitte ainult suutnud selgitada seda, mis meil looduses leidub või peitub, vaid nad on aidanud tõhusalt kaasa kodumaa looduslike varade kasutamisele-võtmisele. Kui Eesti Vabariiki tema algpäevil peeti väga vae-seks maavarade poolest ja venelased hirvitades nimetasid teda „kartulivabariigiks“, siis tänapäeval selline vaade — tänu loodusteadlikele uurimustele — ei pea enam paika. On selgita-tud, et meie riigil on nii „musta“ kui „valget“ kulda ja muid varasid peale „viljakandva mulla“. See teadmine on tõstnud meie kodumaa väärtust nii meie endi kui ka võõraste rah-vaste silmis. Ka igat õpilast tuleks koolis küllaldase põhjalikkusega tutvustada mainitud küsi-mustega ja selle kaudu äratada nendes suuremal määral senisest lugupidamist ja armastust kodumaa vastu. Seda suudab aga teha ainult see õpetaja, kes kodumaa loodust hästi tunneb.

Kuidas suudab loodusloo õpetaja pidada sammu kodumaa looduse uurimiskäiguga?

Kodumaa looduse uurimine toimub suure hulga teadlaste poolt pidevalt aastast-aastasse ega jõua kunagi lõpule. Järelikult ei saa seda tööd ühessegi raamatusse lõppkujul kokku võtta. Aruanded ülikoolide õppejõudude poolt tehtud uurimuste kohta ilmuvad kas „Ülikooli Toi-metustes“ või välismaa teaduslikes ajakirjades. Mõlemat liiki allikad on raskesti kättesaadavad kui ka loetavad eraisikuile — mitte-eriteadlastele. Ka puuduvad õpetajail ainelised võimalused selliste tööde muretsemiseks. Kuni need uurimustööd kas populaarteaduslike ajakirjade või ajakirjanduse kaudu kord pääsevad avalikkuse ette, selleks kuulub palju aastaid. Õpetajail on aga tarvis värskeid teateid ja seda mitte ainult kodumaa, vaid ka välismaa loodusteaduslike uurimuste kohta. Tekib küsimus: kuidas neid hankida? kust oleks võimalik saada lühidais kokkuvõteteis ja kergesti loetaval kujul teateid loodusteaduste arengu kohta nii kodu- kui välismaadel? Praegu ilmuvaist kodumaa ajakirjadest vastab esitatud nõuetele kõige rohkem „Eesti Loodus“.

„Eesti Loodus“ on „Loodusuurijate Seltsi“ häälekanaja mis ilmub 1933. aastast saa-dik, praegu 5 vihku aastas. Loodusuurijate Seltsi liikmed saavad mainitud ajakirja liikme-maksu tasumisel hinnata, võõrad, s.o. mitteliikmed, hinnaga kr. 1.50.— aastas. „Loodus-uurijate Seltsi“ liikmeteks on enamik meie silmapaistvamaist loodusteadlasist — nii ülikoolide õppejõude kui eraisikuid (arste, farmatseute, õpetajaid, metsateadlasi, agronome jt.) Tea- ted nende kui ka kõigi teiste nii kodu- kui välismaalaste loodusteadlaste uurimuste kohta ilmuvad mainitud ajakirjas kolmel kujul: a) lühemad küsimused ja ülevaated ilmuvad originaalartiklitena, b) suuremad tööd, mis mujal ilmunud, lühemate kirjanduslike kokkuvõtte-tena, c) mitmesugused jooksva loomuga uuringud, märged ning tähelepanekud esitatakse siin „väikeste teadete“ nime all. Seega ei jää ükski tähtsam sündmus kodumaa loodusteadustes tähelepanemata.

Viimaseil aastail on hakatud ajakirjas „Eesti Loodus“ suurt rõhku panema ka kodumaa looduskaitsse küsimustele: tuuakse teateid loodushoiuga ühenduses olevate määruste ja korralduste kohta, samuti teateid looduskaitsse alla võetud või võtmist väärivate esemete (rändrahnud, geoloogilise väärtusega paljandid, taimed, loomad, maa-alad) kohta ja muud vajalikku.

Välisteadete all esitatakse kokkuvõtteid välismaadel tähelepanu väärivate loodustea-duslike uurimuste üle esmajoones küll selliste tööde kohta, mida tuleks arvestada kodumaa loodusuurijail, või siis teaduslike ekspeditsioonide ja muude tähtsamate sündmuste kohta loodusteadlaste peres.

Informatsiooni osas tuuakse teateid tähtpäevadest ja muudest sündmustest Loo-dusuurijate Seltsi liikmete kui ka teiste loodusteadlaste elust.

Nagu toodud „Eesti Looduse“ sisu ülevaatest selgub, on ajakiri ainekult mitmekülgne ning ülevaatlik. Trükitehniliselt — laitmatu; heal paberil, rohkete jooniste, kaardiskitside, fotode ja piltidega, milledest tuleb välja tõsta eriti maitsekaid kriittahvleid. See rikkalik pildimaterjal aitab tõhusalt kaasa artiklite sisu selgitamisel ja meelepidamisel.

Mis puutub kõnesoleva aiakirja keelelisse küljesse, siis on see teaduslikult vaatevinklilt täiesti korrektne: selge ja täpne. Enamiku artiklite ja väikeste teadete keel on ka üsna lihtne ja kergesti loetav, mõnel artiklil siiski raskevõitu ja liiga „teaduslik“. Muidugi tuleb nõuda teaduslike tööde lugejailt vastava teaduseala terminoloogia tundmist, see on enesest mõistetav. Kuid informatsiooni artiklid peavad olema igal juhul kergesti loetavad.

Üldiselt ei tohiks „E.L.“ lugemine valmistada mingisugust raskust akadeemilise haridusega kesk- ja kutsekooli õpetajaile, aga ka nooremasse generatsiooni kuuluvaile algkooliõpetajaile (olgu siin mainitud, et „E.L.“ kaastööliste hulgas on koguni rida algkooliõpetajaid). Ka keskkoolide vanemate klasside ja gümnaasiumi õpilastele ei tee „E.L.“ lugemine erilisi raskusi. Tegelikult leiamegi „Eesti Looduse“ paljude mainitud koolide lugemislaudadelt.

Tulevikus tuleb arvestada kindlasti „Eesti Looduse“ suurema levikuga nii õpetajakui õpilaskonnas. Seepärast ei saa jätta tegemata mõningaid märkeid ja avaldamata soove tema edaspidise sisu kujunemise kohta.

1) „Eesti Looduse“ toimetusel ja artiklite autoreil tuleks püüda avaldada oma mõtteid võimalikult lihtsalt, selgesti ja arusaadavalt. Tuleb hoiduda võimaluste piirides laskumast liigsetesse erialalistesse piasjades kirjeldustesse. Kui viimased osutuvad paratamatult vajalikeks, tuleks need trükkida petiiga, millisel juhul mitte-eriteadlane selle osa võib jätta vahele. Sellist moodust ongi „Eesti Looduses“ mõnel juhul seni kasutatud; see võiks aga leida edaspidi sagedamat tarvitamist.

2) Ülevaatlikud artiklid peaksid leidma „Eesti Looduses“ senisest rohkem ruumi. Üksikute uurimisalade kohta, nagu kodumaa taimede ja loomade ökoloogia ja sotsioloogia, relikttaimed, tüübiliste taime- ja loomaühingute kirjeldus, tulnukad, haruldaseks muutunud loomad ja linnud, sisevete ja mere kalad, maapõue varad, maagaasid, mullastik jm. Sellised ülevaatlikud artiklid on suure väärtusega just koolide seisukohalt.

3) Välismaa informatsioon võiks olla laiaulatuslikum. Seda võiks esitada kas üksikriikide või ainalade kaupa. Ka väärtuslikke võõrkeelseid uudisteoseid tuleks siin mainida.

4) Peaks asuma juba aastate eest Loodusuurijate Seltsi juhatuse poolt heakskiidetud otsuste täitmisele: määramis- ja tööjuhiste koostamisele ja väljaandmisele „Eesti Looduse“ kaasannetena aladelt, kus seesugused puuduvad, nagu puude ja põõsaste määraja, sammalde ja samblike määrajad, vetikate, seente, alamate loomade ja putukate määramisjuhised, geoloogiliste ja geomorfoloogiliste jt. alade tööjuhised. Selliste emakeelsete abiraamatute järele on suur puudus just kooli praktikas.

J. Port.

E. Muuk: Eesti koolisõnaraamat. Eesti Kirjanduse Selts. Tartu 1938. 255 lk. Hind broš. Kr. 1.50, köites Kr. 1.85 ja Kr. 2.—. Haridusministeeriumi poolt koolidele lubatud.

Käesoleva õppeaasta algul ilmus Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel E. Muugi „Eesti koolisõnaraamat“. Selle eessõnast loeme, et ta on koostatud Haridusministeeriumi Koolivalitsuse soovil ja näpunäidete kohaselt ning on ekstrakt, „Väikesest õigekeelsus-sõnaraamatust“, piüdes pakkuda õpilasele sõnavara alal ainult kõige olulisemat.

Senini puudus meil selline, otse koolidele määratud emakeele normikoodeks. Koolides tarvitamist leidnud „Väike õigekeelsus-sõnaraamat“ — mis on mõeldud keeletarvitajate laiemale hulgale — nii oma laadilt, sõnade valikult kui ka hinnalt kooli nõuetele täiesti ei vasta (jättes kõrvale gümnaasiumi). Sobiva normistiku puudus oli eriti tunduv algkooli vanemais klassides ja keskkoolis, kus kirjandeid, referaate ja konsepte koostav õpilane hädasti vajab

autoriteetset normikoodeksit — käsiraamatut, mis oleks andnud selge ja kiire vastuse tööst või lektüürist esilekerkinud keeleliste küsimustele. — Nüüd oleme sellest puudusest üle saanud.

„Eesti koolisõnaraamat“ baseerub keeleliselt samadel alustel, mis „Väike õigekeelsus-sõnaraamatki“ (viimane on teatavasti Haridusministeeriumi poolt sanktsioneeritud meie ametliku õigekeelsuse aluseks), erineb aga sellest laadilt, sõnade valikult ja nende arvult. „Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus“ valitsev paradigma-süsteem on siin ainult osaliselt rakendamist leidnud, kuna raskemini muudetavate sõnade vormid on antud nende sõnade eneste juures sõnastikuosas; sõnatüübistikus (mis on kahanenud ligi 90% võrra) leiame ainult kergema muutmisviisiga sõnade näidisvormid. Paradigmade suhteline vähesus võimaldab omandada meelde jäävat ülevaadet sõnatüübistikust ja seega soodustab õpilase keelelise sarjatunde arenemist. Keerulisema muutmisviisiga sõnade puhul leiab õpilane muutevormid sealsamas sõna juures. See on suur hõlbustus ja muudab raamatu käsitsemise üpris lihtsaks ja arusaadavaks — ka nõrgema taibuga ja saamatuile õpilastele; hooletumate tähelepanu juhitakse vahetult antud juhu keerulisustele.

Tähtsamad õigekirjutuslikud juhised, mis „Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus“ täidavad umbes 20 lehekülge, on ära jäetud, kuna koolides niikuinii on tarvitusel vastav õpik. Uuendusena on antud raskemini silbitatavate võõrsõnade poolitamise viis eri silbivahemärgi abil, näit. *disti:sipliin*.

See kiiduväärt võte peaks vähendama sõnade poolitamise alal tehtavate vigade rohkest. Mitte ainult õpilased, vaid haritud täiskasvanudki eksivad siin sageli.

Ebasoovitavad sõnad ning muutevormid ei ole pandud nurksulgudesse, nagu senini oleme harjunud nägema, vaid loogelistesse sulgudesse, mis võimaldab teha selget vahet ebasoovitavate vormide ja nurksulgudesse paigutatud paralleelvormide vahel.

Raamatu sõnastikuosa on tublisti koondatud („V. õigek.-sõnaraamatus“ 476 lk. ühes tähtsamate kohanimedega — „Eesti koolisõnaraamatus“ ühes kohanimedega 240 lk.).

Kõrvutades mõlemaid raamatuid selles osas, huvitab meid, kas uue sõnastiku koostamisel on käidud ainult kärpimise teed, või on siin ka arvestatud kooli võimalikke erivajadusi sõnavara alal. Ligemal vaatlusel selgub, et „E. koolisõnaraamatus“ leidub hulk sõnu (peamiselt võõrsõnu), mida „Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus“ ei ole. Arvatavasti on sõnaraamatu koostaja võinud konstateerida nende esinemist õpikutes. Siiski võinuks olla ka *detektiiv*, *dopelt*, *grenader*, *geiša*, *geiser*, *giljotiin*, *fregatt*, mis üsna tihti esinevad õpilaste lektüüris ja ajakirjades. On *džuuutšitsu*, *hoki*, kuid puudub *geim* (ingl. game).

Kohanimed on „Eesti koolisõnaraamatus“ sõnastiku üldosas. Nende arv on tublisti vähenenud „V. õigekeelsus-sõnaraamatuga“ võrreldes. Mõningad on ka juurde võetud, nagu *Assüüria*, *Ees-Aasia*, *Kartaago*, *Kaug-Ida*, *Kesk-Ameerika*, *Kesk-Euroopa*, *Kääpa* jt. Võiksid veel olla ka üldtuntud kohanimed: *Alatskivi*, *Abja*, *Taevashoda*, *Taagepera*, *Abruka*. Kohanimedele nagu *New York*, *Manchester*, *Birmingham* jt. on juurde märgitud nende hääldamine. „E. koolisõnaraamat“ sisaldab ka rohkesti õpilastele vajalikke oskussõnu, lühendeid ja sümboleid.

Oma ja võõrkeelsete vähetuntud sõnade seletused on enamikus vastuvõetavad, kuigi on ka mõningaid ebaõnnestumisi. Muidugi ei luba koolisõnaraamatu ruum anda üksikasjalisi ja entsüklopeediliselt täpset seletusi ja sõnade haruldasemaid tähendusvarjundeid, kuid kas ruumisäästmisel ja lühiduse taotlemisel on õige laskuda ebamäärasuseni? Sinnani on langenud mõned seletused, milledes esineb maneeriks saartud väheütleval „teatav“: *akaatsia* — teatav taim, *aspiiriin* — teatav arstirohi, *atlass* — teatav riie, *barokk* — teatav kunstistiil, *granaat* — teatav mineraal, *masurka* — teatav tants, *Paratüüfus* — teatav haigus, *steariin* — teatav rasvaine jne. Sääraseid seletusi leiame „Eesti koolisõnaraamatus“ ligi 100. Kuigi need ei juhi eksiteele ega ole seega teosele paheks, tuleks ometi kaaluda, kas poleks ehk parem asendada „teatav“ võimaluse korral mõne iseloomustava ja lähemalt määratleva omadussõnaga — nagu seda kohati on tehtudki: *piison* — veisetaoline loom (vrd. soobel — teatav loom), *oopium* — mürgine uimastusaine (vrd. kloroform — teatav uimastusvahend). Selle asemel, et seletada: *kaalium* — teatav metall, võiks ju ütelda: *kaalium* — vahakõvadune leelismetall; *alumiinium* —

teatav metall, parem: hõbevalge kerge metall; *balalaika* — teatav keelpill, parem: vene keelpill 3 keelega; *aal* — teatav lind, parem: jahilind partlaste sugukonnast; *iherus* — teatav kala, parem: norjas e. meriforell (vrd. forell — tähnik, hõrnas). Koolisõnaraamatus leidub ka mõni niisugune seletus *antiloop* — loom, *topaas* — kalliskivi, mida ei saaks heaks kiita. Võib tulla arvamisele, et kõiki loomi võib antiloopideks nimetada ja kalliskive — topaasideks.

Üldiselt jääb sõnastikust mulje, et ta nii sõnade hulgalt kui ka valikult suudab rahuldada kooli olulisi tarbeid ja et selle raamatuosa kohandamine tarvitajaskonna arengutasemega on õnnestunud. „Eesti koolisõnaraamatu“ käsitsemine on jõudumööda algkooligi õpilasele. Raamat on ka trükitehniliselt kõigiti õnnestunud: ta on heal paberil, formaadilt paras ja hinnalt kättesaadav. Kokkuvõttes: „Eesti koolisõnaraamat“ täidab väärikalt tähtsa lünga meie koolinoorsoo käsiraamatute alal, vastab kooli nõuetele ja peaks õigustatult leidma head vastuvõttu nii õpilaste kui ka õpetajate poolt.

V. Kruus.

Joh. Käis: Esimesed vaod. Emakeele lugemik ja tööraamat. 1. õppeaasta — jõulust kevadeni. 4. trükk. „Töökooli“ kirjastus. „Ilutrükk“. Formaat 23×15. 112 lk. Lisa: Kirjutusharjutusi: suured tähed. Hind (ühes lisaga) vihklugemikuna 75 senti.

Jällegi õigustatult — tööraamat, ja mitte ainult selles mõttes, et rakendab õpilasi tööle, vaid et raamatu iga lehekülj hõõgub tehtud tööd ja vaeva. „Juturaamatu“ ilme võtab sellelt lugemikult ka see seik, et lugemispalad on ohtrasti sisustatud koduloolise ainega. See annaks raamatule nagu koduloo õpiku ilme. Sellest johtuvalt tunduvad mitmedki lugemispalad kas liiga konstruktiivseina või moraliseerivaina. Samal põhjusel, võib olla, kannatab ka raamatu meeldivus laste silmis, sest igal leheküljel on ülesandeid mõtlemiseks, mõistatamiseks, harjutamiseks. Neid ülesandeid on isegi lugemispalade keskel. Mõnelgi juhul oleks nagu sobivam teatav ilukirjanduslikku pala kui kunstiteost jätta tunnete le tajutavaks, mitte mõistusele küsimuste kaudu: miks? millal? kus? jne.

Kuid teisest küljest tuleb tugevasti arvestada tegelikke tarbeid: keele- ja kirjaõpetust, iseseisvaks tööks rakendumise võimalust, elulähisust, kasulikkust, õppekava jne. Autor näib olevat lähtunud neist juhtmõttest. Ja neist seisukohtadest käesolevat raamatut hinnates tuleb tunnustada autori õnnestunud töötulemusi, liiati siis veel, kui teame, et emakeele õpetuse alal on käesoleval juhul tegemist uudse nähtusena vähemalt trükitud kujul.

Lehitsedes „Esimeste vagude“ seda annet, kohtame mitmeidki uudiseid. Kõigepealt torkab silma värvilisi piltkaunistusi peaaegu kuni raamatu lõpuni välja. Aastaegade põhimõte on järjekindlalt läbi viidud. Koduloolist materjali on külluses. Isiklikult arvan, et maalgkoolide esimene klass kõiki palu ei suudagi läbi töötada, nii nagu raamatus kästüd.

Mõistatustena ja vanasõnadena antakse rahvale tagasi ta eelnenud põlvete loomingut. Siin on Joh. Käis jätkanud M. Kampmaa traditsiooni.

Edasi on uudiseks riimimise ülesanded, juhiseid ja õpetusi liiklemise ja telefoni tarvitamise kohta, suusavõistlustest jm.

Nagu sisuregistrist nähtub, on J. Käis peale kodumaiste ja populaarsuse võitnud autorite Enno, Oro, Söödi, Kampmaa, Nurmiku jt. laenanud palju palu Soomest ja soome autoreilt. See tähendab hõimutunnete ja suhete üha suurenevat süvendamist.

Muidu väga sümpaatse, kaalutud ja võiks ütelda õpetliku raamatu puuduseks tundub olevat ülesannete raskus, arvestades esimese klassi õpilaste võimeid. Neid raskusi kergendaksin ma sellega, et kirjalike harjutuste asemel laseksin neidsamu harjutusi suuliselt teha. See maksab nõrgemate õpilaste kohta. Arenenumaile peaksid aga kõik harjutused ja ülesanded, ka kirjalikud, ületatavad ja isegi huvitavad olema. Õpetaja kaasaaitamist on aga igal juhul tarvis.

Arvestades kõnesoleva raamatu koduloolisi aineid, võib seda isegi teise lugemiku kõrval kasutada kui kodust lektüüri. Joh. Käis on selle võimaluse kergeks teinud sellega, et on andnud raamatu ka üksikuisse vihkudesse jagatuna. Vihke on 11.

Raamatu välimus, paber, trükk ja illustratsioonid rahuldavad seesugusele raamatule esitatavad nõudmised.

J. Uustalu.

MITMESUGUST

Kitsasfilmi-projektori valikust.

Kitsasfilmi tuleohutus, odavus ja lihtne käsitusviis, mis võimaldab kitsasfilmi kasutamist igas klassiruumis, on päämised eeldused kitsasfilmi levikuks õppevahendina. Nii oli Saksamaal 1. detsembril 1938. a. koolidel juba üle 30.000 projektori ja õppefilmide üldpikkus ulatus 21.312.000 meetrile.

Ka Eestis on kitsasfilmi levik õppevahendina hoogu võtnud. Vaatamata sellele, et mõned meetodikud filmi kasutamist õppevahendina alahindavad või eitavad, on õppefilmidel õppeabinõuna paljudel juhtudel siiski ületamata väärtus. Tunnustades õppefilmide õpetuslikku ja kasvatuslikku väärtust, on Haridusministeerium asunud kitsasfilmi kasutamise korraldamisele koolides, moodustades selleks HM juurde erilise kinokomisjoni, kuhu kuuluvad HM osakonnade, Õpetajate Koja ja Eesti Kultuurifilmi esindajad.

Kuna ei ole soovitatav, et kitsasfilmi-projektorite muretsemisel valitseks kaos, sest see raskendaks üksikosade juurdemuretsemist, raskendaks õpetajate väljaõpet ja võimaldaks turule saata alaväärtuslikku kaupa, oli Kinokomisjoni esimeseks ülesandeks välja töötada nõuded, millele peaksid vastama kooli kitsasfilmi-projektorid. Kinokomisjoni töötulemusena on võetud vastu ja Haridusministri poolt kinnitatud Kooli kitsasfilmi-projektorite tarvitusele võtmise ajutine korraldus.

Korraldus näeb ette terve rea tehnilisi nõudeid, millele kitsasfilmi-projektor peab vastama. Et projektor vastab ülesseatud nõudeile, peab projektorite firma esindaja või valmistaja, kes tahab saada luba tema poolt esitatavate või valmistatavate aparaatide tarvitusele võtmiseks koolis, esitama HM Kinokomisjonile Riikliku Katsekoja või mõne muu HM Kinokomisjoni poolt tunnustatud katseasutise katsetamistunnistuse. Nõutavad on ka andmed projektori tagavaraosade saadavuse kohta Eestis. Nende ja teiste vajalikkude andmete põhjal teeb HM Kinokomisjon otsuse, kas esitatud projektorit lubada koolides kasutamiseks või mitte. Otsused on: lubatud I järjekorras, lubatud ja mittelubatud. Otsused kinnitab Haridusminister ja need avaldatakse HM Teatajas.

I järjekorras lubatuks tunnustatakse projektorid, mis vastavad kõigile ülesseatud nõudele ja rahuldavad ka eelistatavatena esiletõstetud nõudeid. Eelistatavateks otsustas Kinokomisjon tunnustada projektooreid, mille a) projektsioonlambi võimsus on 375 vatti, b) projektsioonlambi põlemiskestvus on vähemalt 70 tundi, c) projektor on varustatud tagasijooksu- ja seis-seadmetega, d) aparaadid, mis võimaldavad lihtsa ümberseadmise näidata helifilmi tummalt ja heliapaadi juurde monteerimist, e) aparaadid, mis võimaldavad ka õhukese, n.n. ozafaanfilmi näitamist.

Ei ole otstarbekohane, et meil leviks palju mitmesuguseid projektorite tüüpe, sest see tooks kaasa raskusi projektorite remonteerimisel ja üksikosade muretsemisel. Sellepärast on soovitatav, et koolid katsuksid endile võimalikult muretseda projektori, mis on lubatud I järjekorras, kuigi see vahet hinnalt on kallim, kui teised lubatud projektorid.

Tallinna linna algkoolide lastekontsert.

Kiituväärselt peab mainima Tallinna Linnakoolivalitsuse poolt „Estonia“ kontsertsaalis pühapäeval 12. märtsil s.a. korraldatud algkoolide kooride esinemist. Kõigepealt see võimaldas lastevanemaile ja teistelegi asjahuvilistele pisut ulatuslikumalt tutvuda algkoolis tehtava muusikalis-kasvatusliku töö tulemustega ja sellele lisaks see arvatavasti pakkus laulu-õpetajaskonnale mõningaid võimalusi oma töö tulemuste vaatlemiseks pisut kaugemast perspektiivist, nende hindamiseks ja toetuspunktide leidmiseks selle edaspidiseks arendamiseks.

Esinejad jagunesid mitmesse rühma: 1) mudilaskoor (algkooli I—III kl. õpilased), 2) poiste koor, 3) tütarlaste koor ja 4) segakoosseisuga lastekoor, peale selle üksikkooride esinemised eraldi ja rahvalaulu järgi konstrueeritud lavapilt „Ilulaul“. Nii üld- kui üksikkooride ettekanded, samuti ka lavapilt õpetajate A. Sillar'i, H. Valdmaa, E. Mesäänen'i, K. Leinus'e ja J. Helila juhatusel mõõdusid kõigiti hoogsasti ja innukalt ning oma nooruslikult

süütava seesmise kaasaelamisega pakkusid kuulajaile meelikõitva, tulvil rõkkavat rõõmsameel-
sust ja siiraid isamaalisi tundeid iluhetke, mis haaras mitte ainult soorituse otsekohesuse
vaid ka spontaanse jõulisusega. Kahtlematult see jääb lastevanemaile püsivalt kauniks mälestu-
seks laste ilusast musitseerimise koostööst ja tuleb vaid soovida, et sellised ettevõtted tradit-
siooniliseks kujuneksid, sest need on — nagu kohalviibiv Haridusminister kol. A. Jaakson
oma soojasõnalisel tunnustusavalduses tähendas — „tõeliselt soojendavaiks kevadpäikes
kiirteks“.

Kui osavõtu innukuselt, ettekande distsipliinilt ja hoogsuselt see noorte-kontsert möö-
dus hinnatavate tulemustega, siis silmapaari vahele ei võiks jätta paari põhilise tähtsusega asja-
olu, mis puudutavad mitte otsekohe kõnesoleva kontserdi ettekandeid, vaid meie kooli laulmis-
õpetust üldse ja mis just erilise reljeefsusega ilmesid nüüdsete ettekannete kaudu. Nimelt
kõigepealt ei saa nõustuda algkoolis mõjulepeasnud laste häälemoodustamise
laadiga; ettekanded eranditult näitasid, et laste häälekujundamises — alates mudil-
laskoorist ja tõustes kõrgtippu poiste sooritusis — avaldub forsseerivat joont. Rääki-
mata sellest, et niisugune jõulisusega priiskav, pealegi sageli kurgutoonile rajatud laulmislaad
ei võimalda kaugeltki sellist paendükkust ettekandes, nagu see avalduks loomulike kõlaressurs-
sidega piirduva, mõõduka laulmise juures — niisugune laulmisviis armetult ruineerib
häält. Nii kalduvused sarnaseks laulmislaadiks, olgugi et need eriti poistele on mõnikord
vägagi meelepärased, tuleksid meie kooli laulmisõpetuses esmajoones revideerimisele võtta.
Näib nii, et meie lauluõpetajakond, kes lastega küll innukalt arendab musitseerimistööd,
pole veel jõudnud või suutnud sellele häälekultuuri puudutavale põhiküsimusele vajalikku
tähelepanu osutada. Ometi on see laulmisõpetamisel üks lähtekohti, milles esmajoones täielik
selgus peaks valitsema. Minnalaskmisel ei ole siin kohta. Oieti kaht arvamust siin ei saaks
ollagi, vaid tuleks omaks võtta põhimõtted, mis lipukirjaks seaksid loomulikult-
lapsepärase, pehme ja paenduva laulmislaadi. Peale otsekohese esteetilise mõju sel
on veel teinegi hea külg: ka häälekasutamise piire see võimaldaks pisut avaramaks nihutada,
rääkimata hääle vastupidavusest, mis kahtlematult võidab. Katsugu vaid õpetaja ise paar
laulu selliselt laulda — see otsemalt selgitab asja ebaloomulikkuse: kolmandat laulu enam ei
taha ega vast saagi nii laulda.

Teiseks negatiivseks nähteks, mis meie koolilaulmisõpetusest halastamatut väljarookimist
vajaks, on liialdamine portamento-laulmislaadiga — seik mis puudutab ettekande
esteetiliselt kultuuri ta algeos. Selline põhjendamatult liuglev laulmismaneer on lastele oma-
seks saanud ühest küljest arvatavasti lööklaulude sentimentaalitsevaist koduseist harrastusist,
teisalt aga ka vanema naispere juures kaunis levinud haletsevast koraalide laulmislaadist. Nii
kodustel mõjutustel see on kooligi kandunud ja sealgi ilmselt elab justkui täisõiguslikku elu.
Ometi on selge, et niisugune laulmislaad on vaid halb harjumus.

Kui laulurõõmu säilitamise kõrval nüüd rohkem rõhku paneksime eeskätt ka nende
kahe eelmaintud pahe kõrvaldamiseks, siis järgmisel lastekontserdil, mis oma suurejooneliselt
korralduselt ja lauluhoolt kõnesolevast arvatavasti maha ei jää, võiksime rääkida ka selle
toreda ühisettevõtte vokaalkultuurilistist teeneist.

Nüüd järg oleks keskkoolide ja gümnaasiumide kooridel oma võimeid näidata.

Riho Päts.

Eesti-Soome koolikongressi ajal korraldatava kooli- näituse kava.

Koolinäituse eesmärgiks on tutvustada külalisi meie hõimumaalt, Soomest, samuti
Eesti koolitegelasi ja kõiki koolielust huvitatuid meie kooli tööga ja püüetega uuenduspeda-
googika põhimõtete teostamisel kasvatus- ja õppetöös.

Piiratud ruumide ja ainelise võimaluste tõttu tuleb näituse korraldamisel pearõhk
asetada mitte esemete hulgale, vaid nende väärtusele — uudsus, algupära, huvitav sisu,
puhustus, korralikkus.

Algõpetus 1. ja 2. õppeaastal.

1. Üksikute üldõpetuse teemade läbitöötamine: käsitluse üldskeem, vaatlused, õppe-
jutt koduloolisel ainel (kas kokkuvõttena või üksikasjalise protokollina, emakeele- ja arvutus-
õpetus, joonistamine, tööõpetus, laul ja mäng seoses koduloolise ainega. 2—3 õpilase tööd
valitud teema alalt.

2. Õpetaja töökava 1.—2. õppeaastal üldõpetusena.

3. Moodsaid töövahendeid ja -võtteid lugemis-, kirjutamis- ja arvutusõpetuses.

Algkooli 3.—6. õppeaastal.

1. Üksikute teemade metoodiline läbitöötlus ühes siia kuuluvate töövahendite ja õpilastöödega. Eriti soovitavad oleksid teemad, mille käsitlusel on teostatud keskustus teiste aladega. Sel juhul kujutatagu keskustust ka üldskeemina.
 2. Õpetaja töökaavu.
 3. Individuaalse tööviisi rakendus tööjuhataste menetluses (tööjuhatused, vaatlusvihud ja -tabelid, brošüüritööd jne.). Õpilase iseseisvaid töid seoses klassiõpetusega.
 4. Rühmatööd, nende üldine korraldus, tööteemasid, õpilastööde näiteid.
 5. Uudistöid ja -võtteid joonistamise ja käsitöö alalt.
- Märkus: Joonistamise, samuti käsitööõpetuse süsteemi võib esitada vastavalt koostatud albumina.

Kooliaiad.

1. Ülevaateid aiatöö korraldusest, töökaavu, eelarveid, kokkuvõtteid.
2. Pilte ja plaane; näitlikke plaane-mudeleid.

Kehaline kasvatus.

Võimlemisruumide sisustus (piltides), tabelitena; mänguväljakud (plaan, pilt).

Õpilaste toitlustamine ja internaadid.]

1. Eelarveid, kokkuvõtteid, söögiseadeid.
2. Üldine korraldus, internaatide sisustust, pilte.

Õpilaste vabaalgatuslikust tegevusest.

1. Õpilasingide või -organisatsioonide põhikirju või kodukordi, töökaavu, valmistatud töid, pilte ja ülevaateid ringide tegevusest (tegevusraamatud, matka-albumid, sport jne.).
 2. Kirjavahetus (või tööde vahetus) teiste koolidega kodumaal ja Soomes (mappidena, albumidena).
 3. Seinalehti ja ajakirju-albumeid.
- Märkus: Et ruumipuudusel võib-olla ei saa kõiki seinalehti seinale paigutada, on soovitatav neid ka albumi kujul valmistada.
4. Koolikooperatiivide tegevusest: üldine korraldus, eelarveid ja kokkuvõtteid, arvepidamine, pilte.
 5. Teisi vabaharrastusi (osavõtt kodukultuuritööst, orkestrid jne.).

Üldist.

1. Koolimajade ehitustegevusest — arvulisi andmeid, uute koolimajade pilte, plaane, ehituseelarveid.
 2. Moodsat sisustust — koolilauad, pildid, joonised, klassi ja teiste ruumide üldpilte.
 3. Kooli kodukorra määrusi.
 4. Õpetajate loomingu.
- Peale selle korraldab Riigi Ringhääling kooliraadio osakonna ja Haridusministeerium noorsoo-organisatsioonide osakonna.

Seletuseks.

1. Üldiselt on soovitav, et õpilastööd oleksid algupärased, s. o. mitte ümberkirjutatud näituse jaoks. Kuid seetõttu, et tuleb õpilase tödest valida teemakohaseid näiteid, on lubatav tööde ümberkirjutamine.
 2. Kõik tööd olgu varustatud õpilase, klassi ja kooli nimega, peale selle kuupäevadega, nii et oleks näha ka töö käik ajalisel. Loomulikult peavad kõik tööd õpetaja poolt kontrollitud olema. Ka on tarvilik, et tööde juures oleks näidatud klassikomplektide koosseis: klassid ja õpilaste arv (näiteks: Klassikomplekt I+II+III, 10+12+13 = 35 õpilast).
 3. Eksponaatide korraldamisel peetagu silmas, et need saaksid hästi ülevaatlikud ja sobiks võimaluse korral ka seinale panemiseks.
 4. Väljapanekute valmistamise ja Tartu saatmise kulud kannab väljapanenaja. Näituse korraldajad kannavad eksponaatide tagasisaatmise kulud.
 5. Näituse korraldajad kohustuvad hoolitsena selle eest, et eksponaadid saadetakse korralikult tagasi, vältides eelmistel näitustel juhtunud vigu.
- Näituse toimkond palub koolijuhatajaid saata kas koolide inspektorite kaudu või otse toimkonnale 15. aprilliks s. a. nimestiku nende väljapanekute kohta, millega kavatsetakse näitusel esineda. Ülesandmiste järgi võib siis otsustada, kas ei kujune näitus liiga suureks, nii et tuleb teostada valikut, või vastupidi — kas ei tule hoolitseda puuduvate eksponaatide juurdesoetamise eest.

Näituse toimkond: Joh. Käis (juhataja), insp. J. Lang ja dir. J. Port (peale selle koopteeritud liikmed). Aadress: Tartu, Linnakoolivalitsus.

Informatsiooni Õpetajate Kojalt.

Õpetajate Koja juhatus, kaaludes Vabadussõja üleriigilise monumendi püstitamiseks korjanduse aktsiooni küsimust õpetajate peres ja kooles, leidis, et mainitud aktsioon leiab tõenäoliselt õpetajate ja õpilaste hulgas suurt poolehoidu. Ka oleks kasvatuslikult soovitav, et koolid kogu innuga sellest isamaalikust üldüritusest osa võtaksid. Sellest lähtuvalt otsustas Õpetajate Koja juhatus kõigiti kaasa aidata korjanduse läbiviimiseks õpetajate, õpilaste ja lastevanemate hulgas.

Korjanduse tegeliku teostamise suhtes asuti seisukohale, et kuna Õpetajate Koda ja suurem osa tema alaorganisatsioonid on korraldatud üleriigiliselt, siis puudub Kojal võimalus organiseerida korjandust kohalikkude komiteede kaudu, vaid see peaks toimuma üleriigiliselt Koja juhtimisel ja vastutusel. Ka on loota sel puhul, kui Õpetajate Koda on asja eesotsas, õpetajate poolt suurt osavõttu ning tõhusaid tulemusi. Õpetajate Koja juhatus oleks vastutav korjanduse eest vahenditult Vabadussõja Üleriikliku Monumendi Püstitamise Peakomitee eest. Need seisukohad esitati vastava märgukirjaga ka VÜMP Peakomitee juhatasele.

Otsustati astuda Rahvusvahelise Kaubandusliku Hariduse Ühingu SIEC liikmeks.

President K. Pätsile tema 65-a. sünnipäevaks annetati Koja poolt kunstnik O. Oboljaninovi poolt valmistatud elevantilust kuldraames miniatüür. Miniatüür kujutab lapse pead, mis on modelleeritud K. Pätsi poja poja Mati järgi. Miniatüüri tagaküljele on graveeritud pühendus ja moto „Noorsoo päralt on tulevik“. Esemel andis üle delegatsioon, millesse kuulusid Koja esimees A. Veiderma, Algekoolisektsiooni esimees E. Murdmaa ja Keskkoolisektsiooni esimees A. Vihman.

Koja nõukogu koosseisus toimus muudatus, nimelt lahkus Keskkooli- ja Gümnaasiumi-õpetajate Sektsioonist nõukogu liige Haapsalu Ühisgümna. dir. A. Üksti, kelle asemele tuleb nõukokku nõukogu liikme kandidaat K. Kisand Võru Eragümnaasiumist.

Õpetajate päevad ja kongressid.

Eeloleval kevadpühade vaheajal toimuvad Õpetajate Koja Keskkooli- ja Gümnaasiumi-õpetajate Sektsiooni korraldusel Tallinnas järgmised õpetajate päevad ja kongressid.

1. Kodanikuõpetuse ja ajalooõpetajate päevad 12. ja 13. aprillil. Kavas Haridusministri ja tõenäoliselt ka Peaministri sõnavõtt, referaate prof. J. Ulutsalt, prof. E. Kant'ilt, õpet. J. Tandrelt, dir. J. Adamsonilt jt.

2. Matemaatika, füüsika ja kosmograafia õpetajate kongress 13. ja 14. aprillil. Referaate prof. A. Humal, mag. math. H. Rebassoo, insp. J. Lang, õpet. B. Tiikma jt.

3. Eesti keele õpetajate päev 14. aprillil.

Kongressi ja päevade üksikasjalikumad kavad selguvad neil päevil ja antakse õpetajatele ajakirjanduse kaudu teada.

Kooliraadio kava 1939. aasta kevadel.

Teisipäev, 18. aprill, kell 12.00—12.40: Jätkame soome keele õppimist (II).

Lektor: L. Raun.

Reede, 21. aprill, kell 10.00—10.40: Tallinn — Eesti pea ja süda. Helipilte ja reportaaži meie pealinnast. Korraldaja: Paul Härm.

Kolmapäev, 26. aprill, kell 13.00—13.40: The Merchant of Venice. (Veneetsia kaupmees). IV ja V vaatus samanimelisest W. Shakespeare'i komöödiast. Korraldaja: Riiklik Kolledž. Saade koolidele, kus õpitakse inglise keelt.

Laupäev, 29. aprill, kell 12.00—12.30. Karu ja habemeajaja. Muinasjutu ainetel kuuldemänguks seadnud Gert Helbemäe.

Teisipäev, 2. mai, kell 9.00—9.40: Postipapa. Kuuldepilte J. V. Jannseni elust ning tegevusest ja eesti ajakirjanduse sünnist (J. V. Jannseni 120. sünnipäeva puhul). Koostanud Julius Öngo.

Neljapäev, 4. mai, kell 13.00—13.30: Die Zaubergeige. Kuuldemäng Grimm muinasjutu ainetel, seadnud Walther Blachetta. Esinevad Tallinna saksa koolide õpilased. Näitejuhid: Hugo Schwartz ja Bruno Hamann. Saade koolidele, kus õpitakse saksa keelt.

Kolmapäev, 10. mai, kell 9.00—9.40: Matk Harjumaal. Helipilte ja reportaaži. Korraldaja: Salme Luide-Vettik.

Laupäev, 13. mai, kell 12.00—12.40: Ema depäev. Kõnesid, kuuldepilte ja muusikat.

Teisipäev, 16. mai, kell 10.00—10.40: Õpime ujuma! Mag. A. Grünberg annab juhiseid ujumise õppimiseks.

Reede, 19. mai, kell 9.00—9.40: „Sest põllust tuleb leib...“ Helipilte elust ja tööst maal.

Algekooliõpetajate päev. Korraldaja: Haridusministeerium.

Hõimuhümni teksti võistlus.

Asutus „Fenno-Ugria“ kuulutab käesolevaga välja võistluse hõimuhümni tekstile, mille osavõtu edukuse mõttes fikseeritud osavõtutingimused on toodud allpool ja mille auhinnad on võistluse žürii määratud järgmiselt: I auhind — kr. 100.—; II auhind kr. 70.—; III auhind kr. 50.—. Võistlusest osavõtjail tuleb 31. maiks 1939. a. saata Asutus „Fenno-Ugriale“, Lai 1, Tallinn, hõimuhümni tekst kinnises ümbrikus märgusõna all (hümni autori tõeline nimi ja aadress lisandatagu kinnises eri ümbrikus).

Auhinnatud tekstile luuakse hiljem „hõimuhümni muusika võistluse“ kaudu viis ning 1940. a. suvel peetaval Soome-Ugri Kultuurtoimkonna nõupidamisel võistleb Eesti hõimuhümn Soomes ja Ungaris auhinnatud hümnide ettepanekutega, kus siis valitakse kolme maa auhinnatud hümnide seast lõplik ühine hümn kolmele hõimurahvale.

Eesti hõimuhümni teksti žürii liikmed on: As. „Fenno-Ugria“ nõukogu esimees K. Ollik, juh. esimees A. Veiderma, prof. J. Aavik, pr. Linda Eenpalu, mag. Joh. Aavik ja dir. H. Kompus.

Tingimused, mida hõimuhümni teksti loomise võistlusest osavõtjail tuleb silmas pidada.

1. Luuletuse pikkus ei tohi ületada 24 rida (värssi), s.o. ta peaks koosnema kas a) kolmest 4-realisest või b) kahest või kolmest 6-realisest või c) kahest või kolmest 8-realisest salmist.

2. Soovitav värsimõõt oleks trohheus või jamb.

3. Värsid olgu nelikrütmilised (või ka kolmikrütmilised), mis kergendab viisi loomist tekstile, s.o. igas värsis olgu neli (või kolm) värsijalga (neli värsirõhulist silpi), kusjuures kõik värsid võivad lõppeda ühesilbilise riimiga või osa värsse olla ühesilbilise, osa kahesilbilise riimiga.

4. Värsirõhulise silbiga lõppevad värsid peavad riimuma; rõhuta silbiga lõppevad värsid võivad riimuda või ka mitte riimuda.

5. Salmid olgu rütmilt, vastavate värside pikkuselt ja riimisüsteemilt täiesti ühesugused. Stroofiskeemi suhtes võib eeskujuks võtta näit. Koidula „Ema süda“, Eesti hümn („Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“), Koidula „Sind surmani küll tahan“ ja „Kaebus“ („Kus on rahvas vaik ja vahva“), M. Veske „Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt“, „Minge üles mägedele“, M. Lipu „Ehitagem Eesti koda“.

6. Iga salmi vastavais värsides taoteldagu võimalikult ka loogilise (mõttelise) rõhu samasust, s.o. seda, et see rõhk oleks iga salmi vastavas värsis võimalikult samal kohal.

7. Salmid olgu oma üldise meeleolu poolest enam-vähem ühtlased, et iga järgneva salmi tekst oleks oma mõttelt ja sisult viisi kordamisel muusikaga kooskõlas. See nõue ei ole maksev kolmest lühikesest (4-realisest) salmist koosneva teksti kohta.

8. Sisult peab luuletus väljendama soome-ugri rahvaste ühtekuuluvust ja veelgi parema ning helgema tuleviku lootust.

Londoni Ülikooli suvekursused välismaa üliõpilastele 1939. a.

Rahvaülikooli ja õpetajate-klassi nõukogu korraldusel toimuvad Londonis mag. Walter Ripman'i juhatusel suvekursused välismaalastele 21. juulist 17. augustini 1939. a.

Kursused omavad erilise väärtuse keskkooliõpetajatele ja isikuile, kes valmistuvad õpetajakutsele. Kursustest osavõtjail nõutakse head inglise keele oskust ja nende vanuse alamääraks on 18 a. Kursused avatakse reedel, 21. juulil kell 10 ja peetakse King's College of Household and Social Science ruumides, Campden Hill Road, Kensington, W. 8, mis asuvad paariminutilise käigu kaugusel High Street Kensington allmaaraudtee jaomast ja omnibuse-liini ligidal.

Kursuste kantselei asub 18. juulini 1939 Londoni Ülikoolis, The Senate House, W.C.1. Kõik järelepärimised ja teadaanded kursuste asjus peavad olema ingliskeelsed ja kandma järgmist aadressi: Holiday Course, The University Extension Registrar, University of London: The Senate House, London, W.C.1. Soovijail on võimalik saada ülalmainitud aadressil osavõtusooviavalduse- ja korterisaamise-formulare, mis täidetuna inglise keeles tulevad tagastada ülikoolile. Vastuvõetud kursuselasele saadetakse osavõtukaart, mis soodustab välispassi saamist. Kuna kursustest osavõtjate arv on piiratud, siis on soovitav saata palve võimalikult varem. Tasu kogu kursuste eest on £ 5 10 s., mida palutakse mitte enne kursustele vastuvõtmise teate saamist ära saata. Teatud arvule kursustelastest, kes ei võta osa lugemis- ja keskusteluklassidest, on võimaldatud kursustest osavõtt £ 3 10 s. eest. Osavõtupileteid on võimalik saada alates 1. juunist kursuse maksu tasumisel. Iga pileet on nummerdatud kursustest osavõtja istekoha numbriga loenguil. Maks palutakse tasuda võimalikult 15. juuniks (panga tšekid kirjutada Londoni Ülikooli, mitte kursuse direktori nimele). Pilet üksikule loengule maksab 3 s.

Kursuslased, kes vajavad korterit, peavad täitma vastava formulari ja saatma direktorile, kes soovivad ühendusse viib korterit andvate perekondadega. Piiratud arvul on võimalik saada ruume King's College of Household and Social Science juures. Tuba hommiku- ja lõunasöögiga maksab £ 2 2 s. nädalas (kahe inimese tuba £ 2) pluss 5% teenimistasu; eritasu eest eined (1 s. 6 d.) ja tee (6 d.) seal ja ka mitte seal elavaile kursustest osavõtjatele.

Euroopa mandriit sõitvatele kursustele on võimaldatud alandatud hinnaga sõit Londonisse, kui see toimub kindlaksmääratud sadamate kaudu, millest kursustele vastu- võetuiile lähemalt teatatakse.

21. Rahvusvaheline majanduskursus Rootsis.

Käesoleva aasta suvel korraldab Rahvusvahelise Kaubandushariduse Seltsi Rootsi rühm Rootsi valitsuse toetusel rahvusvahelise majanduskursuse Rootsis. Kursuse ülesanne on tutvustada osavõtjaid Rootsi majanduseluga, mis tingitult ebavõrdselt looduslikest tingimustist on väga erinev, alates viljakandvast maa-alast lõunas ja lõpetades kehva kaljuse pinnaga põhjas.

Kursus algab esmaspäeval 24. juulil Lõuna-Rootsi suurimas linnas Malmös. Siin peetavail loenguil antakse üldülevaade Rootsi majandusest ja selle geograafilistest alustest. Samuti külastatakse Malmö tsemendi- ja superfosfaadi vabrikuid.

Malmöst läheb ekskursioon Svalöfi, mis on tuntud oma taime- ja loomaurimise laboratooriumiga. Svalöfist läheb tee Helsingborgi ja sealt Göteborgi. Läbitav maa-ala (Skane) on tuntud Rootsi viljaaidana.

Göteborgis peatub kursus kaks päeva. Siin antakse ülevaade Rootsi kaubandusest, laevandusest ja tööstusest, vaadeldakse sadamat, dokke ja vabrikuid.

28. juulil jõutakse Boräsi, Rootsi tekstiiltööstuse keskkohhta ja sealt Trollhättanisse, mis on tuntud oma lüüsidega ja jõuamaga. 20 miili kirde poole algab Rootsi metsandus ja pikkamööda jõuame mäetööstuse piirkonda, kus varem ail ajal iga talu õuest tõusis ülespoole rauasulatamise ahju suits.

29. juulil jõutakse Grängesbergi, kus külastatakse kaevandusi, sealt läheb reis Faluni, kus kursus peatub üks päev.

Oleme jõudnud järjega palju kiidetud Dalecarliasse, kus moodne kultuur on põimitud läbi endise aja kommetega, rahvusliku omapäraga elamuis ja rõivastuses. Falunis külastatakse vasekaevandusi ja nooblit turistide kuurorti Rättvikku Siljanjärve kaldal.

31. juuli on pühendatud loenguile rootsi toorainete varade üle.

Järgmine peatuskoht on suur kaubasadam Gävle ja sealt jõutakse 1. augustil Stokholmi. Stokholmis kestab kursus 1.—6. augustini, siin peetavate loengute teemad on järgmised: 1) „Rootsi eksporditööstus“, 2) „Rootsi kaubanduspoliitiline seisukord“, 3) „Rootsi turistide maana“, 4) „Kaubandusharidus Rootsis“, 5) „Rootsi sotsiaalsed tingimused“.

Samal ajal külastatakse tööstuskäitisi, Stokholmi ilusat ümbrust ja vanu kultuurkeskusi Skoklosterit ja Upsalat.

Kursuste maks on 50 rootsi krooni, sellele tulevad lisaks reisi ja ülespidamise kulud. Reisikulud Rättvikku umbes 60 kr., kuna võõrastemaja toa keskmine hind on 5 krooni.

Kursusest osavõtjate arv piirdub 200. Igale maale määratud osavõtjate arv on tingitud isikute arvust, kes on Rahvusvahelise Kaubandushariduse Seltsi liikmed. Esialgne ülesandmine kursustest osavõtuks toimub 1. aprillini 1939. a. Kui pärast seda tähtaega selgub, et mõnest maast osavõtjaid on vähem, siis jaotatakse vabad kohad teistele maadele.

Kõiki, kes soovivad kursustest osa võtta, palutakse sellest teatada Eesti Kutsekooli-õpetajate Ühingu büroole, Tallinn, Tatari 21-a, tel. 444-81, kuni 25. märtsini 1939. a. Kui Rootsi rühm on saanud teated kõikidest riikidest, saadetakse vajalikud andmed otseselt igale osavõtjale.

Rootsi rühma aadress on: Svenska Samfundet för Affärsutbildning. Mästersamuelsgatan 22. Stockholm, Rootsi.

Ühtlasi palutakse kursustest osa võtta soovijaid astuda Rahvusvahelise Kaubandushariduse Seltsi liikmeks ja tasuda liikmemaks Kr. 2.75.

A. Veiderma, esimees.

A. Varma, sekretär.

„Eesti Kool“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind on 3 kr., välismaale 4 kr. aastas.

Toimetus: vastutav toimetaja V. Alttõa, toimetuse liikmed: J. Aavik, J. Grünthal, A. Kurviits, V. Päts ning J. Vellerind ja tegev toimetaja K. Ollik.

Toimetuse asukoht on Haridusministeeriumis, tuba nr. 18, telef. 476-65 (Tallinn, Tõnismägi 11). Posti jooksev arve nr. 433.

Vastutav toimetaja **Villem Alttõa.**

Tegev toimetaja **K. Ollik.**

Riigi Trüükikoja trükk, Tallinn, Niine 11.

3. JÄMAJA LABAJALG

Hoogsalt MM ♩ = 168

Festi rahvaviis.
Sdn. A. URITAMM

Eelmäng.

ff

rit.

f a tempo

Tants

ff

dimin.

p

f

mf

III laulu- ja muusikaõpetajate kongress.

III laulu- ja muusikaõpetajate kongress peetakse 4. ja 5. aprillil 1939. a. Tallinnas Linna Tütarlaste Kommertsikooli ruumes (Pärnu mnt. 13).

Kongressi esimene päev, 4. aprill.

Kell 9.00—10.00 — Osavõtjate registreerimine.

Kell 10.15 — Kongressi avamine. — Ühislaul. — E. Ö. Liidu esimehe E. Murdmaa avasõna. — Haridusminister kol. A. Jaaksoni sõnavõtt. — Muusikalisi ettekandeid. — Kongressi töölerakendamine.

Kell 11.00 — Referaadid: „Põhilauseid ja lähtekohti muusikalise kasvatus teostamiseks“. R. Päts. „Muusikaõpetuse võimalusi ja tulevikuväljavaateid“. Rauma semin. dir. dr. Vilho Siukonen. „Eesti õpetajate laulukoori asutamise küsimus“. T. Vettik. Läbirääkimisi. Kell 14.00—16.00 — Lõunavaheaeg.

Kell 16.00—19.00 — Töö sektsioonides.

1. Lasteaednike sektsioon.

Korraldaja: Eesti Lasteaednikkude Selts.

1. Referaat „Muusikalise kasvatus võimalusi lasteaiaas“. S. Rikas. — 2. Demonstratsioon. — 3. Läbirääkimisi.

2. Algkooliõpetajate sektsioon.

Korraldaja: E. Ö. L. Laulu- ja Muusikaõpetuse Toimkond.

Referaadid:

1. „Algkooli laulmise õppekavade ja nende sisustamisest“. E. Mesiäinen. — 2. „Laulukoor ja orkester algkoolis“. J. Helila. — 3. Demonstratsioon. — 4. Läbirääkimisi.

3. Keskkooli-, gümnaasiumi- ja kutsekooliõpetajate sektsioon.

Korraldaja: EKESKO Tallinna Osakonna Laulu- ja Muusikaõpetajate Sektsioon.

Referaadid:

1. „Keskkooli ja gümnaasiumi laulmise õppekavade sisustamisest“. D. Orgussaar. — 2. „Keskkooli ja gümnaasiumi lauluvarast ja ühislauludest“. G. Ernesaks. — 3. „Õpilaskestritest ja nende repertuaarist“: a) tütarlaste koolides — J. Jürme; b) poeglaste koolides — V. Toomingas. — 4. Demonstratsioon. — 5. Läbirääkimisi.

Kongressi teine päev, 5. aprill.

Kell 9.30 — Ühislaul. Õpilaskestri ja -kooi ettekandeid.

Kell 10.00 — Referaadid: „Koolimuusika seisukorrast Eestis“. Koolide insp. G. Reial ja õp. O. Kall. — „Hindamise alustest laulmisõpetuses“. — A. Kiiss. — „Lauluõpetajate edasiarendamise võimalusist“. A. Ruut. — Läbirääkimisi.

Kell 13.30 — Resolutsioonide vastuvõtmine ja kongressi lõpetamine. — Õpetajate kooi ettekandeid.

Kongressi avamisel ja loengute vaheajal esinevad muusikaliste ettekannetega J. Vestholmi poeglaste erahumanitaargümn. koor ja orkester T. Vettiku juhatusel, Tallinna linna poegl. gümnaasiumi koor ja orkester V. Toomingase juhatusel ja sooloettekannetega õpetajad A. Pranno, F. Tannebaum, E. Arne, O. Raukas ja P. Härm.

Teateid.

1. Kongressi korraldajaks on Eesti Õpetajate Liidu Laulu- ja Muusikaõpetuse Toimkond koos EKESKO Tallinna Osakonna Laulu- ja Muusikaõpetuse Sektsiooni ja Eesti Lasteaednikkude Seltsiga.

2. Kongressist osavõtjale on korraldatud ühiskorter Tallinna linna I algkooli ruumes Kooli t. 2, sissekäik Kloostri t. 16, läbi Gustav-Adolfi gümn. õue (50 kotti voodipesuta, 20 senti ööpäev) ja KNNÜ peatuskodus Rüütli t. 4 (18 voodit ühes voodipesuga, Kr. 1,25 ööpäev).

3. Kongressist osavõtjail on Teedeministeeriumi loal lubatud kasutada raudteel Tallinna sõiduks pikaajalise puhkeaja piletit, mis annab 33% hinnaalandust. Et piletid oleksid tagasisõiduks kehtivad enne 6 päeva möödumist, tuleb nad registreerimisel kongressi büroos varustada kuupäeva ja E. Ö. Liidu templiga. Erilisi tunnustusi osavõtjale ei saadeta.

4. Kongressist osavõtjale on pealinna teatrid lubanud 50% soodustust 3., 4. ja 5. aprillil etendustele.

5. Kongressi teisel päeval korraldatakse soovijaile õppekäik Riigi Ringhäälingusse ja Tallinna Muusikamuuseumi.

6. Kongressi ajal astub kokku Eesti õpetajate laulukoor. Koori harjutused toimuvad kongressi ruumides (Pärnu m. 13) järgmiselt:

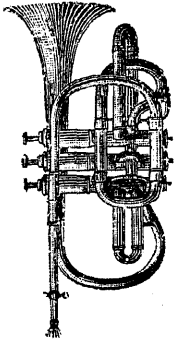
Segakoorile: 3. aprillil kella 16.00—18.00, 4. aprillil kell 8.30—10.00 ja 5. aprillil kell 8.00—9.15.

Meeskoorile: 3. aprillil kell 18.00—19.00.

7. Kongressist osavõtjad tasuvad registreerimis- ja riietehoiu maksuks 50 senti.

Kooliorkestreile

soovitame suures valikus ja kõrges väärtuses maailmakuulsatest vabrikutest:

Vask- ja puupuhkpille, keelpille, akordeone, trumme, Bechsteini klavereid jne. ning igasugu muusikariistade osi ja tarbeid. Peale selle on meil alati saadaval kõrgeväärtuslikud raadioaparaadid, heliplaadimängijad ja heliülekanne seadiseid ning heliplaate klassikalise ja moodse muusikaga, mis eriti sobivad õpetotstarveteks.

O/Ü ESTO-MUUSIKA

TALLINN, Viru tän. 2.

OSAKONNAD: Tartus, Viljandis, Pärnus. ESINDAJAD kõikjal üle riigi.

Hästi idanevaid

kodu- ja välismaal kasvatatud aedvilja-, lille- ja põllumajanduse

SEEMNEID, VILJAPUID,

MARJAPÖÖSAID, ILU-
PUID, -PÖÖSAID, ROOSE
jne. suures valikus soovitab

„EERIKA“

V-d TÖNISSON & Co.

Tartus, Suurturg nr. 2. Tel. 779.

Ka Teie ostate muusikariistad üksikult ja orkestriviisi

Fma AUGUST KRISTAL'I

muusikariistade tööstusest

Tallinn, Sakala 42

Tel. 462-60 Posti j. arve nr. 554

KOOLIDELE ERISOODUSTUSED

Ed. UUDEL

Muusikariistade tööstus
Raekoja 4. Tartus

Soovitab eriti koolide mand.-orkestritele valmistatud kõiki pille. Samuti mand.-orkestri noote, õpikuid jne.

Hinnad odavad!

KAUBANDUS-A.-S.

„TÖÖSTUSTARVE“

TALLINN, VENE 11, TELEFON 481-41

Pakume oma laost:

Inglise masinarihmu, nahast „STANDFAST“
Kummarihmu, läbi vulkaniseeritud „TRIX“
Kaamelikarvast masinarihmu
Inglise tekstiilrihmu „SCANDILEX“

ÖBERG viile, BAHCO tööriistu
Terastrosse „PAVO“, elektroode „PHOENIX“
Aurutihendusi, asbestpappi, klingeriiti, asbestiiti,
kiiselguuri, babiiti, inglistina jne.

Igasuguseid tööstustarbeid

A.-S. VOLTA TEHASED

TALLINN, Soo t. 27.

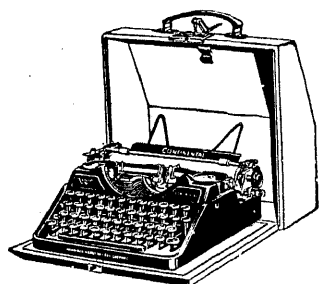
Kodukeskjaam: tel. 477-66. Telegrammid: Volta Tallinn.

Sooja õhuga kütteseaded koolidele
Ventilatsiooni- ja kliimaseaded
Vesivarustusautomaadid
Elektrimasinad,
transformaatorid
ja aparaadid.

Väärtuslik abiline on

Continental

kirjutusmasin igale vaimselt
töötavale inimesele kodus,
reisil ja büroos. Nõudke
ostukohustusega demonst-
reerimist ja prospekte!

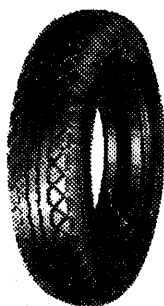
K/M. LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU 7

Ostke tuntud soome

«NOKIA»

auto-mootorrattakumme!

- NOKIA — jalgratta välis- ja sisekumme.
- NOKIA — kalosse ja botikuid.
- NOKIA — kummist säärsaapaid.
- NOKIA — hobuvankrikumme.
- NOKIA — kummist masinarihmu.
- NOKIA — kummist põrandaid.
- NOKIA — tööliste kummist kindaid.
- NOKIA — mitmesuguseid tihendusi tööstustele ja
igasuguseid tehnilisi kummikaupu.

S.K.T.A.S. „NOKIA“ PEAESINDAJA
O. TAMBERG

Tallinn, Lai tän. 5.

Kõnetraat 437-35.

Hanomag Traktorid: 20, 38, 50 HJ — ratastraktorid, 50 HJ lülitraktorid. Transporterid: 20 ning 100 HJ. Sõiduki-, paadi-, laeva- ning paigaltöötavad mootorid.

Eberhardt Traktori- ning hobuseadrad suures valikus. Randaalid ja kultivaatorid.

Fahr Kombineeritud vilja- ning heinaniitjad, viljaniitjad, heinaniitjad, isesidujad, lamandatud vilja isesidujad, kaarutamismasinad traktorite ja hobuste veoga.

Edela põllutööriistad:

Claas Kombainid, õle- ja heinapréssid, kunstsõnnikukülvajad.

Hallensis Reaskülvajad ja kartulivõtmismasinad.

F. Stille Kartulipanemismasinad.

PEAESINDAJA:

VICTOR TÕNISSON,

Vene tän. 11—14, Tallinn.

JÄLLEMÜÜJAD:

TALLINNAS: Tallinna Eesti Majandusühisus, Estonia puistee 21. TARTUS: K.-m. Vennad Prüüs, Kaubahoov 20/21. PÄRNUS: Pärnumaa Ostu-Müügi Ühisus, Pikk 13. VILJANDIS: Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi Kaubanduse Osakond, Tallinna t. 3. VÖRUS: A. Sibul, Jüri t. 5-c. HAAPSALUS: A. Rabba, Karja t. 27. VALGAS: Põllumeeste Ühisus „Koit“, Kesk t. 24.

RESERVEERITUD

Täiuslikku osasaamist kultuurist võimaldab hea raamat

A. Antson: Sina ei pea mitte hirmustama.	Romaan. Kr. 4.25	O. Luts: Kogutud teosed XXIII.	
A. Gailit: Karge meri.	Romaan. „ 3.75	Vanad teerajad ja talvised teed. Kr. 3.25	
E. Hiir: Palgest palgesse.	Luuletuskogu. „ 2.25	O. Luts: Kogutud teosed XXV.	
K. A. Hindrey: Loojak I. Nõid.	Ajalooline romaan. „ 2.75	Vaadeldes rändavaid pilvi. „ 2.75	
K. A. Hindrey: Loojak II. Lembitu.	Ajalooline romaan. „ 3.25	M. Metsanurk: Kutsutud ja seatud. 2. tr.	Romaan. „ 5.—
H. Hinnom: Läti küttidega maailmasõjas.	Mälestused. „ 3.90	M. Metsanurk: Ümera jõel. Romaan.	Kooliväljaanne. „ 4.—
A. Jakobson: Oktoobrituul I.	Romaan. „ 5.25	H. Mäelo: Soohti Liine. Noorsoojutt.	„ 1.80
A. Jakobson: Oktoobrituul II.	Romaan. „ 4.—	A. Mäik: Mere tuules. Novellikogu.	„ 2.90
E. Kippel: Kui Raudpea tuli I. 2. trükk.	Romaan. „ 4.—	A. Mäik: Rannajutud. 2. trükk. Novellid.	„ 2.50
E. Kippel: Kui Raudpea tuli II. 2. trükk.	Romaan. „ 4.60	A. Mäik: Taeva palge all. 2. tr. Romaan.	„ 4.50
J. Kärner: Tuuled pöörduvad läände.	Romaan. „ 3.75	E. Randla: Südame hääl.	Romaan. „ 2.—
T. E. Lawrence: Seltse tarkuse sammast.	I köide. „ 5.25	R. Roht: Elutee.	Romaan. „ 5.50
O. Luts: Ktora godzina? Mälestused X.	„ 2.50	R. Roht: Intimsaatused.	Romaan. „ 4.25
O. Luts: Kogutud teosed X. Tagahoovis.	„ 3.75	R. Roht: Ummiktänav.	Romaan. „ 4.50
		L. Tolstoi: Anna Karenina. I köide.	Romaan. „ 5.50
		P. Vallak: Lambavarga Näpsi lorijutte.	Novellikogu. „ 2.80
		E. Virza: Taevareedel.	Romaan. „ 3.50

ILMUMAS:

T. Grünthal: Riigikohtu Tsiiviilosakonna otsuseid 1938. a. J. Kärner: Öösiti kumavad hinnad.
S. Lagerlöf: Gösta Berlingi saaga. P. Viiding: Elu aseaalne. Romaan.

NÕUDKE HINNAKIRJU JA PROSPEKTEI

O-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“

Tartu, Gustav-Adolfi 8. Tel. 2-66

Posti jooksev arve 2232

M Ü Ü G I L

LAVAAKNARAAMID

(ilma raudosadeta)

S u u r u s e d : 1×2 m ja 1×1,15 m

Müük kohapeal ja väljasaatmine raudteel

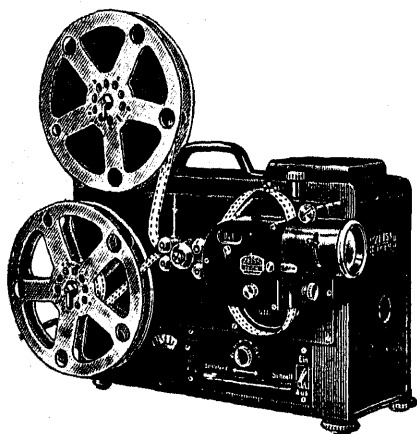
A-s. Järvakandi Tehaste laualadu

Tallinn, Petrooleumi 4. Tel. 312-09

Kas tunnete juba valgusjõulisemaid 16-mm kitsastilmi-projektorit

KINOX-N?

Siinjuures loetleme mõningaid omadusi:

1. Kaalult kerge ja kogult väike.
2. Käsitluselt lihtne.
3. Väike, vaevalt märgatav soojenemine.
4. Pretsisioon-filmitransport-seade kolmeahambalise haarajaga.
5. Edasi- ja tagasikäik ning üksikpiltide projekteerimise võimalus.
6. Kõik lüljad ja reguleerimiskäavad ühel lülituslaual.
7. Projektori kallaku reguleerimiseks kaks spetsiaalkruvi.
8. Vahetatavad objektiivid.
9. Kasutatav 110—220-v. alalis- ja vahelduvvooluga.
10. Saadaval projektsioonlampidega 200 w., 375 w. ja 500 w.
11. Parim valgustusoptik spetsiaalkondensaatoriga ja peegliga, mis võimaldab projekteerida pilte järgmise laiusega:

200 w. lambiga pildi laius 2,00 — 3,00 m.

375 w. lambiga pildi laius 3,00 — 4,00 m.

500 w. lambiga pildi laius 3,50 — 4,50 m.

Kõiki lähemaid andmeid annab

EESTI A.-S. C. SIEGELI ZEISS-OSAKOND,

Tallinn, Lai 29, telef. 419-87.